

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

**Postavení a činnost zpravodajských služeb v České republice
(právní aspekty)**

Diplomová práce

Stanislav Šišlák

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jakub Handrlica, LL.M., Ph.D.

Katedra správního práva a správní vědy

Datum uzavření rukopisu: 10. 12. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně a všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Dále prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

.....

Stanislav Šišlák

Poděkování

Na tomto místě bych velmi rád poděkoval vedoucímu své práce panu JUDr. Jakubu Handrlíci, LL.M., Ph.D. za jeho hodnotné rady a za jeho ochotu a vstřícnost.

Chtěl bych také poděkovat rodině i své přítelkyni za podporu a pochopení během celého mého studia.

Nemohu ani zapomenout na pana Daniela Havránka z Úřadu vlády České republiky, který mi věnoval svůj čas a prodiskutoval se mnou problematiku zpravodajských služeb. Tímto bych i jemu chtěl za jeho ochotu poděkovat.

Obsah

Úvod	1
1. Vymezení zpravodajských služeb	4
1.1. Definice zpravodajských služeb.....	4
1.2. Odlišení zpravodajských služeb od Policie České republiky.....	8
1.2.1. Oddělovací imperativ.....	9
1.2.2. Nepřiznání výkonných pravomocí zpravodajským službám	9
1.2.3. Postavení zpravodajských informací v trestním řízení	10
1.2.4. K zahájení vyšetřování zpravodajská služba nepotřebuje podezření ze spáchání trestného činu	12
1.3. Dělení zpravodajských služeb.....	13
1.3.1. Vnější a vnitřní zpravodajská služba	14
1.3.2. Civilní a vojenská zpravodajská služba	15
1.3.3. Ústřední a resortní zpravodajská služba	16
1.3.4. Členění dle metody sběru informací.....	16
1.4. Právní úprava zpravodajských služeb	17
1.4.1. Formální náležitosti	17
1.4.2. Materiální náležitosti	19
2. Zpravodajské služby v České republice.....	22
2.1. Bezpečnostní informační služba.....	22
2.2. Úřad pro zahraniční styky a informace	23
2.3. Vojenské zpravodajství	25
2.4. Řízení zpravodajských služeb v České republice	27
2.4.1. Úkolování zpravodajských služeb	27
2.4.2. Podávání zpráv zpravodajskými službami.....	28
2.4.3. Koordinace činnosti zpravodajských služeb.....	29
2.5. Spolupráce zpravodajských služeb.....	31
2.6. Problémy současného systému zpravodajských služeb	32

2.6.1. Neprávní problémy	32
2.6.2. Právní problémy.....	34
3. Oprávnění zpravodajských služeb v České republice	38
3.1. Používání specifických prostředků získávání informací	38
3.1.1. Zpravodajská technika	39
3.1.2. Krycí prostředky a krycí doklady	42
3.1.3. Sledování osob a věcí	43
3.1.4. Využívání osob jednajících ve prospěch	44
3.2. Úřad pro zahraniční styky a informace – specifické prostředky získávání informací	44
3.3. Oprávnění požadovat informace od jiných subjektů.....	46
3.3.1. Oprávnění požadovat informace od orgánů veřejné správy	46
3.3.2. Oprávnění požadovat informace od fyzických a právnických osob	47
3.4. Vedení evidencí o fyzických a právnických osobách	49
3.5. Oprávnění zřizovat archivy	50
3.6. Opatření k utajení činnosti	51
3.7. Oprávnění přiznaná zvláštními zákony	51
3.8. Zhodnocení současného stavu přiznaných oprávnění	54
4. Kontrola zpravodajských služeb v České republice	56
4.1. Vnitřní kontrola	56
4.2. Vnější kontrola	57
4.2.1. Exekutivní kontrola.....	57
4.2.2. Parlamentní kontrola.....	57
4.2.3. Soudní kontrola.....	60
4.2.4. Kontrola veřejností	61
4.2.5. Kontrola zvláštními orgány	62
4.3. Problémy současného systému kontroly	63
5. Příslušníci zpravodajských služeb v České republice.....	66
5.1. Služební poměr.....	66

5.2. Zvláštní povinnosti a omezení práv	69
5.3. Držení a užívání zbraně	71
5.4. Trestní odpovědnost	71
Závěr	73
Seznam zkratek	77
Seznam použité literatury	80
Monografie	80
Odborné články	80
Právní předpisy, judikáty a jiné	81
Internetové zdroje	83
Přílohy	86
Příloha č. 1: Rozpočet BIS v letech 2000 – 2015	86
Příloha č. 2: Znak BIS	87
Příloha č. 3: Vzor služebního průkazu příslušníka BIS	87
Příloha č. 4: Vnitřní struktura ÚZSI	88
Příloha č. 5: Znak ÚZSI	88
Příloha č. 6: Vzor služebního průkazu příslušníka ÚZSI	89
Příloha č. 7: Rozpočet VZ v letech 2010 – 2014	90
Příloha č. 8: Vnitřní struktura VZ	91
Příloha č. 9: Znak VZ	91
Příloha č. 10: Vzor služebního průkazu příslušníka VZ	92
Resumé a klíčová slova	93
Summary and key words	95

Úvod

Co se Vám jako první vybaví, když se řekne sousloví „zpravodajské služby“? Jistě nebudu daleko od pravdy, pokud řeknu, že mnohým vytanul na mysl agent Jejicho Veličenstva s povolením zabíjet. Ano, mám na mysl slavného agenta 007 – Jamese Bonda. Muže, který jezdí v luxusních autech, používá nejmodernější vybavení a vždy se v jeho okolí nacházejí půvabné ženy. Jiným se mohla vybavit komická postava agenta Johnyho Englisha, který také působil jako agent tajné služby. Na rozdíl od Jamese Bonda však vynikal svou neobratností a hloupostí. Navzdory těmto vlastnostem a s notnou dávkou štěstí však vždy vše vyřešil ke vší spokojenosti.

Žádný z těchto pohledů na zpravodajské služby, které nám nabízejí světové filmoví tvůrci, se neseťká s realitou. Zpravodajec, tedy příslušník zpravodajské služby, není superhrdina pobíhající s téměř neskutečným vybavením, kterému se vyhýbají kulky, ani břídil, pro kterého je problém v pořádku dojet do práce. Důvod, proč si společnost zpravodajce vykresluje jako akční hrdiny nebo naopak jako neschopné amatéry, pramení ze samé podstaty zpravodajské činnosti. Všichni jsme už slyšeli o špionech či agentech působících v cizích zemích a provádějících tajné operace, ale ve skutečnosti víme velmi málo o pravé podstatě jejich činnosti.

Aby tito lidé mohli konat svou práci a aby ji mohli odvést co nejlépe, musí působit v utajení. A protože lidé jsou od přírody zvědavá stvoření, touží poodhalit tu tajemnou clonu zakrývající zpravodajské služby a zjistit, kdo tito lidé jsou a co ve skutečnosti dělají. Avšak jen velmi málo lidí tuto clonu prohlédne. V současné době se veskrze jedná o samotné zpravodajce, členy vlády, vybrané členy zákonodárského sboru nebo hlavy států. Všichni ostatní se o práci zpravodajských služeb dozvídají jen kusé informace, které mohou napomáhat nejrůznějším konspirátorům ve vytváření všemožných fabulací a přiživování téměř absurdních teorií ohledně činnosti zpravodajských služeb.

Kdybych použil metaforu, mohl bych říct, že „zpravodajské služby se – v krajních pohledech – jeví jako mytologická příšera, která buď zápasí s absolutním zlem, anebo toto zlo sama ztělesňuje.“¹

Jak jsem již výše naznačil, princip utajení napomáhá lidem k téměř mýtickému vnímání činnosti zpravodajských služeb, nicméně utajení je imanentní součástí fungování

---

¹ BALABÁN, M., STEJSKAL, L. a kol. *Kapitoly o bezpečnosti*. Praha: Karolinum, 2010. S. 231.

těchto služeb. Důvodů k utajování je hned několik. Jako první se nabízí bezpečnost. Už z historie víme, jak se zacházelo s odhalenými zvědy. Téměř jistě je čekala smrt. V dnešní době sice odhaleným špionům většinou smrt nehrozí, ale ani pobyt ve vězení za špionáž v cizí zemi není příjemný, nemluvě o mezinárodním dopadu takové situace. Dalším důvodem utajování činností zpravodajských služeb je skutečnost, že každý stát na světě vlastní určité informace, o kterých nechce, aby je znali ostatní. Může se jednat o široký okruh informací a to od informací týkajících se jeho ekonomických zájmů přes umístění jeho zbraňových systémů až po informace související s utajenou spoluprací s dalšími státy.

Nicméně princip absolutního utajení je ve vyspělém, demokratickém právním státě neudržitelný. Všechny vyspělé státy, mezi které patří i Česká republika, proto přistoupily k legislativní úpravě fungování a činnosti svých zpravodajských služeb.

Milníkem v tomto směru byl rok 1989. Po Sametové revoluci byl v legislativní činnosti týkající se zpravodajských služeb patrný princip diskontinuity, který se promítnul v tom, že zpravodajským službám byly jasně zákonem stanoveny meze jejich působnosti. Dále se princip diskontinuity projevil v tom, že zpravodajské služby byly zbaveny exekutivních pravomocí a byly odloučeny od útvarů policie.

Nicméně situace na počátku 90. let byla hektická, což spolu s rozpadem Československa mělo vliv na právní úpravu zpravodajských služeb. O roztržitosti a nedostatečnosti právní úpravy svědčí i úryvek z časopisu Právní rozhledy. „*Platná právní úprava bezpečnostního zpravodajství České republiky je nedostatečná a neúplná. Tvoří ji zákon ČNR č. 527/1992 Sb., o Bezpečnostní informační službě České republiky, jehož účinnost však končí dnem 31. července 1994. Dále zákon č. 67/1992 Sb., o Vojenském obranném zpravodajství, který upravuje pouze část vojenské zpravodajské aktivity tzv. kontrarozvědného charakteru a navíc vychází z federálního kontextu institucí a vztahů, ve kterých vznikl. Postavení a působnost ostatních zpravodajských služeb, které v České republice působí, nejsou právně upraveny. Z těchto důvodů bylo přikročeno ke komplexnější úpravě problematiky našeho bezpečnostního zpravodajství, která by odstranila zmíněné nedostatky.*“²

---

² Z připravovaných právních předpisů. Právní rozhledy. 1994, č. 7, s. 263.

Přistoupilo se tedy k přijetí zcela nové, komplexní právní úpravy zpravodajských služeb, která platí dodnes. Civilní zpravodajská služba s vnitřní působností si v této době prošla značným vývojem, který vyvrcholil v roce 1994 přijetím dvou stěžejních zákonů – zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky a zákona č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě. Podobným, ne-li ještě dramatičtějším, vývojem si prošla česká vojenská zpravodajská služba s vnitřní a vnější působností. Její současný stav byl ukotven až v roce 2005 přijetím zákona č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství, který sjednotil vojenskou zpravodajskou službu s vnitřní a vnější působností do jednotné vojenské zpravodajské služby – Vojenského zpravodajství. Přijetí zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky bylo významné i pro civilní vnější zpravodajskou službu, neboť jím byl zřízen Úřad pro zahraniční styky a informace, tedy česká zpravodajská služba s vnější působností, která existuje dodnes.

Jak je patrné, zákony bezprostředně se týkající českých zpravodajských služeb nejsou nejnovější. Jde o zákony 10 a více let staré, přičemž v dnešním globalizovaném světě dochází dennodenně k vývoji ve všech směrech lidské činnosti. Vyvíjejí se také hrozby a nebezpečí, kterým musí české zpravodajské služby čelit. Z tohoto důvodu se chci ve své práci zaměřit na činnost a oprávnění českých zpravodajských služeb v kontextu zpravodajských služeb jiných demokratických států. Chci zjistit, zda postavení a oprávnění, kterými české zpravodajské služby disponují, odpovídají standardům právního státu. Chci se také zaměřit na systém zpravodajských služeb v ČR a koordinaci jejich činnosti. Za cíl své práce si kladu také zhodnocení fungování kontroly zpravodajských služeb a to jak ze strany moci výkonné, tak i ze strany Parlamentu České republiky a samozřejmě i ze strany justice. V neposlední řadě se chci také zabývat postavením příslušníků zpravodajských služeb u nás. Zejména jejich odpovědností při výkonu služby, jejich právy a povinnostmi s důrazem na právo nosit služební střelnou zbraň.

Na úvod své práce považuji za důležité ještě zmínit, že ve světě neexistuje žádný univerzálně přijímaný model postavení zpravodajských služeb v rámci exekutivy, ani model určující veškerá oprávnění přiznaná zpravodajským službám. Proto budu využívat komparaci, při které budu srovnávat účinnou českou právní úpravu s úpravou doporučenou mezinárodními organizacemi a jinými institucemi.

1. Vymezení zpravodajských služeb

1.1. Definice zpravodajských služeb

Jak již ze samotného názvu práce, tak ostatně i z úvodu vyplývá, že se budu věnovat postavení a činnosti českých zpravodajských služeb. Proto je zcela zásadní definovat pojem „zpravodajská služba“.

Vyjdeme-li ze zákona č. 153/1994 Sb. o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ZS“), tak podle § 2 zjistíme, že zpravodajské služby jsou státní orgány pro získávání, shromažďování a vyhodnocování informací důležitých pro ochranu ústavního zřízení, významných ekonomických zájmů, bezpečnost a obranu České republiky.

Další možnou definici přináší Právní slovník³, který však pod pojmem zpravodajské služby pouze kopíruje definici obsaženou v § 2 zákona o ZS.

Jinou definici uvádí Petr Zeman (bývalý ředitel Úřadu pro zahraniční styky a informace), který říká, že zpravodajské služby jsou „*zvláštními orgány státu, jejichž prvořadým cílem, snahou a posláním je chránit stát a společnost tím, že ústavním činitelům a orgánům státní správy opatřují včasné, objektivní a kvalitní zpravodajské informace.*“⁴

Zpravodajské služby vymezuje i Daniel Havránek, když říká: „*Posláním zpravodajských služeb v bezpečnostním systému České republiky je poskytovat především vládě kvalifikované informační služby v oblasti ochrany základů demokratického právního státu, zajišťování vnitřní a vnější bezpečnosti a ochrany dalších strategických zájmů České republiky v ekonomické a zahraničněpolitické oblasti.*“⁵

Poslední definici zpravodajských služeb, kterou zde uvedu, najdeme v knize Ladislava Pokorného. „*Zpravodajskými službami se rozumí státní orgány, které jsou zřízeny za účelem získávání, shromažďování a vyhodnocování informací z bezpečnostní oblasti vymezené působností stanovenou příslušnou legislativou a jejich poskytování*

---

³ HENDRYCH, D. et al. *Právní slovník. 3., podstatně rozš. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1420.

⁴ BALABÁN, M., STEJSKAL, L. a kol. *Kapitoly o bezpečnosti.* Praha: Karolinum, 2010. S. 232.

⁵ HAVRÁNEK, D. *Právní rámec spolupráce zpravodajských služeb a Policie České republiky.* Správní právo. 2014, č. 3, s. 178.

oprávněným adresátům – příslušným ústavním činitelům (politickým představitelům), případně dalším státním orgánům, které jim má napomáhat k co možná nejlepšímu rozhodnutí.“⁶

Všechny uvedené definice jsou si v mnohém podobné a můžeme z nich vybrat ty nejzákladnější informace. Zpravodajské služby jsou orgány státu. Jsou zřizovány za zvláštním účelem, kterým je získávání, shromažďování a vyhodnocování informací. Služby nezískávají, neshromažďují a nevyhodnocují veškeré informace, ale pouze ty, které se dotýkají vnitřní či vnější bezpečnosti státu, jeho ekonomických zájmů či ohrožujících ústavní zřízení. Zpravodajské služby můžeme tedy z nejobecnějšího hlediska zahrnout pod státní orgány působící na poli zajišťování bezpečnosti státu.

Z institucionálního pohledu právní teorie⁷ zpravodajské služby zařazuje spolu s Policií České republiky, Hasičským záchranným sborem České republiky, Celní správou České republiky, Vězeňskou službou České republiky, Generální inspekcí bezpečnostních sborů, ozbrojenými silami, vojenskou policií a obecní policií mezi veřejné bezpečnostní sbory čili přímé vykonavatele státní správy.

Pro veřejné bezpečnostní sbory – a tedy i pro zpravodajské služby – je typických několik znaků. Jednak pro ně platí zásada enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí vyjádřená na ústavní úrovni, která znamená, že státní moc může být uplatňována pouze způsobem a v mezích stanovených zákonem. Jinak řečeno, veškerá činnost veřejných bezpečnostních sborů musí být v souladu se zákonem, případně ústavním zákonem. Dále platí, že veřejné bezpečnostní sbory jsou součástí moci výkonné a jako takové jsou povinny realizovat úkoly jim stanovené zákonnou legislativou. Tady ovšem veškerá podobnost mezi zpravodajskými službami a veřejnými bezpečnostními sbory končí. Literatura proto považuje za vhodnější chápat tematiku zpravodajských služeb jako oblast *sui generis*.⁸

Rozdíl mezi zpravodajskými službami a ostatními bezpečnostními sbory lze zejména spatřovat ve způsobu získávání informací. Zpravodajským službám je zákonem přiznána možnost používat specifické prostředky získávání informací, které jsou

---

⁶ POKORNÝ, L. *Zpravodajské služby*. Praha: Auditorium, 2012. S. 12.

⁷ SLÁDEČEK, V. *Obecné správní právo. 3., aktualizované a upravené vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. S. 294.

⁸ POKORNÝ, L. *Zpravodajské služby*. Praha: Auditorium, 2012. S. 13.

zákonem taxativně vymezeny. Mezi tyto specifické prostředky patří zpravodajská technika, krycí prostředky a krycí doklady, sledování a využívání osob jednajících ve prospěch dané služby. Mohlo by se zdát, že kupříkladu sledování či krycích dokladů mohou využívat i příslušníci Policie České republiky dle příslušných ustanovení zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „trestní řád“). Z toho by tedy vyplývalo, že zpravodajské služby nejsou jediným bezpečnostním sborem, který těmito specifickými prostředky disponuje. Ovšem zcela zásadní rozdíl spočívá v účelu, za jakým jsou tyto specifické prostředky získávání informací použity. Trestní řád explicitně stanoví, že použití těchto specifických prostředků získávání informací nesmí sledovat jiný zájem než získání skutečností důležitých pro trestní řízení.⁹ Kdežto zpravodajské služby se použitím specifických prostředků nesnaží zjistit důkazní prostředky pro trestní řízení, nýbrž se pokouší získat a vyhodnotit informace důležité pro ochranu ústavního zřízení, významných ekonomických zájmů, bezpečnosti a obrany České republiky.

Dalším specifikem zpravodajských služeb v České republice je, že jim je odňata možnost rozhodovat o právech a povinnostech jiných osob, možnost použít fyzické donucení ke splnění konkrétní povinnosti či možnost provádět kontroly, neboli jinak řečeno, zpravodajské služby nemohou používat bezprostřední zásahy či vykonávat správní dozor. Právní řád však ostatním veřejným bezpečnostním sborům přiznává možnost použít uvedené úkony.

*„Policie je z povahy zákony stanovených úkolů oprávněna vydávat faktické pokyny a provádět donucovací úkony (bezprostřední zákroky). Zákon o policii poskytuje policii řadu oprávnění k výkonu různých druhů omezujících opatření k osobám a věcem a k použití donucovacích prostředků a zbraně.“*¹⁰ Typickým příkladem může být příslušník Policie České republiky provádějící silniční kontrolu. V rámci prováděné silniční kontroly zákon policistovi také umožňuje řidiče dopouštějícího se protiprávního jednání pokutovat. Jiným příkladem je pravomoc Celní správy České republiky provádět ze zákonných důvodů kontroly fyzických a právnických osob a případně vést správní řízení (tedy rozhodovat o jejich právech a povinnostech) s těmi, kteří se dopustili přestupku či jiného správního deliktu. Můžeme tedy vyvodit, že zpravodajským službám

---

⁹ § 158b odst. 2 trestního řádu

¹⁰ HAVRÁNEK, D. *Právní rámec spolupráce zpravodajských služeb a Policie České republiky*. Správní právo. 2014, č. 3, s. 169.

jsou odebrány veškeré výkonné pravomoci typické pro ostatní veřejné bezpečnostní sbory a z toho důvodu je v jejich případě vhodnější používat spíše výraz oprávnění než pravomoc.¹¹

Je potřeba ale dodat, že odnětí výkonných pravomocí zpravodajským službám je v našem státě zřejmě výsledkem zkušenosti s dobou před listopadem roku 1989. Do té doby zpravodajské služby tyto pravomoci měly a využívaly je. V současné době je pro zpravodajské služby typické, že ani v jiných zemích těmito pravomocemi nedisponují. V době vzrůstajícího vlivu nejrůznějších teroristických skupin je ovšem otázka, zda se nezačne objevovat trend opačný, tedy přiznávání výkonných pravomocí za účelem zefektivnění boje proti terorismu. Nicméně dosud platí, že zpravodajské služby disponují výkonnými pravomocemi spíše v zemích s nedostatečně vyvinutým systémem demokracie.¹²

Na tomto místě považuji za vhodné zmínit skutečnost, se kterou se můžeme hojně setkat. Mnoho lidí zpravodajské služby označuje jako „tajné služby“. Takové označení je ale vcelku nešťastné. Může totiž implikovat, že činnost zpravodajských služeb není kontrolována, že si zpravodajské služby mohou dělat, co chtějí, či dokonce že zpravodajská služba operuje jako tajná sekta. Takovému vnímání zpravodajských služeb u nás zřejmě napomáhá i historická zkušenost s obdobím před rokem 1989. V tomto období se zpravodajské služby chovaly značně represivně, nepodléhaly žádné kontrole a byly vnímány jako nástroj jedné státostrany k udržení se u moci a k potírání všech odpůrců – „...*dříve fungovaly a pracovaly zpravodajské služby (zejména StB) proti lidem své země, respektive pomáhaly státu ovládat lidi.*“¹³

Dnešní zpravodajské služby ale fungují v demokratickém právním státě, a proto jejich označování jako „tajné služby“ se neseťkává s realitou. Vždyť všechny české zpravodajské služby jsou zřízeny zákonem. Zákon také obsahuje jejich jasně vymezenou působnost a oprávnění. Je zajištěna i parlamentní kontrola. Všechny české služby mají

---

¹¹ MATES, P. *Funkce veřejných sborů*. Právní rozhledy. 2010, č. 13, s. 471.

¹² MICHÁLEK, L.; POKORNÝ, L.; STIERANKA, J.; MARKO, M. *Zpravodajství a zpravodajské služby*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. S. 75.

¹³ JIRÁČEK, L. *ČR 25 LET POTÉ - ZPRAVODAJSKÉ SLUŽBY*. ČTRNÁCTIDENÍK [online]. 2014, č. 16 [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: http://www.cevro.cz/web_files/soubory//ctrnacni-deniky/2014/14denik_16_2014.pdf

své veřejně přístupné internetové stránky. A konečně kdyby české zpravodajské služby fungovaly jako služby tajné, tak bych nemohl psát tuto práci, protože bych se nic ani nemohl dozvědět o jejich postavení v rámci veřejné správy a o jejich oprávněních.

Stejně nešťastné jako považovat české zpravodajské služby za tajné, je chápat slova „zpravodajská služba“ a „špionáž“ jako synonyma. Špionáž, tedy vyslání příslušníka zpravodajské služby do jiného státu za účelem získání strategických a pravděpodobně tajných informací, čímž se příslušník služby v daném státě vystaví riziku trestního stíhání, je jedna z forem činnosti zpravodajských služeb. Mimo to zpravodajské služby mohou ke své činnosti používat a zajisté i používají zcela legálně tzv. otevřené zdroje, tedy zdroje veřejně přístupné, a z nich zjišťují potřebné informace. Dále mohou ke zjištění potřebných informací použít nejmodernější technologie – například snímkování z vesmíru. V dnešní době tedy špionáž není jediným prostředkem získávání informací.

1.2. Odlišení zpravodajských služeb od Policie České republiky

V předchozí kapitole jsem se věnoval definování zpravodajské služby, jejímu zařazení ve veřejné správě a jejímu odlišení od ostatních veřejných bezpečnostních sborů. Považuji ale za důležité věnovat zvýšenou pozornost rozlišení zpravodajské služby a Policie České republiky. V minulosti totiž platilo, že „*v rámci jednotného Sboru národní bezpečnosti (SNB) byly vytvořeny složky Státní bezpečnosti (StB), tedy kombinace tajné policie a zpravodajské služby.*“¹⁴ V 90. letech minulého století proto zákonodárce věnoval v legislativě značnou pozornost tomu, aby odlišil zpravodajskou službu od Policie České republiky. Ze zákonné úpravy zpravodajských služeb můžeme abstrahovat následující rozlišující znaky:

- a) oddělovací imperativ,
- b) nepřiznání výkonných pravomocí zpravodajským službám,
- c) zpravodajská služba není orgánem činným v trestním řízení a
- d) k zahájení vyšetřování zpravodajská služba nepotřebuje podezření ze spáchání trestného činu.

---

¹⁴ MICHÁLEK, L.; POKORNÝ, L.; STIERANKA, J.; MARKO, M. *Zpravodajství a zpravodajské služby*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 119 s.

1.2.1. Oddělovací imperativ

Oddělovací imperativ je právní princip, který říká, že zpravodajská služba a státní policie se nesmí sloučit a nesmí plnit stejné úkoly. Detailně je tento princip upraven v Německu, kde je explicitně vyjádřen v zákoně o Spolkovém úřadu pro ochranu ústavy (což je spolková zpravodajská služba s vnitřní působností). Teze, která stojí za oddělovacím imperativem, spočívá v tom, že nesmí dojít k přílišné koncentraci moci. To znamená, že jeden státní orgán nemůže disponovat informacemi a zároveň nesmí být oprávněn tyto informace používat. Protože jak říká i Ústavní soud České republiky ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 7/02 „...v přirozenosti člověka je zakotvena tendence ke koncentraci moci a jejímu zneužití...“. Snaha je tedy taková, aby nedocházelo ke zneužívání moci.

V české právní úpravě zpravodajských služeb princip oddělovacího imperativu není explicitně vyjádřen. Nicméně o jeho přítomnosti není pochyb. Jeho existenci lze dovodit jednak z oddělené zákonné úpravy pro zpravodajské služby a pro Policii ČR, jednak z jednoznačného institucionálního oddělení zpravodajských služeb a Policie ČR. Dále ho lze vyvodit i z faktu, že zpravodajská služba není v žádném případě oprávněna Policii ČR úkolovat.

Bylo by ovšem zcela chybné oddělovací imperativ chápat tak, že v případě zpravodajských služeb a Policie ČR jde o dvě samostatné instituce, které plní odlišné úkoly, a proto by mezi nimi neměla probíhat komunikace. Oddělovací imperativ spíše zcela opačně klade zvýšený nárok na dobrou komunikaci mezi oběma institucemi. Jedná se totiž o státní orgány podílející se na zajišťování bezpečnosti a už jen z tohoto titulu mezi nimi musí zjištěné informace bezproblémově proudit. Kdyby tomu tak nebylo, mohlo by to ohrozit bezpečnost státu.

1.2.2. Nepřiznání výkonných pravomocí zpravodajským službám

O nepřiznání výkonných pravomocí zpravodajským službám jsem již hovořil v souvislosti s jejich odlišením od ostatních bezpečnostních sborů. Nechci se proto opakovat. Rád bych jen zdůraznil, že funkce zpravodajských služeb a Policie České republiky je rozdílná. Zpravodajská služba plní roli státní instituce, která se zajímá o všechny aspekty bezpečnosti státu. Plní tedy funkci jakýchsi uší a očí a předává zjištěné informace jejich oprávněným adresátům, aby byla přijata potřebná opatření. Toto

můžeme vyvodit i z bonmotu, který se typicky váže k činnosti zpravodajských služeb. „*Vidět a nebýt viděn; slyšet a nebýt slyšen; vědět a nedávat najevo, že vím.*“¹⁵ K takto pojaté funkci zpravodajské služby nepotřebují výkonné pravomoci.

Naproti tomu Policie ČR plní zcela rozdílné úkoly. Policie ČR dohlíží nad vnitřní bezpečností a veřejným pořádkem, zamezuje páchání trestné činnosti, stíhá osoby podezřelé ze spáchání trestného činu, provádí prohlídky bytových a nebytových prostor, provádí výslechy osob a jiným způsobem provádí vyšetřování trestných činů. K takovým úkolům Policie ČR nezbytně potřebuje výkonné pravomoci, které jí zákonodárce v příslušné legislativě přiznává.

To, že příslušná česká legislativa nepřiznává zpravodajským službám výkonné pravomoci policejního typu, je v souladu také s doporučením Parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1402 z roku 1999, kde Parlamentní shromáždění výslovně doporučuje, aby výkonné pravomoci nebyly zpravodajským službám přiznávány, protože to zvyšuje riziko zneužití zpravodajských služeb a zároveň i riziko porušení základních lidských práv a svobod občanů.¹⁶

1.2.3. Postavení zpravodajských informací v trestním řízení

Trestní řád v § 12 odst. 1 říká, že orgány činnými v trestním řízení jsou mimo jiné policejní orgány a v odst. 2 téhož paragrafu stanovuje, že policejním orgánem se rozumí i pověřené orgány příslušné zpravodajské služby v řízení o trestných činech příslušníků dané služby. Z toho vyplývá, že pouze pověřené orgány zpravodajské služby mají postavení orgánu činného v trestním řízení jen v řízeních o trestných činech svých pracovníků. Jde tedy spíše o výjimečnou situaci, kdy je zpravodajská služba v postavení orgánu činného v trestním řízení. V obecné (a převažující) rovině v zásadě platí, že zpravodajská služba nepůsobí jako orgán činný v trestním řízení.

Z tohoto konstatování vyplývají závažné důsledky. Zpravodajská služba tak nemůže provádět úkony náležející do působnosti orgánů činných v trestním řízení. Zpravodajská služba například není oprávněna vést vyšetřování o spáchání trestného

---

¹⁵ BALABÁN, M., STEJSKAL, L. a kol. *Kapitoly o bezpečnosti*. Praha: Karolinum, 2010. S. 234.

¹⁶ Doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1402 z dubna roku 1999 – „Control of internal security services in Council of Europe member states“. Dostupné z: <http://assembly.coe.int/documents/adoptedtext/ta99/erec1402.htm>.

činu, nemůže nikoho obvinít dle § 160 trestního řádu ze spáchání trestného činu, nemůže provádět domovní prohlídku a ani nemůže nikoho vyslýchat.

Toto by mohlo už vyplývat z oddělovacího imperativu, ale fakt, že zpravodajská služba není orgánem činným v trestním řízení, má další a ještě zásadnější dopad. Informace, které zpravodajská služba zjistí s využitím zpravodajské techniky (konkrétně z odposlechu telefonního hovoru), nemohou být využity jako důkaz v rámci trestního řízení. Rozhodnul tak u nás Ústavní soud České republiky svým náležením sp. zn. I. ÚS 3038/07 ze dne 29. 2. 2008.

V projednávaném případě si stěžovatelka stěžovala na postup policejního orgánu i na postup státního zástupce. Bylo totiž proti ní zahájeno trestní stíhání a stěžejním usvědčujícím důkazem byly odposlechy, které orgánům činným v trestním řízení poskytlo Vojenské obranné zpravodajství (dnes již zaniklá vojenská zpravodajská služba s vnitřní působností). Stěžovatelka v tom spatřovala porušení svého práva na ochranu soukromí plynoucího z čl. 13 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen „LZPS“), protože odposlechy byly použity k jinému než zákonem předvídanému účelu. Zásah do jejího soukromí je ještě znásoben tím, že se s odposlechy mohou seznámit i další spoluobvinění. Argumentace orgánů činných v trestním řízení v zásadě spočívala v tom, že: *„Není rozhodující, kdy a kým byl důkaz získán, ale jakým způsobem byl získán. Zákon výslovně uvádí, že důvodem k odmítnutí důkazu nemůže být skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení. (...) S informací poskytnutou zpravodajskou službou je třeba zacházet jako s každou jinou informací pocházející od jakéhokoliv jiného státního orgánu. Zákon informační tok předpokládá a bylo by proti jeho smyslu, aby nebylo možno efektivně zabránit trestné činnosti (což zpravodajská služba nesmí) využitím informace, která už nikdy nezazní.“* Nicméně policejní orgán ve svém vyjádření uvádí, že uvítá, když Ústavní soud ČR vyjasní možnost používání informací od zpravodajských služeb. Z toho vyvozují, že praxi činilo problém správně vyložit ustanovení § 8 odst. 3 zákona o ZS, kde se říká, že zpravodajské služby předávají policejním orgánům informace o skutečnostech, které náleží do jejich působnosti.

Ústavní soud nakonec dal stěžovatelce za pravdu, že postupem orgánů činných v trestním řízení bylo zasaženo do jejího práva na ochranu soukromí dle čl. 13 LZPS.

Ústavní soud vyšel z účelu obou úprav odposlechů, tedy trestního řádu a zpravodajských zákonů. Zatímco účelem trestního řádu je zjištění trestných činů a potrestání pachatelů, účelem zpravodajské činnosti je zabezpečit informace proti demokratickým základům státu, jeho svrchovanosti, týkající se terorismu a organizovaného zločinu či činnosti zpravodajských služeb cizí moci. „*Odlíšný zákonný účel limituje paletu použitelnosti informací získaných zpravodajskými službami. (...) Bylo by popřením principů právního státu, pokud by bylo možné záruky ústavnosti trestního řízení eliminovat (obejít) aplikací zákonů o zpravodajských službách.*“ Ústavní soud zároveň určil, že: „*zpravodajské služby jsou ve vztahu k trestnímu řízení zákonem o zpravodajských službách České republiky zmocněny maximálně k poskytnutí povšechných informací operativního charakteru. (...) Informace získaná odposlechem provedeným zpravodajskými službami nemůže mít vyšší kvalitu než jakákoliv jiná operativní informace.*“

Můžeme tedy uzavřít, že informace získaná zpravodajskými službami s využitím zpravodajské techniky může pouze sloužit k upozornění orgánů činných v trestním řízení na možné páchaní trestné činnosti. Orgán činný v trestním řízení pak musí postupovat dle příslušných ustanovení trestního řádu a v souladu s trestním řádem si sám opatřit případné důkazy o této nezákoně činnosti.

Takové pojetí ale neplatí ve všech zemích. Například v Německu nebo na Slovensku jsou informace zjištěné zpravodajskými službami použitelné i jako důkaz v trestním řízení.¹⁷

1.2.4. K zahájení vyšetřování zpravodajská služba nepotřebuje podezření ze spáchání trestného činu

Aby orgány činné v trestním řízení mohly zahájit úkony spojené s trestním řízením, musí mít podezření ze spáchání trestného činu. Poté dochází k prověřování, zjišťování relevantních skutečností. Pokud všechno nasvědčuje tomu, že byl trestný čin spáchán, policejní orgány dle § 160 trestního řádu obviní konkrétní osoby ze spáchání konkrétních trestných činů a rozjede se fáze vyšetřování, která může vyústit v podání obžaloby.

---

¹⁷ MICHÁLEK, L.; POKORNÝ, L.; STIERANKA, J.; MARKO, M. *Zpravodajství a zpravodajské služby*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. S. 75.

Jak jsem již ale v předchozí kapitole 1.2.3. vysvětlil, tak zpravodajská služba není v postavení orgánu činného v trestním řízení, a proto k zahájení svého vyšetřování (tedy sběru relevantních informací) nepotřebuje podezření ze spáchání trestného činu. Zpravodajská služba je ze zákona povinna získávat, shromažďovat a vyhodnocovat informace v oboru své působnosti. Proto může do značné míry působit preventivně.

Představme si hypotetickou situaci, kdy by v České republice působila malá teroristická skupina několika osob, jejímž cílem by bylo způsobit co největší škodu formou teroristického útoku. V takovém případě může zpravodajská služba, konkrétně Bezpečnostní informační služba, preventivně začít získávat, shromažďovat a vyhodnocovat informace o takové skupině v souladu se zákonem o ZS. V tomto momentě se potenciální teroristé nedopouštějí ničeho nezákonného, a přesto zpravodajská služba už rozvíjí svou činnost. Bude se snažit zjistit, s kým se tito lidé setkávají, jaké mají plány, jak by mohl vypadat budoucí útok apod. Takovou činností mohou zabránit tomu, aby k útoku vůbec došlo.

Kdežto policejní orgány mají v takové situaci ztíženou pozici. Dokud nedojde k porušení zákona, nemohou zahájit vyšetřování, ani provádět jiné úkony v trestním řízení. Mohlo by se tedy stát, že kdyby neexistovaly zpravodajské služby, došlo by k teroristickému útoku, protože policejní síly by neměly k jeho odhalení dostatečné prostředky a až ex post by došlo ze strany policejních orgánů k vyšetřování, zjišťování pachatelů, spolupachatelů, případně dalších účastníků takového trestného činu.

Jinou možnou situací, kdy je zpravodajská služba jako jediný orgán státu oprávněna zasáhnout, je stav, kdy vůbec nemusí dojít k porušování zákona a ohrožování bezpečnosti lidí. Uvedu příklad. Konkrétní právnická osoba v rámci své obchodní činnosti působí natolik nebezpečně (ale stále v mezích zákona), že její činnost může ohrožovat ekonomické zájmy České republiky. Žádný státní orgán za těchto okolností není oprávněn k jakékoli akci, avšak zpravodajské služby jsou povinny se o tuto právnickou osobu začít zajímat, neboť jejich činnost se vztahuje i na možné ohrožování ekonomických zájmů České republiky.

1.3. Dělení zpravodajských služeb

Zpravodajské služby nejsou homogenní útvar. V literatuře můžeme vyzorovat několik typů zpravodajských služeb rozdělených na základě různých hledisek.

Zpravodajské služby můžeme dělit na základě jejich územní působnosti na vnější a vnitřní. Dalším rozlišovacím hlediskem je jejich věcná působnost – tak můžeme rozlišovat zpravodajské služby civilní nebo vojenské. Dále můžeme zpravodajské služby dělit dle toho, zda působí pro celé území státu nebo zda mají úžeji vymezenou působnost (zabývají se pouze vybranou problematikou nebo svou činností podporují konkrétní státní orgán). Takto rozlišujeme ústřední zpravodajské služby a resortní. Poslední způsob členění zpravodajských služeb je z hlediska jejich metod používaných ke sběru informací.

1.3.1. Vnější a vnitřní zpravodajská služba

Vnitřní zpravodajská služba neboli zpravodajská služba s vnitřní působností působí uvnitř státu a má na starosti veškeré hrozby, které mají svůj původ uvnitř daného státu. Hojně se můžeme setkat s tím, že taková služba je běžně označována jako „kontrarozvědka“. Toto označení je ale nepřesné. Mohlo by totiž svádět k tomu, že jediným polem zájmu této služby je pouze kontrarozvědná činnost čili odhalování příslušníků zpravodajských služeb cizí moci na svém území. Činnost vnitřní zpravodajské služby je ale mnohem obsáhlejší. Mimo kontrarozvědnou činnost tato zpravodajská služba shromažďuje a vyhodnocuje informace o činnostech, které jsou namířeny proti demokratickým základům státu a jeho svrchovanosti a celistvosti. Dále zabezpečuje informace mající původ na území vlastního státu směřující proti ústavnímu pořádku. Vnitřní zpravodajská služba také ochraňuje utajované informace vlastního státu. Lze tedy shrnout, že vnitřní zpravodajská služba se zabývá všemi možnými formami terorismu a extremismu, sabotážemi, špionáží, kybernetickými útoky či šířením zbraní. „*Rozšiřuje se také okruh služeb, které se zabývají organizovaným zločinem.*“¹⁸

Vzhledem k tomu, že vnitřní služby operují na území vlastního státu a při své činnosti mohou zasahovat do lidských práv občanů svého státu, ze strany zákonodárce je daleko větší snaha činnost těchto služeb upravit právním předpisem a přesně tak definovat jejich působnost a oprávnění. Vnitřní zpravodajskou službou je např. americká FBI neboli Federal Bureau of Investigation nebo britská SS neboli Security Service (často označovaná jako MI5). V České republice je vnitřní zpravodajskou službou Bezpečnostní informační služba (dále jen „BIS“).

---

¹⁸ MICHÁLEK, L.; POKORNÝ, L.; STIERANKA, J.; MARKO, M. *Zpravodajství a zpravodajské služby*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. S. 68.

Pokud vnitřní zpravodajské služby chápeme jako služby defenzivního charakteru, pak vnější zpravodajské služby neboli zpravodajské služby s vnější působností mají charakter ofenzivní. Vnější služby, jak už sám jejich název napovídá, působí převážně mimo území vlastního státu. Shromažďují a vyhodnocují informace mající původ v zahraničí, které se však dotýkají bezpečnosti, ekonomických a jiných zájmů či obrany vlastního státu. Vnější služby pomáhají politickým představitelům poskytováním zjištěných informací formovat zahraniční a bezpečnostní politiku země. Pomáhají také v předstihu identifikovat vnější hrozby pro svou zemi. Svou úlohu také mohou sehrát při vedení vojenských operací.

Protože vnější zpravodajské služby operují v zahraničí, nezasahují do lidských práv občanů vlastní země. Proto zákonodárce nemá takovou potřebu upravovat jejich postavení. Z toho důvodu bývají vnější zpravodajské služby upraveny v právních předpisech pouze obecně. Příkladem vnější zpravodajské služby může být americká CIA neboli Central Intelligence Agency nebo britská SIS neboli Secret Intelligence Service (často označovaná jako MI6). U nás je zpravodajskou službou s vnější působností Úřad pro zahraniční styky a informace (dále jen „ÚZSI“).

1.3.2. Civilní a vojenská zpravodajská služba

Civilní zpravodajské služby se zabývají mnoha problematikami politickými, bezpečnostními či ekonomickými. Nicméně oblast vojenství v nejširším slova smyslu je jim zapovězena. Příkladem civilních zpravodajských služeb jsou všechny služby výše uvedené.

Vojenské zpravodajské služby mají oblast své působnosti zúženu na problematiku vojenství a obrany či obranyschopnosti své země. „*Vojenské služby se zabývají (v defenzivní nebo výzvědné variantě) militárními záležitostmi, obranyschopností, obranným průmyslem, různými aspekty vojenství (početnost, organizace, připravenost, rozmístění a výzbroj vojska).*“¹⁹ Příkladem vojenské zpravodajské služby může být americká DIA neboli Defense Intelligence Agency nebo britská DIS neboli Defense Intelligence Staff. V České republice je působnost vojenské zpravodajské služby svěřena

---

¹⁹ *Dělení zpravodajských služeb (podle hlavního pole zájmu).* [online]. [cit. 2014-12-16]. Dostupné z: <http://www.uzsi.cz/cz/deleni-zpravodajskych-sluzeb-podle-hlavniho-pole-zajmu.html>.

Vojenskému zpravodajství (dále jen „VZ“), což je vojenská zpravodajská služba s vnější a zároveň i vnitřní působností.

1.3.3. Ústřední a resortní zpravodajská služba

Ústřední neboli celostátní služby operují na národní úrovni, což znamená, že jejich činnost se dotýká státu jako celku.

Resortní zpravodajské služby mají naopak svou působnost konkretizovanou na podporu daného resortu nebo se zabývají specifickými činnostmi. Příkladem mohou být vojenské zpravodajské služby zemí (např. USA nebo Izrael), kde vedle „hlavní“ vojenské služby působí i resortní zpravodajské služby, které svou činností podporují pouze letectvo či jen pěchotu. Jiným příkladem jsou zpravodajské služby, které jsou přímo podřízeny konkrétnímu ministerstvu. Takovou zpravodajskou službou je americká Treasury Office of Terrorism and Financial Intelligence, která podléhá ministerstvu financí. Tato služba se zabývá zpravodajskou činností v oblasti financí s cílem zamezit financování terorismu.

1.3.4. Členění dle metody sběru informací

Toto dělení zpravodajských služeb spočívá v tom, že existují služby, které ke své činnosti využívají veškeré metody sběru informací, jaké jim legislativa daného státu umožňuje (výzvědná činnost, používání agentů, sledování, odposlouchávání apod.), a služby, které ke své činnosti používají pouze vybrané metody získávání dat. Takovou zpravodajskou službou, která ke své činnosti využívá pouze vybrané metody získávání informací, je britská GCHQ neboli Government Communications Headquarters využívající pouze metody tzv. signálového zpravodajství, jež jsou založeny na získávání informací z elektromagnetického spektra.²⁰ Zjednodušeně lze říct, že jde o jakési odposlouchávání éteru.²¹

---

²⁰ MICHÁLEK, L.; POKORNÝ, L.; STIERANKA, J.; MARKO, M. *Zpravodajství a zpravodajské služby*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. S. 32.

²¹ *Dělení zpravodajských služeb (podle metod sběru informací)*. [online]. [cit. 2014-12-18]. Dostupné z: <http://www.uzsi.cz/cz/deleni-zpravodajskych-sluzeb-podle-metod-sberu-informaci.html>.

1.4. Právní úprava zpravodajských služeb

1.4.1. Formální náležitosti

Formální náležitosti úpravy zpravodajských služeb se týkají toho, jakou podobu má mít právní předpis upravující fungování a existenci dané služby. V rámci Evropy existují 4 možné modely, jakou podobu tento předpis může mít. Jde o ústavní formu, formu klasické parlamentní legislativy, formu aktů moci výkonné nebo v dané zemi neexistuje žádný právní předpis regulující zpravodajské služby.²² Výběr konkrétního způsobu úpravy závisí na mnoha faktorech, jakými jsou např. ústavní systém dané země, její zvyklosti či historická zkušenost.

Úprava zpravodajských služeb už na ústavní úrovni je vcelku vzácná. Spíše se můžeme setkat s tím, že na této úrovni jsou vytyčeny základní principy. Tak je tomu kupříkladu v Německu, kde je oddělovací imperativ (blíže kapitola 1.2.1.) považován za ústavní princip.²³

Daleko obvyklejší je zřízení a úprava činnosti zpravodajských služeb formou klasické parlamentní legislativy, tedy zákonem. Tady musí platit, že tato úprava musí být v souladu s ústavou a ústavními principy. V České republice jsou zpravodajské služby zřízeny a jejich činnost je upravena formou zákona. To samé platí i pro úpravu poměru příslušníků těchto služeb. Česká republika se tedy drží většinového evropského proudu. Tato forma úpravy má tu výhodu, že moc zákonodárná se od samého začátku podílí na formování zpravodajských služeb a může tak stanovit přiměřený režim kontroly činnosti těchto služeb. Zároveň tak zákonodárci nastavují systém činnosti služeb a už samotné zřízení zpravodajských služeb podléhá parlamentní kontrole.

Účinnou legislativu českých zpravodajských služeb a úpravu poměrů jejich příslušníků obsahují zejména tyto zákony:

- a) zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů;

---

²² *Internal Security Services in Europe: Report adopted by the Venice Commission at its 34th Plenary meeting* [online]. Strasbourg, 7 March 1998 [cit. 2014-12-18]. S. 5. Dostupné z: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-INF\(1998\)006-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-INF(1998)006-e).

²³ *Internal Security Services in Europe: Report adopted by the Venice Commission at its 34th Plenary meeting* [online]. Strasbourg, 7 March 1998 [cit. 2014-12-18]. S. 6. Dostupné z: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-INF\(1998\)006-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-INF(1998)006-e)

- b) zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o BIS“);
- c) zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o VZ“);
- d) zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o vojácích z povolání“) a
- e) zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o služebním poměru“).

Ve výše zmíněných zákonech leží hlavní těžiště právní úpravy zpravodajských služeb u nás. Nicméně je na místě podotknout, že jisté dílčí záležitosti jsou upraveny i v dalších právních předpisech.

Ve Francii či Belgii je systém zpravodajských služeb stanoven formou aktů moci výkonné.²⁴ Toto je pochopitelně možný způsob úpravy zpravodajských služeb. Nicméně tento způsob má nevýhodu v tom, že moc zákonodárná nehraje žádnou roli při zřizování a formování zpravodajských služeb či při stanovování oblastí, kterými se mají zpravodajské služby v obecné rovině zabývat.

Situace, kdy zpravodajské služby nejsou v právním řádu nijak upraveny, je typická spíše pro totalitní či autoritářské státy. Z toho důvodu se jako kuriózní jeví případ Velké Británie, která až v posledních 25 letech upravila činnost svých zpravodajských služeb formou zákona. Předtím se k existenci svých zpravodajských služeb nevyjadřovala.²⁵

Ať už je forma úpravy zpravodajských služeb jakákoliv, měla by být především jasná a přesná a měla by podléhat utajení v co nejmenší míře. Ve stejném duchu se vyjadřuje i Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (dále jen „DCAF“), což je mezinárodní nadace se sídlem v Ženevě zabývající se problematikou bezpečnosti, obrany, policie, zpravodajských služeb apod. DCAF říká, že pro správné fungování zpravodajských služeb je zcela nezbytný jasně definovaný právní rámec, který

---

²⁴ *Internal Security Services in Europe: Report adopted by the Venice Commission at its 34th Plenary meeting* [online]. Strasbourg, 7 March 1998 [cit. 2014-12-18]. S. 7. Dostupné z: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-INF\(1998\)006-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-INF(1998)006-e)

²⁵ ZETOCHA, K. *Zpravodajské služby v nové demokracii: Česká republika*. Brno: Barrister & Principal, 2009. S. 89.

stanoví, že zpravodajská činnost je podřízena zákonu a zasahuje do základních lidských práv a svobod v co nejmenší míře.

1.4.2. Materiální náležitosti

Materiální náležitosti představují obsahové náležitosti úpravy zpravodajských služeb. Jde o zcela zásadní otázku týkající se toho, jakou působnost zpravodajská služba bude mít, jak bude kontrolována, aby nedocházelo ke zbytečným či nepřiměřeným zásahům do základních lidských práv a svobod či jaká oprávnění jí budou svěřeny. Vzhledem k důležitosti této problematiky je vcelku pochopitelné, že se k ní vztahuje řada dokumentů. Takové dokumenty mají však jen doporučující charakter, neboť fungování a činnost zpravodajských služeb patří mezi ty záležitosti státu, které si každá země upravuje samostatně.

DCAF navrhuje, aby v legislativě týkající se zpravodajských služeb bylo zejména stanoveno následující:

- a) územní vymezení působnosti;
- b) možné objekty vyšetřování;
- c) omezení kompetencí a aktivit;
- d) vymezení jasných vztahů mezi zpravodajskými službami, pokud jich daná země má více;
- e) stanovení způsobů kontroly ze strany exekutivy, zákonodárců i justice;
- f) vymezení způsobů, jak se vypořádat se stížnostmi v případech, kdy zpravodajská služba překročí svá oprávnění.²⁶

Obsahovým náležitostí úpravy zpravodajských služeb se věnuje také Rada Evropy, konkrétně její Parlamentní shromáždění, které přijalo 2 klíčová doporučení. Jde jednak o doporučení č. 1402 z roku 1999 „Control of internal security services in Council of Europe member states“, jednak o doporučení č. 1713 z roku 2005 „Democratic oversight of the security sector in member states“. Druhé doporučení bylo přijato v době po teroristických útocích v New Yorku (r. 2001), Madridu (r. 2004) či Londýně (r. 2005), kdy mnoho států přistoupilo ke zvýšení antiteroristických opatření, což spočívalo mj. i

---

²⁶ DCAF Background: Intelligence Services [online]. March 2006 [cit. 2014-12-21]. Dostupné z: <http://www.dcaf.ch/Publications/Intelligence-Services>

v posílení jejich zpravodajských služeb. Doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1713 (2005) proto v sobě obsahuje apel, aby státy nezapomínaly na demokratickou kontrolu svých služeb a aby nepřiznávaly službám zbytečně mnoho oprávnění, aby nedocházelo k nepřiměřeným zásahům do základních lidských práv.

Shrneme-li však obě uvedená doporučení, můžeme z nich abstrahovat následující návrhy Rady Evropy:

- a) všechny zpravodajské služby musí být zřízeny na základě zákona přijatého v řádném legislativním procesu;
- b) zpravodajským službám by neměly být přiznány výkonné pravomoci policejního typu;
- c) úkoly zpravodajských služeb musí být jasně stanoveny v zákoně, přičemž nesmí dojít k tomu, aby služby byly zpolitizovány a zneužity k potlačování politických oponentů vlády nebo jakýchkoliv jiných skupin občanů;
- d) každý parlament by měl mít specializovaný orgán zabývající se problematikou zpravodajských služeb;
- e) rozpočet služeb musí podléhat parlamentní kontrole;
- f) pokud činností zpravodajských služeb dojde k narušení základních lidských práv, musí toto narušení podléhat a priori i ex post facto kontrole ze strany justice, musí trvat pouze omezenou dobu a musí k němu dojít za předem jasně stanovených podmínek;
- g) zpravodajské služby musí předkládat každoroční zprávy o své činnosti;
- h) občané by měli mít právo, pokud to není v rozporu s bezpečnostními zájmy státu, na přístup k informacím o své osobě získaných zpravodajskou činností;
- i) po uplynutí zákonem stanovené doby musí docházet k odtajňování dosud utajovaných skutečností.

Mezi nejzákladnější obsahové náležitosti úpravy zpravodajských služeb tedy patří jasné vymezení jejich působnosti a jejich oprávnění. Tím dojde k jasnému vymezení hranice mezi veřejným zájmem na ochraně státu a osobními zájmy každého jedince na ochraně základních lidských práv. Pokud už dojde k překročení hranice, tedy dojde k narušení základních lidských práv určitého člověka, mělo by se tak stát přiměřeně, po omezenou dobu a pouze za předpokladu, že jiným způsobem sledovaného cíle nejde

dosáhnout. Je také zcela zásadní, aby veškerá zpravodajská činnost podléhala demokratické kontrole všech 3 mocí ve státě – exekutivy, legislativy i justice.

Srovnáme-li účinnou českou právní úpravu zpravodajských služeb s výše uvedenými doporučeními DCAF a Parlamentního shromáždění Rady Evropy, musíme dojít k závěru, že česká právní úprava v sobě již obsahuje drtivou většinu zmíněných doporučení. Obsahová úprava českých zpravodajských služeb proto odpovídá demokratickým standardům a většinovým evropským trendům.

Když se dotýkáme materiálních náležitostí úpravy zpravodajské činnosti, nesmíme zapomenout zmínit skutečnost, že tyto materiální náležitosti se v případě vnitřních a vnějších služeb do značné míry liší. Zatímco obsahová úprava vnitřních služeb je daleko obsáhlejší a propracovanější, úprava vnějších služeb je spíše vágnější a stručnější. Vágnější úprava je v případě vnějších služeb tolerována, neboť exekutivě umožňuje operativě úkolovat vnější služby a zaměřovat se tak na aktuální geopolitické dění. V případě vnitřních služeb převládá spíše jejich úkolování ze zákona než od exekutivy. Z toho důvodu musí být legislativa vnitřních služeb detailnější, což je zároveň i důvod pro její obsáhlost.

Rozdíl mezi vnějšími a vnitřními službami je také v tom, kdy zákonodárce přistupuje k úpravě činnosti těchto služeb. Většinově totiž platí, že vnitřní služby jsou upraveny dříve než služby vnější. Je to způsobeno tím, že vnitřní služby působí na „domácí půdě“ a právní předpis jim přiznává právo za stanovených podmínek zasahovat do základních lidských práv občanů svého státu. Činnost vnějších služeb je naopak orientována do zahraničí a nedochází tak z jejich strany k narušování základních lidských práv a svobod občanů svého státu. Proto zákonodárce upřednostňuje úpravu činnosti vnitřních služeb před vnějšími. Příkladem je situace v Československu a následně v České republice po roce 1989. K úpravě civilní, vnitřní služby došlo velmi záhy. Už v roce 1991 byl přijat zákon č. 244/1991 Sb., o Federální bezpečnostní informační službě a o používání zpravodajských prostředků. Naopak civilní, vnější služba se své zákonné úpravy dočkala až o 3 roky později zákonem o ZS.

2. Zpravodajské služby v České republice

Podle účinné právní úpravy jsou aktuálně v České republice 3 zpravodajské služby – konkrétně jde o Bezpečnostní informační službu, Úřad pro zahraniční styky a informace a Vojenské zpravodajství.

2.1. Bezpečnostní informační služba

Bezpečnostní informační služba je civilní zpravodajská služba s vnitřní působností. Zásadní pro její fungování je zákon o ZS a zákon o BIS. Vznikla na základě zákona o BIS dne 30. 7. 1994 a už v úvodních ustanoveních zákona o BIS je stanoveno, že jde o ozbrojenou zpravodajskou službu České republiky. BIS je státním orgánem a zároveň právnickou osobou s právní osobností.²⁷

Dále je stanoveno, že rozpočet BIS – tedy její příjmy a výdaje – tvoří samostatnou kapitolu státního rozpočtu. Prošel jsem proto všechny zákony o státním rozpočtu ČR od roku 2000 do roku 2015 dostupné na internetových stránkách Ministerstva financí České republiky. Všechny zjištěné údaje jsem vypsals do tabulky, ze které vychází i následný graf (viz Příloha č. 1: Rozpočet BIS v letech 2000 – 2015). Ze zjištěných informací vyplývá, že výdaje BIS téměř konstantně rostly až do roku 2009. Poté došlo k jejich postupnému snižování až zhruba na úroveň roku 2005, což bylo dle mého názoru způsobeno finanční krizí a nízkým výkonem české ekonomiky. Nicméně z faktu, že plánované výdaje na rok 2015 převyšují výdaje na roky 2013 i 2014, a ze zhoršené bezpečnostní situace v Evropě a jejím okolí usuzuji, že můžeme očekávat návrat k původnímu trendu, tedy k postupnému nárůstu výdajů.

V čele stojí ředitel Bezpečnostní informační služby, kterého může vláda jmenovat po projednání ve výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR (dále též „PS PČR“ nebo „Poslanecká sněmovna“) příslušném ve věcech bezpečnosti. Vláda ředitele BIS též odvolává. Ředitel BIS je tedy ze své funkce odpovědný přímo vládě. Současným ředitelem BIS je již od roku 2003 pan generál Jiří Lang. Tím, že ve své pozici setrvává již tolik let, se tak stal nejdéle sloužícím ředitelem zpravodajské služby v Evropě.²⁸

---

²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 6. 2000, č. j. 25 Cdo 1121/2000.

²⁸ Šéf BIS v ohrožení. *Spekuluje se o jeho odchodu* [online]. Novinky.cz, 2014 [cit. 2014-12-31]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/347773-sef-bis-v-ohrozeni-spekuluje-se-o-jeho-odchodu.html>.

Působnost BIS je vymezena v § 5 odst. 1 zákona o ZS, kde je stanoveno, že BIS získává, shromažďuje a vyhodnocuje informace o:

- a) záměrech a činnostech namířených proti demokratickým základům, svrchovanosti a územní celistvosti České republiky,
- b) zpravodajských službách cizí moci,
- c) činnostech ohrožujících státní a služební tajemství,
- d) činnostech, jejichž důsledky mohou ohrozit bezpečnost nebo významné ekonomické zájmy České republiky,
- e) organizovaném zločinu a terorismu.

Nicméně veskrze se jedná o neurčité pojmy. Co konkrétně chápat pod souslovím „činnost namířená proti demokratickým základům“ nebo „činnost, jejíž důsledky mohou ohrozit bezpečnost České republiky“? Pro lepší názornost a lepší pochopení činnosti BIS bych proto vyšel z internetových stránek BIS, kde jsou příkladmo uvedeny konkrétní oblasti, ve kterých služba rozvíjí svou činnost. Jde kupříkladu o terorismus, extremismus, ochranu utajovaných informací, kontrazpravodajství, obchodování s konvenčními zbraněmi i zbraněmi hromadného ničení či ochrana důležitých informačních systémů.²⁹

BIS má, stejně tak jako ostatní české zpravodajské služby, svůj znak. Je jím orlice s velkým státním znakem na hrudi spolu s latinským heslem „Audi, vide, tace“ (v překladu „Naslouchej, dívej se a mlč“) a zkratkou BIS (viz Příloha č. 2: Znak BIS³⁰).

2.2. Úřad pro zahraniční styky a informace

Úřad pro zahraniční styky a informace je civilní zpravodajská služba s vnější působností. Na rozdíl od BIS, na kterou se vztahuje samostatný zákon o BIS a zákon o ZS, je činnost a oprávnění ÚZSI pouze rámcově upravena v zákoně o ZS. ÚZSI je samostatnou organizační složkou státu, ale jeho rozpočet je součástí rozpočtové kapitoly Ministerstva vnitra.

Obrátil jsem se proto přímo na ÚZSI dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o svobodném

---

²⁹ *Čím se zabýváme.* [online]. [cit. 2014-12-31]. Dostupné z: <http://bis.cz/cim-se-zabyvame.html>.

³⁰ Znak BIS. In: *Znak BIS, služební přísaha a průkaz.* [online]. [cit. 2014-12-31]. Dostupné z: <http://bis.cz/znak-prisaha.html>.

přístupu k informacím“), se žádostí o poskytnutí informací o výši rozpočtu služby. Na moji žádost mi odpověděl Jaroslav Hrbek, vedoucí kanceláře ředitele ÚZSI. Sdělil mi, že konkrétní výše rozpočtových příjmů a výdajů ÚZSI podléhá utajení a je tudíž neveřejnou informací.

V čele stojí ředitel Úřadu pro zahraniční styky a informace, kterého se souhlasem vlády jmenuje a odvolává ministr vnitra, kterým v současné době je Milan Chovanec. Ředitel ÚZSI je z výkonu své funkce přímo odpovědný ministru vnitra. Současným ředitelem ÚZSI je od 1. 7. 2014 pan JUDr. Ing. Jiří Šašek, který v ÚZSI působí již od roku 2006.³¹

Působnost ÚZSI je vymezena v § 5 odst. 2 zákona o ZS, kde je stanoveno, že ÚZSI získává, shromažďuje a vyhodnocuje informace mající původ v zahraničí, důležité pro bezpečnost a ochranu zahraničně politických a ekonomických zájmů České republiky. Jak jsem již vysvětlil v kapitole 1.4.2., vágnější formulace – jako je v § 5 odst. 2 zákona o ZS – je v případě vnějších služeb všeobecně přijímána jako možná a bezproblémová. Avšak to s sebou nese problém v tom, co si pod takovou definicí konkrétně představit. Určité vysvětlení přináší zpravodajská teorie: „*Příslušným orgánům státní správy České republiky poskytuje ÚZSI informační servis zejména v následujících oblastech:*

- *politické zpravodajství o zahraničněpolitických skutečnostech a záměrech, které mohou mít vliv na zájmy České republiky,*
- *ekonomické zpravodajství o skutečnostech, které mohou mít vliv na strategické ekonomické zájmy, ekonomický vývoj a ekonomickou bezpečnost České republiky,*
- *bezpečnostní zpravodajství o mezinárodním terorismu a jiných asymetrických bezpečnostních hrozbách ohrožujících bezpečnostní zájmy České republiky a její mezinárodní závazky.“³²*

Vnitřní organizační struktura ÚZSI je vcelku jednoduchá. Řediteli ÚZSI jsou podřízeni jeho 2 náměstci – náměstek ředitele pro zpravodajství a operace a náměstek ředitele pro

---

³¹ ÚZSI má nového ředitele. [online]. [cit. 2014-12-31]. Dostupné z: <http://uzsi.cz/cz/uzsi-ma-noveho-reditele-2.html>.

³² MICHÁLEK, L.; POKORNÝ, L.; STIERANKA, J.; MARKO, M. *Zpravodajství a zpravodajské služby*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. S. 206 – 207.

logistiku. Tito náměstci pak zodpovídají za vymezené oblasti (analýza informací, mezinárodní spolupráce či právní záležitosti). Dále je řediteli ÚZSI podřízen jeho sekretariát a orgány bezpečnostní a provádějící vnitřní kontrolu (viz Příloha č. 4: Vnitřní struktura ÚZSI³³).

Na znaku ÚZSI se nachází dvojocasí lev s korunou spolu s latinským heslem „Sine ira et studio“ (v překladu „Bez hněvu a zaujatosti“) a zkratkou ÚZSI (viz Příloha č. 5: Znak ÚZSI³⁴).

2.3. Vojenské zpravodajství

Vojenské zpravodajství je ústřední vojenská zpravodajská služba s vnější i vnitřní působností. Na její postavení, činnost a celkové fungování se vztahuje jak zákon o ZS, tak i zákon o VZ. V základních ustanoveních zákona o VZ je stanoveno, že VZ je jednotná ozbrojená zpravodajská služba České republiky. Vojenské zpravodajství je organizační součástí Ministerstva obrany, z čehož plyne, že i rozpočet VZ je součástí rozpočtové kapitoly Ministerstva obrany.

Ačkoliv je rozpočet VZ součástí rozpočtové kapitoly Ministerstva obrany, tak jeho konkrétní výše je dohledatelná. Od roku 2004 VZ na svých internetových stránkách každoročně zveřejňuje, podobně jako BIS, výroční zprávy o své činnosti. Součástí těchto výročních zpráv je i kapitola týkající se rozpočtu služby. Do roku 2009 se objevovaly pouze kusé, obecné informace bez konkrétních čísel, ale od roku 2010 je zveřejňována i konečná částka výdajů na daný rok. Výroční zprávy od roku 2010 jsem proto pročetl a zjištěné informace vypsal do tabulky a následného grafu (viz Příloha č. 7: Rozpočet VZ v letech 2010 – 2014). Ze zjištěných informací vyplývá, že výdaje VZ oscilují kolem částky 2 mld. Kč.

V čele stojí ředitel Vojenského zpravodajství, kterého jmenuje ministr obrany se souhlasem vlády po projednání ve výboru PS PČR příslušném ve věcech bezpečnosti. Ministr obrany může se souhlasem vlády ředitele Vojenského zpravodajství odvolat. Ředitel Vojenského zpravodajství je z výkonu své funkce přímo odpovědný ministru

---

³³ Organizační schéma ÚZSI. In: *Jak jsme uspořádání* [online]. [cit. 2014-12-31]. Dostupné z: <http://uzsi.cz/cz/jak-jsme-usporadani.html>.

³⁴ Znak. In: *Znak* [online]. [cit. 2014-12-31]. Dostupné z: <http://uzsi.cz/cz/znak-1.html>.

obranu, kterým je v současné době Martin Stropnický. Nynějším ředitelem VZ je od 22. 10. 2014 pan plk. Ing. Jan Beroun.³⁵

Působnost VZ je vymezena v § 5 odst. 3 zákona o ZS, kde je stanoveno, že VZ získává, shromažďuje a vyhodnocuje informace:

- a) mající původ v zahraničí, důležité pro obranu a bezpečnost České republiky,
- b) o zpravodajských službách cizí moci v oblasti obrany,
- c) o záměrech a činnostech namířených proti zabezpečování obrany České republiky,
- d) o záměrech a činnostech ohrožujících utajované skutečnosti v oblasti obrany České republiky.

V definování působnosti VZ se opět objevují neurčité pojmy jako „informace důležitá pro obranu a bezpečnost“ či „činnost namířená proti zabezpečování obrany České republiky“. Ale vzhledem k tomu, že VZ je vnitřní i vnější zpravodajská služba, tak lze vyvodit, že její působnost bude podobná působnosti civilních, výše zmíněných, služeb. Významnější rozdíl spočívá jen v tom, že působnost VZ je zaměřená na oblast obrany a vojenství. Jinak jsou pojmy ve vymezení působnosti VZ analogické s pojmy vymezujícími působnost civilních služeb.

Vnitřní struktura VZ není komplikovaná. V čele stojí ředitel VZ, který má své 2 zástupce ředitele VZ. Ředitel VZ a jeho 2 zástupci tvoří ředitelství VZ. Pod ředitelstvím se nachází několik odborů (podpora velení a řízení, analytika, komunikační a informační systémy či ochrana utajovaných informací).

Určitou zvláštnost ve vnitřní struktuře VZ donedávna představovala 601. skupina speciálních sil generála Moravce. Její velitel dříve přímo podléhal řediteli VZ. 601. skupina speciálních sil generála Moravce je česká speciální vojenská jednotka, která se účastnila mnoha zahraničních misí. Působila již v rámci operace Pouštní bouře v roce 1990 v Perském zálivu, dále působila v oblasti bývalé Jugoslávie či v Iráku. Jako první česká vojenská jednotka od 2. světové války se zúčastnila přímých bojových akcí v Afghánistánu v rámci operace Trvalá svoboda.³⁶ Její zařazení pod ředitele VZ proto

---

³⁵ *Ředitel*. [online]. [cit. 2014-12-31]. Dostupné z: <http://www.vzcr.cz/cs/o-nas/reditel>.

³⁶ *Zahraněční mise 601. skupiny speciálních sil*. [online]. [cit. 2014-12-31]. Dostupné z: <http://www.601skss.cz/mise.html>.

představovalo jistou zvláštnost ve vnitřní struktuře VZ, protože vojenská zpravodajská služba tak měla k dispozici speciální jednotku s vojenskými výkonnými pravomocemi. Proto v roce 2014 došlo ke změně a 601. skupina speciálních sil generála Moravce nyní podléhá náčelníkovi generálního štábu Armády České republiky.³⁷ Přehledně je aktuální vnitřní struktura VZ vidět v schématu v příloze (viz Příloha č. 8: Vnitřní struktura VZ³⁸).

Znak Vojenského zpravodajství je složitější k popsání, a proto jen odkážu na jeho obrázek v příloze (viz Příloha č. 9: Znak VZ³⁹).

2.4. Řízení zpravodajských služeb v České republice

2.4.1. Úkolování zpravodajských služeb

Jednou z hlavních složek řízení zpravodajských služeb je možnost ukládat zpravodajským službám úkoly. Jinými slovy jde o možnost určovat aktuální zaměření jejich činnosti v rámci zákonem stanovené působnosti. Ukládání úkolů zpravodajským službám je upraveno jednotně pro všechny zpravodajské služby v tzv. „střečovém“ zákoně o ZS.

V § 8 odst. 4 zákona o ZS je stanoveno, že ukládat službám úkoly v mezích jejich působnosti může jak vláda, tak prezident republiky. Na tomto místě si dovoluji zdůraznit sousloví „v mezích jejich působnosti“. Použití tohoto obratu na tomto místě není náhodné. Zákonodárce tím tak opět vyjádřil skutečnost, která je napsána i v důvodové zprávě k zákonu o ZS – a to, že „...služby nemohou být úkolovány k jinému cíli a obsahu...“⁴⁰, než který vyplývá ze zákona o ZS.

Postavení vlády a prezidenta republiky není rovnocenné. Vláda má totiž nadřazené postavení v tom směru, že prezident republiky je oprávněn úkolovat zpravodajské služby pouze s vědomím vlády. Takové omezení pravomocí prezidenta republiky je plně v souladu s čl. 67 odst. 1 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České

---

³⁷ 601. skupina speciálních sil - současnost [online]. [cit. 2015-10-09]. Dostupné z: <http://www.601skss.cz/soucasnost.html>.

³⁸ Organizační uspořádání. In: *Organizační uspořádání* [online]. [cit. 2015-10-09]. Dostupné z: <http://www.vzcr.cz/cs/o-nas/organizacni-usporadani>.

³⁹ Znak. In: *Znak Vojenského zpravodajství* [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.vzcr.cz/cs/o-nas/symboly/article/znak-vojenskeho-zpravodajstvi>.

⁴⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 153/1994 Sb. o zpravodajských službách České republiky.

republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Ústava“), neboť v tomto článku je stanoveno, že vláda je vrcholným orgánem moci výkonné.

2.4.2. Podávání zpráv zpravodajskými službami

Pokud je hlavním znakem zpravodajských služeb získávání, shromažďování a vyhodnocování důležitých informací v jejich zákonem stanovené působnosti, tak je logické, že tyto informace si služby nenechávají pro sebe. Zpravodajské služby mají povinnost podávat zprávy o své činnosti a zjištěných informacích.

Na základě § 8 odst. 1 zákona o ZS minimálně jednou za rok zpravodajské služby informují vládu a prezidenta republiky o své činnosti, přičemž vláda i prezident republiky si mohou zprávu o činnosti služeb vyžádat kdykoliv v průběhu roku.

Může ovšem nastat situace, kdy se služby dozví velmi důležitou informaci týkající se ochrany ústavního zřízení, významných ekonomických zájmů či bezpečnosti a obrany ČR. V takovém případě nečekají rok, aby tuto informaci začlenily do každoroční zprávy o své činnosti, ani nečekají na případné vyžádání informace ze strany vlády či prezidenta republiky. V takovém případě naopak sami aktivně (bezodkladně) předávají zjištěné informace příslušným adresátům.

Zákon o ZS ve svém § 8 odst. 5 upravuje i způsob, jakým jsou zjištěné informace předávány. V případě BIS dochází k předávání informací prostřednictvím jejího ředitele. ÚZSI a VZ předávají zjištěné informace prostřednictvím příslušných ministrů, kterým podléhají. Když je předávána informace, jejíž předání nesnese odkladu, tak se její předání může uskutečnit jen s vědomím ředitele BIS nebo příslušného ministra.

Adresáty zjištění zpravodajských služeb nemusí být pouze vláda nebo prezident republiky. Zákon o ZS v § 8 odst. 3 předpokládá předávání zjištěných informací také dalším státním orgánům a policejním orgánům v případě, že zjištěné zpravodajské informace náleží do jejich působnosti.

Zákon o ZS uvádí také jednu výjimku z tohoto pravidla. Pokud by poskytnutí dané zpravodajské informace ohrozilo důležitý zájem sledovaný zpravodajskou službou, služba v takovém případě nemusí informaci předat. Tato výhrada, kdy služba nemusí zjištěné informace předat v případě, že by to ohrozilo důležitý zájem službou sledovaný, se vztahuje i na situaci, kdy služba odhalí trestnou činnost. Musíme si totiž uvědomit, že odhalování trestné činnosti není v působnosti zpravodajských služeb. Pokud už k odhalení

trestné činnosti dojde a je tato informace předána orgánům činným v trestním řízení, jde ze strany služeb o pozitivní vedlejší produkt jejich hlavní činnosti, kterou je získávání zákonem vymezených informací a jejich předávání určeným adresátům.

2.4.3. Koordinace činnosti zpravodajských služeb

Další složkou řízení služeb je koordinace jejich činnosti. Podle § 7 zákona o ZS je za činnost zpravodajských služeb odpovědná vláda ČR, která i činnost služeb koordinuje.

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ústavní zákon o bezpečnosti ČR“) ve svém čl. 9 zřizuje Bezpečnostní radu státu (dále jen „BRS“). Podle čl. 1 odst. 1 Statutu Bezpečnostní rady státu, který tvoří Přílohu č. 1 k usnesení vlády ze dne 9. července 2014 č. 544 (dále jen „Statut BRS“), je BRS stálým pracovním orgánem vlády České republiky v oblasti bezpečnostní problematiky. Působnost BRS se tak vztahuje i na činnost zpravodajských služeb.

Aktuálně má BRS 11 členů. Kromě předsedy vlády, který je jejím předsedou, a 1. místopředsedy vlády, který je jejím místopředsedou, jsou dalšími členy místopředseda vlády pro vědu, výzkum a inovace, ministr vnitra, ministr zahraničních věcí, ministr obrany, ministr průmyslu a obchodu, ministr dopravy, ministr zdravotnictví, ministr životního prostředí a ministr zemědělství. Dalšími stálými členy schůzí BRS jsou guvernér České národní banky, předseda Správy státních hmotných rezerv a vedoucí Úřadu vlády České republiky. Právo zúčastnit se schůzí má i prezident republiky. BRS má své předsednictvo, které je složené z vybraných členů BRS.

Jde však jen o pomocný orgán vlády, který dle čl. 2 Statutu BRS koordinuje a vyhodnocuje problematiku bezpečnosti ČR a připravuje vládě návrhy opatření k jejímu zajišťování.

Pokud jde o problematiku zpravodajských služeb, tak si BRS vytvořila stálý pracovní orgán zabývající se zpravodajskou činností. Jde o Výbor pro zpravodajskou činnost (dále jen „VZČ“). Statut Výboru pro zpravodajskou činnost tvoří Přílohu č. 6 k usnesení vlády ze dne 9. července 2014 č. 544 (dále jen „Statut VZČ“). VZČ je jediným orgánem BRS, který se zabývá problematikou zpravodajských služeb. RNDr. Daniel Havránek, ředitel Odboru specializovaných bezpečnostních agend Úřadu vlády České

republiky, k tomu dále poznamenává: „*Případné zřizování dalších paralelních orgánů pro činnost zpravodajských služeb v systému pracovních orgánů Bezpečnostní rady státu je proto nadbytečné, věcně nedůvodné a navíc by zakládalo kompetenčně konkurenční potenciál, který je v navýsost senzitivní problematice zpravodajských služeb nežádoucí.*“⁴¹

VZČ samostatně nevykonává zpravodajskou činnost, nýbrž dle čl. 2 Statutu VZČ zabezpečuje koordinaci činností zpravodajských služeb a plánování opatření k zajištění zpravodajské činnosti a spolupráci státních orgánů, které získávají, shromažďují a vyhodnocují informace nezbytné pro zajištění bezpečnosti České republiky.

Vyjdeme-li dále z čl. 2 Statutu VZČ, tak VZČ zejména zajišťuje veškeré podklady sloužící ke koordinaci činnosti zpravodajských služeb; zajišťuje meziresortní komunikaci a koordinaci plánovaných aktivit; vyjadřuje se k plánovaným aktivitám zpravodajských služeb; vyjadřuje se v rámci legislativního procesu k návrhům zákonů, které se týkají zpravodajských služeb; projednává a vymezuje názory prezentované zástupci ČR v orgánech NATO a Evropské unie.

VZČ má 7 členů. Jeho předsedou je premiér, místopředsedou je ministr vnitra. Jeho dalšími členy jsou ministr zahraničních věcí, ministr obrany, ředitel Bezpečnostní informační služby, ředitel Úřadu pro zahraniční styky a informace a ředitel Vojenského zpravodajství.

VZČ se schází pravidelně, nejméně však jednou za 3 měsíce a dále dle potřeby. Členové se jeho jednání účastní osobně, ve výjimečných případech mohou být s vědomím předsedy VZČ zastoupeni.

V rámci VZČ působí stálý pracovní orgán – Společná zpravodajská skupina. Podle Statutu Společné zpravodajské skupiny, který tvoří Přílohu k usnesení Bezpečnostní rady státu ze dne 6. června 2005 č. 54 (dále jen „Statut SZS“), je Společná zpravodajská skupina místem, kde dochází ke sdílení zpravodajských informací – a to nejen mezi zpravodajskými službami navzájem, ale také mezi dalšími subjekty jakými jsou Policie ČR, Ministerstvo zahraničních věcí či Ministerstvo vnitra.

---

⁴¹ Obrátil jsem se na Úřad vlády České republiky se žádostí o poskytnutí informací podle zákona o svobodném přístupu k informacím. Na mou žádost o informace mi odpověděl RNDr. Daniel Havránek, ředitel Odboru specializovaných bezpečnostních agend Úřadu vlády České republiky. Citované informace pocházejí z jeho e-mailu a následné osobní schůzky v budově Úřadu vlády České republiky.

Ve Statutu SZS je zmínka o další platformě pro výměnu zpravodajských informací, kterou je Kolegium ředitelů zpravodajských služeb ČR, kde také dochází k výměně informací, ovšem pouze mezi jednotlivými zpravodajskými službami.

Mimo Společnou zpravodajskou skupinu může VZČ na základě čl. 7 odst. 2 Statutu VZČ dle potřeby zřídit další podvýbory a odborné pracovní skupiny. Takové podvýbory a odborné pracovní skupiny jsou vytvořeny a veskrze mají přechodnou povahu. Tudíž ani nemají vlastní zakládací statut. RNDr. Daniel Havránek na jejich konto ještě dodává: „*Pracovní náplň těchto orgánů, povětšinou zaměřená na přípravu materiálů pro jednání Výboru, jakož i jejich personální obsazení představují informace neveřejného charakteru, protože činnost pracovních orgánů Výboru probíhá v klasifikovaném režimu (tzn. v utajovaném režimu podle zvláštního zákona).*“

V rámci zefektivnění koordinace boje proti terorismu přijala vláda dne 13. září 2006 usnesení č. 1060, kde stanovila, že BIS bude soustřeďovat a vyhodnocovat informace získané všemi zpravodajskými službami České republiky zaměřené na boj proti terorismu. VZ a ÚZSI tak musí neprodleně BIS poskytovat informace důležité pro boj proti terorismu. Řediteli BIS je pak uloženo neprodleně s výsledky seznamovat předsedu vlády.

2.5. Spolupráce zpravodajských služeb

České zpravodajské služby nejsou samostatnou entitou, která by se uzavírala do sebe a která by nespolupracovala s ostatními. Samotný „střechový“ zákon o ZS předpokládá spolupráci českých zpravodajských služeb mezi sebou, a dokonce i spolupráci českých zpravodajských služeb se zpravodajskými službami cizí moci. V případě spolupráce mezi českými službami navzájem se tak děje na základě dohody, která je uzavřena se souhlasem vlády. V případě spolupráce se zpravodajskými službami cizí moci se tak děje s předchozím souhlasem vlády ČR. Bližší informace však nejsou z otevřených zdrojů získat, neboť dle položky 16, přílohy č. 18 nařízení vlády č. 522/2005 Sb., kterým se stanoví seznam utajovaných informací, ve znění pozdějších předpisů, jsou utajovány.

2.6. Problémy současného systému zpravodajských služeb

V současné době má Česká republika vytvořen fungující systém zpravodajských služeb i systém koordinace jejich činnosti. To ale neznamená, že je tento systém bezchybný a nemůže být vylepšen. Slabých míst je celá řada. Já se je pokusím specifikovat.

Z mého pohledu můžeme problémy systému českých zpravodajských služeb rozdělit do 2 velkých kategorií – problémy právní a neprávní. Právní problémy jsou charakteristické tím, že jdou odstranit či vylepšit přijetím nové právní úpravy, kdežto neprávní problémy takto odstranit nejdou.

2.6.1. Neprávní problémy

Typickým neprávním problémem, se kterým se zpravodajské služby u nás dlouhodobě potýkají, je jejich špatné využívání. To se zejména projevuje v nedostatečném úkolování, špatné komunikaci mezi službami a adresáty zjištěných informací či absenci zpětné vazby pro zpravodajské služby.

Tento jev se začal ukazovat již na počátku existence českých zpravodajských služeb. „*Vztah vládní Občanské demokratické strany [pozn. ODS byla v 90. letech 20. století ve vládě v době od 1992 do 1998] ke zpravodajským službám byl definován především negativním postojem premiéra Václava Klause k těmto částem bezpečnostního aparátu. Zpravodajské služby trpěly nezájmem o výsledky své činnosti a taktéž postrádaly jakékoli zadání z politické roviny. Pokud tedy mluvíme o úkolech (zadáních) zpravodajských služeb z první poloviny devadesátých let (...), nejednalo se o koncepční bezpečnostní politiku vycházející z vládní úrovně, ale o tzv. samoúkolování zpravodajských služeb.*“⁴²

Dlouhodobost špatného využívání služeb u nás vyvozují z faktu, že stejný problém byl zmíněn ve výstupu projektu Institutu pro evropskou politiku EUROPEUM s názvem Příspěvek k debatě o reformě zpravodajských služeb v České republice: Pracovní panel

---

⁴² ZETOCHA, K. *Zpravodajské služby v nové demokracii: Česká republika*. Brno: Barrister & Principal, 2009. S. 84 – 85.

k reformní agendě. Tento projekt se konal v letech 2008 – 2009, přičemž problém špatného využívání zpravodajských služeb je ve výstupu zmíněn hned na prvním místě.⁴³

Řešení špatného řízení služeb a nevyužívání informací, které zpravodajské služby poskytují, neleží v přijetí nové právní úpravy. Legislativní rámec činnosti služeb může být sebelepší, ale pokud oprávnění adresáti nebudou chtít služby využívat, tak bude k ničemu. Spíše tedy musí dojít k posunu vnímání zpravodajských služeb jako standardních demokratických institucí. Naštěstí od počátku existence českých zpravodajských služeb došlo ze strany většiny politiků k velké změně a aktuálnost tohoto problému se tak snižuje. K posunu vnímání služeb musí nyní dojít i u obyčejných občanů, což se však vzhledem k naší historické zkušenosti s dobou před rokem 1989 jeví jako běh na dlouhou trať.

Dalším neprávním problémem českých zpravodajských služeb jsou úvahy o reformě služeb. Často jde o reformy nepromyšlené a kritizované od odborníků. Po nástupu České strany sociálně demokratické do vlády (zhruba kolem roku 2000) se začalo uvažovat o restrukturalizaci zpravodajských služeb v tom směru, že by vznikla jedna služba civilní a druhá vojenská.⁴⁴ Takové sloučení je ale problematické. Stejně by uvnitř takových služeb muselo dojít k jejich rozdělení na rozvědnou a kontrarozvědnou část. Takže představa, že by tak došlo ke snížení počtu služeb, by byla reálná pouze z formálního hlediska.

Jiný příklad špatně zpracované reformy zpravodajských služeb představuje věcný záměr zákona o zpravodajských službách České republiky a o kontrole zpravodajských služeb z března roku 2008. Tento věcný záměr zcela předělával současnou strukturu zpravodajských služeb – rušil stávající služby a zakládal 2 nové, měnil systém kontroly služeb, měnil oprávnění službám přiznaná atd. Nicméně vzhledem ke kritice, která se na něj snesla ze všech stran, se nedostal ani do další fáze legislativního procesu. Např. Petr Zeman k němu stručně poznamenává: „*Návrh „Věcného záměru zákona o zpravodajských službách České republiky a o kontrole zpravodajských služeb“ (...) si*

---

⁴³ *Příspěvek k debatě o reformě zpravodajských služeb v České republice: Pracovní panel k reformní agendě* [online]. Institutu pro evropskou politiku EUROPEUM, 2009 [cit. 2015-03-01]. S. 2. Dostupné z: http://www.europeum.org/doc/pdf/PP_Europeum.pdf.

⁴⁴ ZETOCHA, K. *Zpravodajské služby v nové demokracii: Česká republika*. Brno: Barrister & Principal, 2009. S. 121 – 122.

zaslouží být explicitně zavržen, protože je špatný.“⁴⁵ RNDr. Daniel Havránek k tomuto věcnému záměru zákona říká, že jeho problémem byla jeho revolučnost. V plánu totiž byla kompletní změna zpravodajského systému v České republice. Takovou změnu ale zpravodajský systém nepotřebuje. Paradoxně by akceschopnost zpravodajských služeb mohla být takovou radikální změnou poškozena a návrat do normálního stavu by trval řadu let.

Tento typ problémů způsobených úvahami o možné reformě zpravodajského systému opět nevyřeší nová právní úprava, ale skutečnost, že možná budoucí reforma zpravodajských služeb bude dobře promyšlená, provedená odborníky a hlavně postupná. Jinými slovy řečeno – mělo by se jít cestou evoluce, nikoli revoluce.⁴⁶

2.6.2. Právní problémy

Právních problémů, kterými české zpravodajské služby trpí, je celá řada. Existují například i v problematice kontroly služeb. Takové oblasti však nyní vynechám, protože se jim chci podrobněji věnovat dále v příslušných kapitolách mé práce. Nyní se zaměřím na problémy týkající se systému českých zpravodajských služeb.

Jako první právní problém bych uvedl skutečnost, že současný právní řád ze systémového pohledu vytváří mezi našimi 3 zpravodajskými službami přílišnou asymetrii. Pokud se podíváme na rozpočet služeb, jmenování ředitelů služeb, odpovědnost ředitelů služeb či postavení zpravodajských služeb v tom směru, zda jsou samostatnou organizační složkou státu nebo nikoliv, tak zjistíme, že zákonodárce vytvořil 3 odlišné systémy. Zcela chápu možnou námitku, že nemůžeme „míchat jablka s hruškami“, tedy že nemůžeme stejně přistupovat k civilní zpravodajské službě s vnitřní působností (BIS) a vojenské, vnitřní a vnější zpravodajské službě (VZ). V jejich právní úpravě nepochybně musí existovat určité odlišnosti. Z mého pohledu by se však měly hledat spíše spojující rysy a přístupy, které by přílišnou asymetrii překlenuly.

---

⁴⁵ ZEMAN, P. *Legislativní úpravy a vymezení působnosti českých ZS* [online]. Institutu pro evropskou politiku EUROPEUM, 2009 [cit. 2015-03-10]. S. 1. Dostupné z: http://www.europeum.org/doc/pdf/Petr_Zeman_skupinaI_final.pdf.

⁴⁶ GÖTTINGER, V. *Tři otázky nad správou zpravodajských služeb*. In *Dny práva – 2008 – Days of Law* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2008 [cit. 2015-11-10]. S. 9. Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/sprava/gottinger.pdf>.

Pokud bych měl být konkrétní, tak mohu uvést několik příkladů. Jestliže BIS a VZ vypracovávají každoroční výroční zprávy o své činnosti (ač nemusí), kde mimo jiné zveřejňují svůj rozpočet, tak neexistuje důvod, proč by tak nemohl činit i ÚZSI. Jestliže ředitelé ÚZSI a VZ jsou z výkonu své funkce odpovědni konkrétnímu ministrovi, pak se odpovědnost ředitele BIS vládě jako celku jeví poněkud nesmyslná. Vhodnější by byla spíše odpovědnost konkrétnímu člověku, např. premiérovi či ministru vnitra. Posledním příkladem je ingerence PS PČR při jmenování ředitelů služeb. Jmenování ředitele BIS i VZ musí projednat výbor PS PČR příslušný ve věcech bezpečnosti. V případě jmenování ředitele ÚZSI však PS PČR nehraje žádnou roli, což by se mělo a mohlo změnit.

Souvisejícím problémem je nelogicky složité postavení Vojenského zpravodajství v rámci institucionálního začlenění. Dle § 16 odst. 2 písm. e) zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů, Ministerstvo obrany řídí VZ. Z toho by se dalo dovodit, že VZ představuje resortní zpravodajskou službu. Opak je ale pravdou. Ministerstvo obrany VZ řídí, ale pouze vláda a prezident republiky jsou oprávněni VZ úkolovat. Navíc za činnost všech zpravodajských služeb odpovídá a koordinuje ji vláda ČR. Z toho je tedy zřejmé, že VZ je ústřední zpravodajskou službou. Současný stav se mi jeví jako zbytečně složitý a začlenění VZ jako organizační součást Ministerstva obrany nadmíru asymetrické vzhledem k ostatním zpravodajským službám. Nechal bych se proto inspirovat postavením ÚZSI. Z Vojenského zpravodajství bych vytvořil samostatnou organizační složku státu, jejíž rozpočet by byl součástí rozpočtu Ministerstva obrany a jejíž ředitel by byl z výkonu své funkce odpovědný ministru obrany. Tím by se zamezilo jakýmkoliv pochybnostem v postavení VZ.

Právním problémem, který je třeba zmínit, je nesmyslné spojení ÚZSI a ministra vnitra. ÚZSI je zpravodajská služba s vnější působností, což znamená (jak už jsem popsal dříve), že působí v zahraničí, tedy mimo území České republiky. Na druhé straně ministr vnitra je v čele ministerstva, které velmi zjednodušeně řečeno plní úkoly na „domácí půdě“ – koordinuje složky integrovaného záchranného systému, plní úkoly v rámci koordinace a výkonu státní správy, zabezpečuje elektronické informační systémy atd. Je proto zřejmé, že ÚZSI a ministr vnitra toho mají spolu pramálo společného. Nicméně podle zákona o ZS, konkrétně dle § 4 odst. 3, je ředitel ÚZSI z výkonu své funkce odpovědný ministru vnitra. Bylo by proto logičtější, aby úlohu ministra vnitra převzal

ministr zahraničních věcí. Tomu nahrává i fakt, že ministerstvo zahraničních věcí je hlavním adresátem zjištěných zpravodajských informací.⁴⁷

Další právní problém, se kterým se zpravodajské služby potýkají, představuje fakt, že mohou být náchylné na politické tlaky. To je zejména patrné při jmenování a odvolávání ředitelů služeb. Vládě, potažmo příslušnému ministrovi, nic nebrání v tom, aby odvolala nepohodlného ředitele zpravodajské služby. Nebo může nastat jiná situace. Vláda se může rychle změnit a nová vláda může mít subjektivní výhrady vůči činnosti ředitele zpravodajské služby. Dojde proto opět k jeho odvolání. Těmto politickým tlakům a překotným výměnám na pozici ředitele služby by šlo lehce zabránit. Bylo by podle mne vhodné jmenovat ředitele služeb na určité funkční období.

Odborná literatura zmiňuje ještě následující problém: *„Koordinace zpravodajských služeb je sice úkolem Výboru pro zpravodajskou činnost, kterému předsedá přímo premiér, ve skutečnosti jsou však premiér i ostatní členové vlády příliš zaměstnanými osobami na to, aby této činnosti mohli věnovat potřebný čas a pozornost. Na úřadu vlády chybí jasně určená a dostatečně kompetentní osoba koordinátora zpravodajské činnosti, na kterou by premiér delegoval své pravomoci v této oblasti.“*⁴⁸ Zprvu jsem na tento stav nahlížel stejně jako Karel Zetocha, ale po setkání s RNDr. Danielem Havránkem jsem změnil názor.

Pan Havránek mě upozornil na 2 skutečnosti. První skutečností je, že vláda a její členové se problematice zpravodajských služeb skutečně věnují a služby řádně využívají. Není tak pravdou, že by problematika zpravodajských služeb byla ze strany členů vlády přehlížena. V tomto směru došlo od počátku 90. let minulého století k zásadní změně. Druhou skutečností, která změnila můj názor, je samotné rozporuplné zřízení koordinátora zpravodajských služeb. Takový koordinátor by měl přístup ke všem zpravodajským informacím zjištěným službami v zahraničí i na domácí půdě. Došlo by tak k vytvoření jakéhosi „superúředníka“ s neomezeným přístupem k citlivým zpravodajským informacím a s velmi rozsáhlými pravomocemi koordinovat všechny

---

⁴⁷ SCHNEIDER, J. *Struktura zpravodajského systému* [online]. Institutu pro evropskou politiku EUROPEUM, 2009 [cit. 2015-03-24]. S. 11. Dostupné z: http://www.europeum.org/doc/pdf/Jan_Schneider_skupinaI_final.pdf.

⁴⁸ ZETOCHA, K. *Zpravodajské služby v nové demokracii: Česká republika*. Brno: Barrister & Principal, 2009. S. 228.

zpravodajské služby. Snahou by měl být spíše opak, tedy zabránění zřizování takových „superúředníků“. Proto nepovažuji vytvoření koordinátora zpravodajských služeb za vhodný nápad. Z mého pohledu se jeví vhodnější zachovat současný stav, kdy koordinace činnosti zpravodajských služeb náleží vládě, která si přímo ke koordinaci zpravodajských služeb vytváří specializované podřízené orgány.

3. Oprávnění zpravodajských služeb v České republice

Úprava oprávnění, která jsou zpravodajským službám přiznána národní legislativou, představuje velmi citlivou problematiku. Na jedné straně totiž stojí určitá povinnost státu chránit svou vlastní existenci a stejně tak i životy, zdraví a majetek svých občanů⁴⁹ a na druhé straně stojí princip zakazující ze strany státu nepřiměřené zasahování do základních práv a svobod svých občanů⁵⁰. Zákodárce tak musí uvedené principy vyvažovat a pečlivě volit, jaká oprávnění zpravodajským službám přizná. Kromě tohoto soupeření mezi zmíněnými principy má na výběr přiznaných oprávnění výrazný vliv i historický a společenský vývoj v zemi či politická a bezpečnostní situace v regionu, kde konkrétní stát leží.

Český zákonodárce se s výše uvedenými hledisky vypořádal a zpravodajským službám přiznal tato oprávnění:

- a) používat specifické prostředky získávání informací;
- b) požadovat informace od jiných subjektů;
- c) vést vlastní evidence o fyzických a právnických osobách;
- d) zřizovat archivy;
- e) užívat opatření k utajení činnosti;
- f) další oprávnění přiznaná zvláštními zákony.

V nedávné době došlo k několika legislativním změnám v oblasti přiznaných oprávněních, na které chci dále speciálně upozornit.

3.1. Používání specifických prostředků získávání informací

Užívání specifických prostředků získávání informací představuje nejvýraznější oprávnění zpravodajských služeb, kterými mohou zasahovat do základních práv a svobod občanů České republiky zaručených LZPS. Z toho důvodu je jejich použití v zákonech detailně upraveno. Vše, co bude uvedeno v této kapitole, platí pro BIS a VZ. ÚZSI má

---

⁴⁹ Tento princip vyplývá z čl. 1 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁰ To vyplývá z čl. 2 odst. 2 LZPS ve spojení s čl. 4 odst. 4 LZPS.

při používání specifických prostředků získávání informací zvláštní postavení, které zohledním v oddělené kapitole.

Specifickými prostředky získávání informací se rozumí ⁵¹:

- a) zpravodajské prostředky, které se dále dělí na
  - i. zpravodajskou techniku,
  - ii. krycí prostředky a krycí doklady,
  - iii. sledování osob a věcí,
- b) využívání osob jednajících ve prospěch dané služby.

3.1.1. Zpravodajská technika

Legální definice pojmu „zpravodajská technika“ je obsažena v zákoně o BIS i v zákoně o VZ shodně v § 8. Vymezení pojmu je v zásadě v obou zákonech stejné. Zpravodajskou technikou se rozumějí technické prostředky a zařízení, zejména elektronické, fototechnické, chemické, fyzikálně-chemické, radiotechnické, optické, mechanické anebo jejich soubory, používané utajovaným způsobem, pokud je jimi zasahováno do základních práv a svobod občanů při

- a) vyhledávání, otevírání, zkoumání nebo vyhodnocování dopravovaných zásilek,
- b) odposlouchávání, popřípadě zaznamenávání telekomunikačního, radiokomunikačního a jiného obdobného provozu, popřípadě zjišťování údajů o tomto provozu,
- c) pořizování obrazových, zvukových nebo jiných záznamů,
- d) vyhledávání použití technických prostředků, které by mohly znemožnit nebo znesnadnit plnění úkolů v rámci Bezpečnostní informační služby / plnění úkolů v rámci působnosti Vojenského zpravodajství,
- e) identifikaci osob nebo předmětů, popřípadě při zjišťování jejich pohybu za použití zabezpečovací a nástrahové techniky.

Shora uvedené zákony obsahují i negativní definici, když uvádějí, že zpravodajskou technikou není

---

⁵¹ Dle § 6 ve spojení s § 7 odst. 1 zákona o BIS i dle § 6 ve spojení s § 7 odst. 1 zákona o VZ.

- a) zachycování, poslech, monitorování a vyhodnocování informací, které jsou šířeny způsobem, jenž k nim umožňuje přístup předem neurčeného okruhu osob,
- b) pořizování obrazových nebo zvukových záznamů,
- c) používání zabezpečovací a nástrahové techniky,
- d) monitorování telekomunikačního, radiokomunikačního nebo jiného obdobného provozu bez odposlechu jeho obsahu, popřípadě zjišťování údajů o tomto provozu.

To však za předpokladu, že uvedenými prostředky není zasahováno do základních práv a svobod.

Jelikož je už z legální definice pojmu „zpravodajská technika“ zřejmé, že jejím použitím je zasahováno do základních práv a svobod zaručených LZPS, je její použití striktně upraveno. Z příslušných zákonů lze vyčíst celkem 4 podmínky dotýkající se použití zpravodajské techniky:

- a) předchozí povolení soudce,
- b) subsidiarita a proporcionalita,
- c) časové omezení a
- d) kontrola užívání zpravodajské techniky.

Ad a) Zpravodajské služby jsou povinny žádat o předchozí povolení soudu k užití zpravodajské techniky. K vydání rozhodnutí o jejich žádosti je příslušný předseda senátu vrchního soudu příslušného podle sídla Bezpečnostní informační služby, příp. podle sídla Ministerstva obrany (v případě žádosti VZ), což je v obou případech předseda senátu Vrchního soudu v Praze. Žádost služeb zejména obsahuje konkrétní druh zpravodajské techniky, která má být použita, identifikaci osoby, vůči níž má být použita (pokud je touto osobou ústavní činitel, musí být tato informace součástí žádosti), dále musí být žádost důsledně odůvodněna a žádost také musí obsahovat informaci, zda u této osoby už zpravodajská služba dříve žádala o použití zpravodajské techniky. Předseda senátu Vrchního soudu v Praze musí o žádosti služeb rozhodnout bezodkladně. Proti jeho rozhodnutí, ať už pozitivnímu či negativnímu, není přípustný opravný prostředek.

Ad b) Nasazení zpravodajské techniky lze povolit pouze v případě, že by odhalování nebo dokumentování činností, pro něž má být použita, bylo jiným způsobem

neúčinné nebo podstatné ztížené anebo v daném případě nemožné⁵². Z uvedeného vyplývá, že pokud lze zjistit dané informace způsobem, který tolik nenarušuje základní práva a svobody, má tento mírnější způsob přednost před nasazením zpravodajské techniky. Proporcionalita vyplývá shodně z § 9 odst. 2 zákona o BIS i zákona o VZ, kde je stanoveno, že použití zpravodajské techniky nesmí překročit rozsah povolení vymezený předsedou senátu Vrchního soudu v Praze a že nesmí zasahovat do práv a svobod nad nezbytně nutnou míru.

Ad c) Použití zpravodajské techniky lze povolit pouze na dobu nezbytně nutnou, maximálně pak na 3 měsíce. VZ je oprávněno požádat o prodloužení této doby, maximálně ale o další 3 měsíce.

Ad d) Vzhledem k tomu, že zpravodajská technika představuje tak invazivní prostředek vůči základním právům a svobodám, nestačí pouze její předchozí povolení předsedou senátu Vrchního soudu v Praze. Předseda senátu může průběžně kontrolovat – na základě informací poskytnutých zpravodajskými službami – zda důvody pro užití zpravodajské techniky stále trvají. Pokud již tyto důvody dále neexistují, předseda senátu povolení k použití zpravodajské techniky zruší. Zpravodajské služby mají dále povinnost předsedu senátu písemně informovat o ukončení používání zpravodajské techniky.

Mimo to používání zpravodajské techniky podléhá kontrole i ze strany zvláštního kontrolního orgánu zřizovaného Poslaneckou sněmovnou. Ředitel BIS tomuto orgánu dle § 19 odst. 3 písm. b) zákona o BIS předkládá zprávu o použití zpravodajských prostředků, a to pouze ve věcech a případech, ve kterých BIS již ukončila svou činnost, a dle § 19 odst. 3 písm. c) zákona o BIS mu sděluje počet případů použití zpravodajské techniky, ve kterých je BIS činná, přičemž uvádí i druh zpravodajské techniky. Obdobná povinnost dopadá i na ředitele VZ, a to podle § 22 odst. 3 písm. b) zákona o VZ.

Pokud jde o technickou stránku věci, tak zpravodajské služby si mohou vše zařídit samy, anebo mohou o technické zabezpečení použití zpravodajské techniky požádat jiný

---

⁵² Viz § 9 odst. 1 zákona o BIS a § 9 odst. 1 zákona o VZ.

orgán (např. útvary Policie ČR). V takovém případě jsou povinny doložit, že povolení k použití zpravodajské techniky bylo získáno dle zákona o BIS, příp. dle zákona o VZ.

3.1.2. Krycí prostředky a krycí doklady

Krycí doklad je listina, která slouží k zastírání skutečné totožnosti příslušníka zpravodajské služby nebo k utajení jeho příslušnosti ke zpravodajské službě, případně k utajení skutečných zájmů či objektů zpravodajské služby.

Jako krycí doklad nesmí sloužit:

- a) průkaz prezidenta republiky,
- b) průkaz poslance nebo senátora Parlamentu,
- c) průkaz člena vlády,
- d) průkaz člena Nejvyššího kontrolního úřadu,
- e) průkaz guvernéra České národní banky,
- f) služební průkaz státního zástupce nebo soudce,
- g) diplomatický pas nebo
- h) doklady žijících osob.

Tento výčet je obsažen v § 13 odst. 2 zákona o BIS. Od výčtu v zákoně o VZ se liší jen lehce. Výčet v zákoně o VZ neobsahuje diplomatický pas. A naopak výčet v zákoně o VZ navíc obsahuje průkaz soudce Ústavního soudu.

Zákaz užívání výše uvedených průkazů jako krycích dokladů je vcelku logický. Majitelé uvedených průkazů jsou mediálně známé osoby a krytí příslušníků zpravodajských služeb by tak bylo snadno odhalitelné.

Je-li to vzhledem k povaze krycího dokladu nutné, jsou BIS i VZ oprávněny v nezbytné míře zajistit v informačních systémech vedených podle zvláštních právních předpisů vložení, změnu nebo vyjmutí (fyzické vymazání) údajů souvisejících s krycím dokladem, popřípadě blokování těchto údajů. Orgán veřejné správy příslušný k vedení informačního systému je povinen poskytnout k provedení těchto úkonů potřebnou součinnost.⁵³

---

⁵³ § 13 odst. 3 zákona o BIS a § 13 odst. 5 zákona o VZ.

Krycí doklady vydává pro příslušníky BIS samotná Bezpečnostní informační služba na základě rozhodnutí jejího ředitele; pro příslušníky VZ krycí doklady zabezpečuje Ministerstvo obrany, Ministerstvo vnitra nebo BIS.

Zpravodajské služby jsou povinny vést evidence o vydaných krycích dokladech.

Krycím prostředkem je věc, kterou není krycí doklad, prostor nebo činnost, která slouží k zastírání skutečné totožnosti osoby nebo činnosti zpravodajské služby. Na základě uvedené definice si myslím, že příkladem krycího prostředku může být automobil označený existujícím či fiktivním logem určité společnosti nebo třeba stejnokroj jiného bezpečnostního sboru. Krycí prostředky pro BIS vydává či jinak zajišťuje sama BIS na základě rozhodnutí jejího ředitele; v případě VZ krycí prostředky opatřuje či zřizuje samo VZ na základě rozhodnutí jejího ředitele.

Zpravodajské služby jsou opět povinny vést podrobné evidence o vydaných či jinak opatřených krycích prostředcích.

3.1.3. Sledování osob a věcí

Sledováním osob a věcí nebo lépe řečeno jejich pozorováním se rozumí získávání poznatků o osobách a věcech prováděné utajovaným způsobem technickými nebo jinými prostředky. Toto vymezení je obsaženo v § 15 odst. 1 zákona o VZ. V zákoně o BIS podobná definice chybí, nicméně je zřejmé, že i v tomto případě jde o: „...specifický prostředek získávání informací spočívající zpravidla ve vizuálním pozorování na místech veřejně přístupných, přičemž nesmí být omezena základní práva a svobody občanů.“⁵⁴

„Jsem-li pozorován na ulici nebo jinde v plenéru a někdo si mne vyfotografuje či zaznamená časový snímek mého cíleného putování, není tím narušeno žádné mé základní občanské právo – ‚venku jsem totiž vystaven světu‘, nemohu tudíž žádat ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromí.“⁵⁵

To, že sledování osob a věcí, je de facto pouze vizuální pozorování bez narušování lidských práv a svobod, je důležité konstatování s důležitými konsekvencemi. Pro zpravodajské služby to znamená, že pokud chtějí někoho sledovat, nemusejí se řídit

---

⁵⁴ MICHÁLEK, L.; POKORNÝ, L.; STIERANKA, J.; MARKO, M. *Zpravodajství a zpravodajské služby*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. S. 231.

⁵⁵ BALABÁN, M., STEJSKAL, L. a kol. *Kapitoly o bezpečnosti*. Praha: Karolinum, 2010. S. 250.

podmínkami stanovenými pro použití zpravodajských prostředků. Jinými slovy nepotřebují předchozí povolení ze strany soudu nebo pro ně neplatí časové lhůty omezující užívání zpravodajské techniky.

O sledování osob a věcí a o jeho dokumentaci rozhoduje v případě Bezpečnostní informační služby ředitel BIS, příp. jím určený vedoucí organizačního útvaru. V případě VZ rozhoduje o sledování a o jeho dokumentaci na žádost ředitele VZ ministr obrany.

Jde-li o technickou stránku věci, tak si zpravodajské služby mohou vše zajistit samy, anebo mohou (stejně jako v případě použití zpravodajské techniky) požádat o technické zabezpečení sledování osob a věcí jiné orgány (např. útvary Policie ČR). Služby jsou ale opět povinny doložit, že sledování je povoleno dle zákona o BIS, příp. dle zákona o VZ.

3.1.4. Využívání osob jednajících ve prospěch

Zpravodajské služby jsou oprávněny při plnění svých úkolů využívat osoby jednající v jejich prospěch. Takovou osobou je fyzická osoba starší 18 let, která dobrovolně a utajeným způsobem poskytuje dané zpravodajské službě informace nebo služby.

Zpravodajská služba je povinna osobu jednající v její prospěch ochraňovat před vyzrazením a způsobením újmy na životě, zdraví, majetku nebo cti, která by jí mohla vzniknout jako důsledek poskytování informací nebo služeb.

3.2. Úřad pro zahraniční styky a informace – specifické prostředky získávání informací

Zákon o ZS v souvislosti s činností ÚZSI (zejména § 17 a násl.) nedefinuje termín „specifické prostředky získávání informací“. Nicméně v § 18 odst. 1 zákona o ZS je stanoveno, že ÚZSI může používat sledování osob a věcí, krycí doklady, nástrahovou a zabezpečovací techniku a využívat osob jednajících v jeho prospěch, které musí být starší 18 let. Tyto prostředky může ÚZSI použít pouze:

- a) pro ochranu činností, které koná na území ČR, a
- b) pakliže je to nezbytné pro plnění jeho úkolů v mezích jeho působnosti.

Z toho je zřejmé, že zákonodárce upravil pouze možnou činnost ÚZSI na území České republiky, když stanovil, že je oprávněn používat výše uvedené prostředky. Činnost ÚZSI mimo území ČR (což je jeho primární pole územní působnosti) a prostředky, které je při tom oprávněn používat, však upraveny v zákoně nejsou.

Pokud jde o zmíněné prostředky, které je ÚZSI oprávněn používat na území ČR, je-li to nezbytné pro plnění jeho úkolů, tak ty jsou upraveny stroze.

Sledování osob a věcí a nástrahová a zabezpečovací technika není nijak upravena. Je pouze stanoveno, že ÚZSI si může po technické stránce sám zabezpečit sledování osob a věcí a použití nástrahové a zabezpečovací techniky, anebo může požádat jiný orgán o technické zabezpečení. V takovém případě musí dožádanému orgánu doložit, že sledování i použití nástrahové a zabezpečovací techniky bylo povoleno dle zákona o ZS.

Jde-li o využívání osob jednajících ve prospěch ÚZSI, tak tam zákon o ZS uvádí pouze jedinou podmínku. Takové osobě musí být více než 18 let. Ochrana osob jednajících ve prospěch ÚZSI, jak je upravena v případě BIS a VZ, tady zcela chybí.

Nejpropracovanější úprava se týká krycích dokladů, kterými se dle § 18 odst. 2 zákona o ZS rozumí listiny a předměty sloužící k utajení skutečné totožnosti osoby. Dále je stanoveno, že krycím dokladem nesmí být:

- a) průkaz prezidenta republiky,
- b) průkaz poslance nebo senátora Parlamentu,
- c) průkaz člena vlády,
- d) průkaz člena Nejvyššího kontrolního úřadu,
- e) průkaz guvernéra České národní banky,
- f) služební průkaz státního zástupce nebo soudce,
- g) diplomatický pas nebo
- h) doklad dosud žijící osoby.

Toto negativní vymezení krycího dokladu je stejné, jaké najdeme v § 13 odst. 2 zákona o BIS. Důvod k zákazu užívání uvedených průkazů je shodný, jako jsem již uváděl v kapitole 3.1.2. – jejich majitelé jsou známé osoby a krycí doklad by tak postrádal svůj účel.

Krycí doklady ÚZSI vydává Ministerstvo vnitra.

Touto kapitolou jsem chtěl upozornit na odlišnosti ÚZSI, pokud jde o specifické prostředky získávání informací. Další oddíly se už opět budou věnovat všem zpravodajským službám.

3.3. Oprávnění požadovat informace od jiných subjektů

Zpravodajské služby nemusí získávat veškeré informace pouze za použití specifických prostředků získávání informací. Mohou se obrátit na jiné orgány veřejné správy a žádat od nich nezbytnou pomoc a informace uchovávané těmito orgány v souvislosti s plněním úkolů státní správy (viz § 11 odst. 1 zákona o ZS). Zpravodajské služby se mohou za zákonem stanovených podmínek obracet se žádostí o poskytnutí vymezených informací i na soukromé fyzické a právnické osoby.

3.3.1. Oprávnění požadovat informace od orgánů veřejné správy

Skutečnost, že zpravodajské služby jsou oprávněny obracet se na ostatní orgány veřejné správy se žádostí o pomoc a poskytnutí potřebných informací, je dozajista správná a ekonomická. Toto oprávnění vychází z principu, že když jeden státní orgán získá určité informace, druhý státní orgán je nemusí složitě na vlastní náklady opět zjišťovat, ale stačí o již zjištěné informace požádat. Oprávnění je pro všechny zpravodajské služby blíže upraveno v § 11 zákona o ZS.

V § 11 odst. 3 zákona o ZS je stanoveno, že příslušný správní úřad zpravodajské službě poskytuje údaje vedené v:

- a) základním registru obyvatel;
- b) základním registru právnických osob, podnikajících fyzických osob a orgánů veřejné moci;
- c) základním registru územní identifikace, adres a nemovitostí;
- d) základním registru agend orgánů veřejné moci a některých práv a povinností;
- e) agendovém informačním systému obyvatel;
- f) registru rodných čísel;
- g) informačním systému cizinců;
- h) agendovém informačním systému evidence občanských průkazů;
- i) agendovém informačním systému evidence cestovních dokladů;
- j) agendovém informačním systému evidence diplomatických a služebních pasů;
- k) centrálním registru zbraní;
- l) evidencích fyzických osob, které nabyly nebo pozbyly státní občanství České republiky;
- m) registru silničních vozidel;

- n) centrálním registru silničních vozidel;
- o) registru historických a sportovních vozidel;
- p) evidenci údajů o mýtném;
- q) registru řidičů a
- r) centrálním registru řidičů.

To vše způsobem umožňující nepřetržitý, a je-li to možné, i dálkový přístup. Z výše uvedeného taxativního výčtu je zřejmé, že služby mají přístup téměř do všech evidencí a registrů vedených ostatními státními orgány dle zvláštních předpisů, což považují za správné a účelné.

Dále dle § 11 odst. 4 zákona o ZS mohou zpravodajské služby požádat Rejstřík trestů o opis či výpis z evidence Rejstříku trestů, informace o vydání výpisu nebo opisu z evidence Rejstříku trestů a o nahlédnutí do opisu z evidence Rejstříku trestů, včetně informace, na čí žádost se tak stalo. Rejstřík trestů uvedené informace předává způsobem umožňující dálkový přístup.

Nedávno účinnou novelou⁵⁶ byl do § 11 zákona o ZS včleněn nový odstavec 2, který nově opravňuje zpravodajské služby požadovat od Generálního finančního ředitelství (dále jen „GFŘ“) informace získané při správě daní. GFŘ je umožněno žádost služeb odmítnout v případě, že by poskytnutím žádané informace mohlo dojít k narušení řádného výkonu správy daní. Informace získané od správců daní mohou mít pro zpravodajské služby potenciálně obrovský význam, zejména v oblastech ochrany ekonomických zájmů ČR či boje proti organizovanému zločinu a terorismu.⁵⁷ Možnost služeb obracet se se žádostí o informace na GFŘ je proto krok správným směrem, se kterým se plně ztotožňují.

3.3.2. Oprávnění požadovat informace od fyzických a právnických osob

Toto oprávnění přiznané zpravodajským službám je upraveno v § 11a a § 11b zákona o ZS. Rozsah oprávnění služeb požadovat informace od fyzických a právnických

---

⁵⁶ Zákonem č. 219/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Tato novela nabyla účinnosti 25. 9. 2015.

⁵⁷ Viz bod 1.2.1 důvodové zprávy k zákonu č. 219/2015 Sb.

osob je v poslední době hojně diskutován, což se projevuje i v tom, že ustanovení § 11a doznalo nedávno zásadních změn a navíc byl do zákona o ZS včleněn nový § 11b.

Nyní tedy § 11a odst. 1 zákona o ZS zní – Pro plnění konkrétního úkolu ve své působnosti jsou zpravodajské služby oprávněny písemně žádat od bank včetně zahraničních bank a od spořitelních a úvěrních družstev (dále jen „banka“) poskytnutí zprávy o záležitostech týkajících se klienta, které jsou předmětem bankovního tajemství, nebo poskytnutí takovýchto zpráv v budoucím období, a to za předpokladu, že by získání požadovaných údajů jiným způsobem bylo neúčinné nebo podstatně ztížené nebo v daném případě nemožné.

Současné znění § 11a odst. 1 zákona o ZS rozšířilo oprávnění služeb ve 2 směrech. První rozšíření spočívá v okruhu subjektů, na které se zpravodajské služby mohou obracet. Dříve to byly jen banky a pobočky zahraničních bank. Přidány byly tedy zahraniční banky jako takové a spořitelní a úvěrní družstva. Druhé rozšíření oprávnění spočívá v tom, že zpravodajské služby nemusí banky žádat o informace pouze v oblasti potlačování financování terorismu, jak tomu bylo dříve. Nově mohou o uvedené informace žádat v rámci celé své působnosti.

Je nutné ještě zmínit zásadní rozdíl mezi žádostí o informace dle § 11 a dle § 11a zákona o ZS. Zatímco v případě žádosti o informace od ostatních orgánů veřejné správy se zpravodajské služby bez dalšího obrátí na příslušný správní úřad, v případě žádosti o informace od bank je nutné předchozí povolení předsedy senátu Vrchního soudu v Praze. To je způsobeno tím, že zpravodajské služby takto prolamují bankovní tajemství. Zpravodajské služby jsou tímto způsobem pod nezávislou a nestrannou kontrolou, což má za cíl zabránit případnému zneužívání tohoto oprávnění. Z procesního charakteru je zajímavé i to, že proti rozhodnutí předsedy senátu Vrchního soudu v Praze není přípustný opravný prostředek.

Pokud jde o nový § 11b, tak jeho začlenění reaguje na problém, který je popsán v důvodové zprávě: *„Dalším problémem je, že zpravodajské služby v současné době nemají přístup k databázi účastníků veřejně dostupné telefonní služby od osob tuto službu poskytujících ve smyslu § 97 odst. 5 zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích. Nejsou proto schopny zjistit majitele určité telefonní stanice nebo naopak telefonní číslo účastníka. V případě, kdy nasadí zpravodajskou techniku při odposlouchávání a zaznamenávání telekomunikačního provozu, mají k dispozici pouze*

obsah hovoru a telefonní číslo stanice, se kterou byl hovor veden, je však již značně ztíženo operativní zjištění, komu tato stanice patří, resp. kdo jsou komunikující osoby (identifikace osob).“⁵⁸

Do zákona o ZS bylo proto vloženo nové ustanovení § 11b opravňující zpravodajské služby vyžadovat od právnické nebo fyzické osoby poskytující veřejně dostupnou telefonní službu informace z databáze všech jejích účastníků. Tím je problém popsán ve výše uvedené důvodové zprávě vyřešen.

3.4. Vedení evidencí o fyzických a právnických osobách

Všechny české zpravodajské služby jsou oprávněny ukládat, uchovávat a využívat údaje o fyzických a právnických osobách, jestliže je to nutné k plnění úkolů v jejich působnosti. Zpravodajským službám je tak přiznáno oprávnění vést evidence obsahující osobní údaje o fyzických a právnických osobách. Služby jsou povinny zajistit ochranu údajů obsažených v evidencích před vyzrazením, zneužitím, poškozením, ztrátou i odcizením.

Na zpravodajské služby přitom dopadá výjimka obsažená v § 3 odst. 6 písm. a) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ochraně osobních údajů“). Služeb se tak netýkají klasické povinnosti správců osobních údajů obsažené v §§ 5, 11 a 12 zákona o ochraně osobních údajů.

Zpravodajské služby nikomu (a to ani přímo dotčeným osobám) nesdělují, o kom vedou své evidence, ani jejich obsah.

BIS a VZ jsou navíc oprávněny sdružovat a získávat informace do svých evidencí pod krytím jiným účelem nebo jinou činností.

Vedení evidencí o fyzických a právnických osobách je nejpropracovanější v zákoně o VZ. Nad rámec výše uvedeného je tam stanoveno, že údaje o chování osob mladších 14 let se nesmějí vkládat do evidencí vůbec; údaje o chování nezletilých osob starších 14 let se musí po dvou letech od vložení přezkoumat a nejpozději po pěti letech uložit tak, aby k nim neměl přístup nikdo jiný než orgány oprávněné podle zvláštního

---

⁵⁸ Citace z důvodové zprávy k zákonu č. 219/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

právního předpisu, ledaže by po dovršení zletilosti těchto osob k nim získalo Vojenské zpravodajství v oboru své působnosti další poznatky.

V zákoně o VZ je dále speciálně stanoveno, že údaje, o kterých se dodatečně zjistí, že byly získány neoprávněně nebo že jsou nepravdivé, a stejně tak i údaje, které již nejsou potřebné k plnění úkolů, VZ uloží způsobem, aby k nim neměl přístup nikdo s výjimkou orgánů oprávněných podle zvláštního předpisu.

3.5. Oprávnění zřizovat archivy

Všechny zpravodajské služby jsou oprávněny zřizovat vlastní archivy v souvislosti se svou činností. Služby mohou zřizovat archivy:

- a) bezpečnostní dle § 53 odst. 1 zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o archivnictví“),
- b) specializované dle § 51 odst. 1 zákona o archivnictví.

V zákoně o BIS je stanoveno, že BIS zřizuje bezpečnostní archiv k trvalému zachování informací (§ 16 odst. 5 zákona o BIS). Per analogiam lze dovodit, že stejný účel bude mít i zřizování bezpečnostních archivů ostatními zpravodajskými službami.

Bezpečnostní archivy zpravodajských služeb provádějí výběr archiválií v rámci postupu, při kterém se vyřazují dokumenty, jimž uplynuly skartační lhůty a jež jsou nadále nepotřebné pro činnost služeb (tzv. skartační řízení). Služby provádí výběr archiválií do skartačního řízení i u dokumentů, u nichž dosud nebyl zrušen stupeň utajení. Bezpečnostní archivy zpravodajských služeb dále vedou v základní evidenci Národního archivního dědictví všechny archivní fondy a archivní sbírky náležející do jejich péče.⁵⁹

Dle § 53 odst. 4 zákona o archivnictví mohou zpravodajské služby odepřít přístup do svého bezpečnostního archivu a poskytování kopií, výpisů a opisů z něho i v případě, že byl u daných archiválií zrušen stupeň utajení, avšak tyto archiválie stále obsahují informace důležité pro ochranu ústavního zřízení, významných ekonomických zájmů, bezpečnost a obranu České republiky. Osoba, které byl přístup do bezpečnostního archivu zpravodajské služby odepřen, se může odvolat. O jejím odvolání rozhodne ředitel dané zpravodajské služby.

---

⁵⁹ Viz § 53 odst. 2 zákona o archivnictví.

Specializované archivy zpravodajských služeb uchovávají archiválie vzniklé z jejich činnosti nebo z činnosti jejich právních předchůdců a archiválie získané darem nebo koupí (§ 51 odst. 2 zákona o archivnictví).

Bezpečnostní i specializované archivy zpravodajských služeb jsou dle § 62 odst. 1 zákona o archivnictví povinny zpracovat výroční zprávu o své činnosti a předložit ji Ministerstvu vnitra.

3.6. Opatření k utajení činnosti

Oprávnění užívat opatření k utajení činnosti neboli zvláštním způsobem vykazovat údaje vyplývá z § 20 zákona o ZS, kde je stanoveno: Jestliže je to nutné k utajení jejich činnosti, mohou zpravodajské služby a jejich příslušníci používat zvláštní způsoby vykazování údajů při hospodaření s prostředky státního rozpočtu včetně devizového hospodaření a vykazování údajů pro účely státní sociální podpory. Tento zvláštní způsob vykazování údajů stanoví vláda.

Důvod pro toto vynětí z obecné právní úpravy tkví v ochraně a utajení činnosti zpravodajských služeb.

Do konce roku 2014 byl výčet údajů, které služby mohly zvláštním způsobem vykazovat, širší. Obsahoval také přiznávání daně z příjmu či vykazování pojistného všeobecného zdravotního pojištění. Oprávnění zvláštním způsobem vykazovat tyto údaje však pouze přešlo do jiných zákonů – viz např. ustanovení § 13a zákona č. 456/2011 Sb., o Finanční správě České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

3.7. Oprávnění přiznaná zvláštními zákony

Oprávnění, kterými české zpravodajské služby disponují, je mnoho. Krom výše uvedených oprávnění, které vyplývají zejména ze zákona o ZS, zákona o BIS či zákona o VZ, najdeme řadu dalších oprávnění ve zvláštních zákonech. Forma oprávnění z těchto zvláštních zákonů je rozličná – zahrnuje jak určité výjimky z obecné právní úpravy, tak i možnost služeb vstupovat do správních řízení a v rámci nich poskytovat svoje vyjádření.

Nicméně asi nejvýznamnější postavení v rámci zvláštních zákonů má zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ochraně utajovaných informací“). Ochrana utajovaných informací a bezpečnostní způsobilost jsou oblasti, které úzce souvisí

s problematikou zpravodajských služeb, a proto není divu, že zrovna zákon o ochraně utajovaných informací přiznává zpravodajským službám mnohá oprávnění.

Dle § 140 odst. 1 zákona o ochraně utajovaných informací jsou zpravodajské služby oprávněny:

- a) v případě svých příslušníků, zaměstnanců a uchazečů o přijetí do služebního nebo pracovního poměru rozhodovat o žádosti fyzické osoby o vydání osvědčení a o zrušení platnosti osvědčení této fyzické osoby k přístupu k utajovaným informacím,
- b) na základě písemné žádosti Národního bezpečnostního úřadu v rámci své působnosti provádět úkony v řízení podle zákona o ochraně utajovaných informací.

Zpravodajské služby mají při takovém rozhodování postavení Národního bezpečnostního úřadu. Služby jsou dále oprávněny při plnění úkolů podle zákona o ochraně utajovaných informací:

- a) používat prostředky k získávání informací podle zvláštních právních předpisů,
- b) využívat údaje ze svých evidencí a údaje z evidencí poskytnutých Národním bezpečnostním úřadem,
- c) požadovat a využívat údaje z evidencí a materiálů vzniklých z činnosti bezpečnostních a vojenských orgánů československého státu,
- d) zpracovávat osobní údaje,
- e) vést evidence,
- f) požadovat bezúplatně informace u orgánu státu, právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby a využívat je,
- g) vyžadovat opis a výpis z evidence Rejstříku trestů,
- h) uchovávat v informačních systémech údaje získané v rámci plnění úkolů podle tohoto zákona,
- i) provádět opatření k evidenční ochraně osobních údajů fyzické osoby a
- j) využívat údaje z evidence osob, kterým byl umožněn přístup k utajovaným informacím bez platného osvědčení fyzické osoby v trestním řízení, v občanském

soudním řízení, ve správním řízení a v soudním řízení správním, a to v rozsahu nezbytném pro uplatnění jejich práv a plnění povinností v těchto řízeních.⁶⁰

Jde-li o oprávnění služeb, která mají formu výjimky z obecné právní úpravy, mohou uvést několik příkladů.

V § 18 zákona č. 361/2000 Sb. o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o silničním provozu“) je stanovena maximální povolená rychlost motorového vozidla v obci, mimo obec i při použití sněhových řetězů na vozidle. Tato rychlostní omezení však neplatí pro řidiče zpravodajských služeb, je-li to nezbytně nutné k plnění úkolů stanovených zvláštním právním předpisem. Řidič zpravodajské služby je však povinen dbát potřebné opatrnosti, aby neohrozil bezpečnost silničního provozu na pozemních komunikacích.

Jiný příklad výjimky z obecné právní úpravy je obsažen v § 10 odst. 4 zákona o silničním provozu, kde je upraveno, že zpravodajská služba jakožto provozovatel vozidla není povinna na výzvu policie, krajského úřadu nebo obecního úřadu obce s rozšířenou působností sdělit skutečnosti potřebné k určení totožnosti řidiče vozidla podezřelého z porušení ustanovení zákona o silničním provozu.

Další výjimky nalezneme v zákoně č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o veřejných zakázkách“). Dle § 18 odst. 3 písm. e) zpravodajské služby nejsou povinny zadávat veřejné zakázky v oblasti obrany a bezpečnosti podle zákona o veřejných zakázkách, jestliže jsou zadávány pro účely zpravodajských činností zpravodajských služeb. Jinou výjimku v zákoně o veřejných zakázkách představuje ustanovení § 18 odst. 4 písm. d), které stanoví, že zpravodajská služba není povinna zadávat podle zákona o veřejných zakázkách podlimitní veřejné zakázky.

Příkladů oprávnění zpravodajských služeb poskytovat svoje stanoviska do již započatých správních řízeních je také několik. Já opět vyberu jen některá z nich.

Pokud jsou výbušniny převáženy přes území České republiky, je k jejich tranzitu zapotřebí povolení Českého báňského úřadu dle zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „horní zákon“). Český báňský úřad může tranzit výbušnin přes území ČR zakázat dle §

---

⁶⁰ § 140 odst. 4 zákona o ochraně utajovaných informací.

25d odst. 5 horního zákona, pakliže je to odůvodněno bezpečnostními nebo zahraničně politickými zájmy České republiky podle předložených stanovisek ÚZSI nebo BIS.

Ministerstvo průmyslu a obchodu kontroluje vývoz zboží dvojího užití a vydává k němu příslušné povolení. Dle § 20 odst. 1 zákona č. 594/2004 Sb., jímž se provádí režim Evropských společenství pro kontrolu vývozu, přepravy, zprostředkování a tranzitu zboží dvojího užití, ve znění pozdějších předpisů, může Ministerstvo průmyslu a obchodu žádat jiné státní orgány o vyjádření k jednotlivým případům vývozu zboží dvojího užití z hlediska zahraničněpolitických a bezpečnostních zájmů státu, případně může žádat o informace o vývozcích žádajících o povolení k vývozu. Subjektem, na který se Ministerstvo průmyslu a obchodu může se žádostí o vyjádření a informace obrátit, jsou i české zpravodajské služby.

3.8. Zhodnocení současného stavu přiznaných oprávnění

Pakliže jsem byl při hodnocení stavu současného systému zpravodajských služeb v některých ohledech spíše kritický, při hodnocení přiznaných oprávnění zpravodajských služeb nemám ke kritice velký prostor. Oprávnění českých zpravodajských služeb považuji za dostatečná. Nedávno účinnou novelou – zákonem č. 219/2015 Sb. – bylo odstraněno jak nelogické omezení působnosti služeb obsažené v dřívějším znění⁶¹ ustanovení § 11a odst. 1 zákona o ZS, tak i dlouholetý problém (laicky řečeno) se zjišťováním, komu konkrétní telefonní či mobilní číslo patří. Touto novelou tak byly odstraněny, z mého pohledu zásadní, chyby v přiznaných oprávněních.

Myslím si, že v současné právní úpravě oprávnění zpravodajských služeb je nalezena rovnováha mezi mírou přiznaných oprávnění zajišťujících bezpečnost ČR a zájmem na co nejmenším zasahování do základních práv a svobod zaručených LZPS. Nicméně z dlouhodobého pohledu považuji za legitimní debatovat o možnosti přiznání vícera oprávnění vzhledem k expanzivní politice některých států či zvyšujícím se hrozbám ze strany teroristických skupin.

Jak už jsem výše uváděl, současnou úpravu oprávnění služeb a jejich nedávné rozšíření považuji za krok správným směrem. Nicméně by se nemělo zapomínat, že případné další rozšiřování přiznaných oprávnění s sebou nese i určitá negativa. Proto

---

⁶¹ Znění zákona o ZS účinné do 24. 9. 2015.

jakékoliv další navyšování oprávnění musí obsahovat i zamyšlení, zda není na místě i zlepšit a rozšířit kontrolu služeb.

4. Kontrola zpravodajských služeb v České republice

Kontrola činnosti zpravodajských služeb se rozpadá do 2 základních forem:

- a) vnitřní kontrola – prováděná orgány stojícími uvnitř zpravodajské služby,
- b) vnější kontrola – prováděná subjekty stojícími mimo struktury zpravodajské služby.

4.1. Vnitřní kontrola

Vnitřní kontrola, jak už samotný název napovídá, je prováděna vnitřními orgány dané zpravodajské služby. Z organizačního schématu služeb (viz Příloha č. 4: Vnitřní struktura ÚZSI nebo Příloha č. 8: Vnitřní struktura VZ) vyplývá, že české zpravodajské služby takové orgány vnitřní kontroly mají, a je zřejmé, že jsou přímo podřízeny řediteli zpravodajské služby.

Literatura ⁶² orgány vnitřní kontroly dělí na 3 skupiny ⁶³:

- a) inspekční orgány – věnují se kontrole dodržování legality v rámci postupů a úkonů služby a mohou také působit jako policejní orgány v řízeních o trestných činech příslušníků zpravodajské služby ve smyslu § 12 odst. 2 trestního řádu;
- b) orgány interního auditu – kontrolují hospodaření se svěřeným majetkem a hospodaření s rozpočtovými prostředky, hlídají tak ekonomickou stránku činnosti služeb;
- c) orgány vnitřní bezpečnosti – dbají o zajištění vnitřní bezpečnosti dané služby, mohou tak např. provádět bezpečnostní řízení příslušníků a zaměstnanců služeb, jakož i uchazečů o přijetí do služebního nebo pracovního poměru dle zákona o ochraně utajovaných informací.

Krom výše uvedeného je do vnitřní kontroly nutné zahrnout i služební dohled nadřízených příslušníků zpravodajské služby vůči svým podřízeným.

---

⁶² POKORNÝ, L. *Zpravodajské služby*. Praha: Auditorium, 2012. S. 96.

⁶³ Toto dělení potvrzuje i článek na internetových stránkách BIS věnující se vnitřní kontrole v rámci BIS. Viz <http://bis.cz/vnitri-kontrola.html>.

4.2. Vnější kontrola

Vnější kontrola činnosti zpravodajských služeb je vykonávána subjekty, které stojí vně služby. Kromě moci zákonodárné, výkonné a soudní se na vnější kontrole podílí také veřejnost, média a zvláštní orgány. Vnější kontrola vykonávána orgány moci zákonodárné, výkonné a soudní je běžnou praxí v členských zemích Rady Evropy.⁶⁴

4.2.1. Exekutivní kontrola

Kontrole činnosti služeb ze strany moci výkonné jsem se do značné míry věnoval v kapitole 3.4., kde jsem popisoval řízení zpravodajských služeb. Je logické, že ten, kdo služby řídí, koordinuje a odpovídá za jejich činnost, je může i kontrolovat. „*Zpravodajské služby jako specifická součást moci výkonné podléhají kontrole ze strany svých nadřízených v hierarchickém uspořádání. (...) Právě exekutiva, která je odpovědná za činnost a financování zpravodajských služeb, má nejlepší předpoklady pro jejich kvalitní a důslednou kontrolu. Exekutivní kontrola bývá zaměřena zejména na kontrolu rozpočtu a efektivitu nakládání s rozpočtovými prostředky, sledování produkce zpravodajských služeb a hodnocení její kvality, sledování jejich vnitřních předpisů z pohledu zákonnosti zpravodajských aktivit, posuzování dodržování zákonné působnosti zpravodajských služeb a koordinaci jejich činnosti.*“⁶⁵

Exekutivní kontrola činnosti služeb má tedy formu úkolování služeb, žádání podávání pravidelných zpráv o jejich činnosti či koordinování jejich spolupráce mezi sebou a dalšími orgány podílejícími se na zajišťování bezpečnosti ČR.

4.2.2. Parlamentní kontrola

Zákon o ZS ve svém § 12 stanoví, že služby podléhají kontrole ze strany vlády a Parlamentu a že rozsah a způsob kontroly zpravodajských služeb Parlamentem stanoví zvláštní zákon. Takový zvláštní zákon, dopadající na všechny zpravodajské služby, však od nabytí účinnosti zákona o ZS – tedy více jak 20 let – přijat nebyl. To považuji za

---

⁶⁴ *Internal Security Services in Europe: Report adopted by the Venice Commission at its 34th Plenary meeting* [online]. Strasbourg, 7 March 1998 [cit. 2015-11-06]. S. 11. Dostupné z: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-INF\(1998\)006-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-INF(1998)006-e).

⁶⁵ POKORNÝ, L. *Zpravodajské služby*. Praha: Auditorium, 2012. S. 41.

zásadní nedostatek právní úpravy kontroly českých zpravodajských služeb. Důsledkům, které z toho vyplývají, se budu věnovat dále.

Další nenaplněné ustanovení zákona o ZS najdeme v §§ 14 – 16, kde se předpokládá, že Poslanecká sněmovna zřídí zvláštní kontrolní orgán pro všechny zpravodajské služby, kterému bude vláda poskytovat informace o činnosti zpravodajských služeb. Ve zmíněných ustanoveních najdeme, jak často je vláda povinna Poslaneckou sněmovnu informovat nebo upřesnění toho, kdo se může účastnit jednání zvláštního kontrolního orgánu. Poslanecká sněmovna však žádný zvláštní kontrolní orgán dle § 14 a následujících zákona o ZS nezřídila. Taková kontrola tak neprobíhá.

Mohlo by se tedy zdát, že Parlament kontrolu vůči zpravodajským službám nevykonává. Opak je ale pravdou. Parlament, resp. pouze Poslanecká sněmovna, protože Senát žádné kontrolní orgány vůči zpravodajským službám nemá, zřídil zvláštní kontrolní orgány ve vztahu k BIS a VZ. Těmito orgány jsou Stálá komise pro kontrolu činnosti Bezpečnostní informační služby a Stálá komise pro kontrolu činnosti Vojenského zpravodajství (dále jen „Stálé komise“).

Z přímého parlamentního dohledu je tak už od svého vzniku vyloučena civilní vnější služba – ÚZSI. To je závažný právní důsledek nenaplnění § 12 a následujících zákona o ZS, jak jsem výše naznačoval. Jedinou možnou formou kontroly ze strany poslanců nad činností ÚZSI je jen interpelování ministra vnitra, kterému je ředitel ÚZSI z výkonu své funkce odpovědný, nebo předsedy vlády, kterážto činnost všech služeb koordinuje a odpovídá za ni.⁶⁶

Zřízení Stálé komise pro kontrolu činnosti Bezpečnostní informační služby je upraveno v § 18 a následujících zákona o BIS; zřízení Stálé komise pro kontrolu činnosti Vojenského zpravodajství se odvíjí od § 21 a následujících zákona o VZ.

Stálé komise mají 7 členů, přičemž členem může být pouze poslanec PS PČR.⁶⁷ Členové Stálých komisí mohou vstupovat do objektů BIS, příp. VZ, pouze v doprovodu

---

⁶⁶ GÖTTINGER, V. *Tři otázky nad správou zpravodajských služeb*. In *Dny práva – 2008 – Days of Law* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2008 [cit. 2015-11-10]. S. 5. Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/sprava/gottinger.pdf>.

⁶⁷ Členy Stálé komise pro kontrolu činnosti Bezpečnostní informační služby jsou Petr Adam, Marek Benda, Zdeněk Bezecný, Richard Dolejš, Zdeněk Ondráček, Bronislav Schwarz a Jeroným Tejc. Členy Stálé komise pro kontrolu činnosti Vojenského zpravodajství jsou Jana Černochová, Václav Horáček, Bohuslav Chalupa, Igor Jakubčík, David Kádner, Stanislav Mackovík, Antonín Sed'a.

ředitele dané služby nebo jím pověřeného příslušníka. Stálé komise nemohou zasahovat do personálních pravomocí vedoucích představitelů dané služby a nemohou ani nahrazovat jejich řídicí činnost.

V § 19 odst. 2 zákona o BIS a shodně v § 22 odst. 2 zákona o VZ je upravena povinnost ředitele BIS, respektive VZ, své stálé komisi předkládat:

- a) statut BIS / VZ,
- b) návrh rozpočtu služby,
- c) písemná zadání úkolů uložených vládou nebo prezidentem republiky,
- d) podklady potřebné ke kontrole plnění rozpočtu služby,
- e) vnitřní předpisy.

Dále ředitel BIS předkládá Stálé komisi pro kontrolu činnosti Bezpečnostní informační služby na její vyžádání dle § 19 odst. 3 zákona o BIS:

- a) zprávu o činnosti Bezpečnostní informační služby,
- b) zprávu o použití zpravodajských prostředků, a to pouze ve věcech a případech, ve kterých Bezpečnostní informační služba svou činnost již ukončila,
- c) počet případů použití zpravodajské techniky, ve kterých je Bezpečnostní informační služba činná, s uvedením jednotlivých oblastí působnosti Bezpečnostní informační služby a druhu zpravodajské techniky,
- d) souhrnnou informaci obsahující zaměření a počet případů a věcí, v nichž je Bezpečnostní informační služba činná; v informaci odliší případy a věci podle zvláštního zákona,
- e) počet případů, ve kterých byla podána žádost o poskytnutí zprávy bankou nebo pobočkou zahraniční banky o záležitostech týkajících se klienta, které jsou předmětem bankovního tajemství, ve kterých je Bezpečnostní informační služba činná s uvedením jednotlivých oblastí působnosti bezpečnostní informační služby,
- f) zprávu o využívání žádostí o poskytnutí zprávy bankou nebo pobočkou zahraniční banky o záležitostech týkajících se klienta, které jsou předmětem bankovního tajemství, a to pouze ve věcech a případech, ve kterých Bezpečnostní informační služba svou činnost již ukončila.

Povinnost ředitele VZ předkládat Stálé komisi pro kontrolu činnosti Vojenského zpravodajství na její výzvu určité zprávy a informace dle § 22 odst. 3 zákona o VZ je v zásadě totožná s výše uvedenou povinností ředitele BIS. Existují pouze dvě výjimky. Ředitel VZ není povinen předkládat informaci o počtu případů použití zpravodajské techniky, ve kterých je VZ činné, s uvedením jednotlivých oblastí působnosti VZ a druhu zpravodajské techniky. Druhou výjimku představuje fakt, že z kontroly Stálé komise pro kontrolu činnosti Vojenského zpravodajství jsou vyloučeny informace mající původ v zahraničí a používání zpravodajských prostředků v zahraničí. Jinými slovy řečeno – pod kontrolou Stálé komise pro kontrolu činnosti Vojenského zpravodajství je pouze ta část VZ mající vnitřní působnost.

Pokud Stálé komise při své kontrolní činnosti zjistí, že příslušníci zpravodajské služby porušili zákon, musí tuto skutečnost oznámit řediteli služby, nejvyššímu státnímu zástupci a v případě VZ též ministru obrany.

Kontrolní pravomoc Stálých komisí vůči BIS a VZ je doplněna i o možnost požadování potřebných vysvětlení a písemných podkladů v případě, že se Stálé komise domnívají, že činnost BIS či VZ nezákonně omezuje nebo poškozují práva a svobody osob.

4.2.3. Soudní kontrola

V jednom internetovém článku byla shrnuta současná možnost kontroly zpravodajských služeb exekutivou a Parlamentem ČR a následovalo konstatování: „*Neexistuje tedy účinný a zcela nezávislý kontrolní mechanismus, který by u kterékoliv naší zpravodajské služby dokázal odhalit zneužívání jejich obsáhlých a stále větších pravomocí, zejména při prolamování ústavou garantovaných lidských práv a svobod.*“⁶⁸

Pokud by výše uvedené bylo pravda, tak by to jistě bylo v rozporu s principem demokratického právního státu vyplývajícího z čl. 1 Ústavy. Podle mého názoru autor článku zapomněl právě na kontrolu zpravodajských služeb ze strany justice.

Jde-li o zpravodajskou techniku, jejímž použitím se přímo zasahuje do základních práv a svobod zaručených LZPS, tak její nasazení musí schválit soud – kontrola a priori.

---

⁶⁸ *Kontrola zpravodajských služeb a la chytrá horákyňe aneb pravomoci opět rostou, kontrola zůstává bezzubá* [online]. Centrum bezpečnostních studií, 2015 [cit. 2015-11-06]. S. 3. Dostupné z: <http://www.cevroinstitut.cz/data/2015-08-28-kontrola-zpravodajskych-sluzeb.pdf>.

Navíc soud po udělení povolení k použití zpravodajské techniky kontroluje, zda důvody k jejímu použití stále trvají, příp. může povolení odejmout – kontrola ex post facto. Kontrola nestranným a nezávislým soudem má tedy za cíl zamezit zneužívání, případně odhalit již existující zneužívání prostředků a oprávnění, kterými zpravodajské služby zasahují do lidských práv a svobod. Zcela proto nesouhlasím s autorem, že by žádný efektivní způsob kontroly služeb neexistoval.

Kontrola justice vůči zpravodajským službám se dále projevuje i v tom, že obecné soudy mají pravomoc vést trestní řízení o trestných činech příslušníků zpravodajských služeb.

4.2.4. Kontrola veřejností

Kontrola činnosti zpravodajských služeb veřejností je možnou – a řekl bych doplňkovou – formou kontroly služeb. Veřejnost respektive lid je zdrojem veškeré moci ve státě. Lid vykonává kontrolu primárně tím, že volí své zástupce do Poslanecké sněmovny, kteří následně kontrolují zpravodajské služby. Jde o zprostředkovanou formu kontroly typickou pro zastupitelskou demokracii. Nicméně i samotný lid je oprávněn vykonávat určité formy kontroly vůči zpravodajským službám, byť jsou jeho možnosti velmi omezené.

První možností je kontrola skrze zákon o svobodném přístupu k informacím. Podle § 2 zákona o svobodném přístupu k informacím mají státní orgány a veřejné instituce povinnost poskytovat informace vztahující se k jejich působnosti. Do této množiny orgánů jistě patří i zpravodajské služby. Je pochopitelné, že na všechny dotazy veřejnosti služby odpovědět nemohou. Musí se totiž řídit Seznamem utajovaných informací v oblasti působnosti zpravodajských služeb České republiky, který tvoří Přílohu č. 18 nařízení vlády č. 522/2005 Sb., kterým se stanoví seznam utajovaných informací, ve znění pozdějších předpisů. Veřejnost tak nemá přístup k informacím ohledně plánů zpravodajské činnosti, bezpečnostních rozborů či dislokací organizačních částí služby. Avšak na otázky, jejichž odpovězení nepodléhá zákonnému utajení, služby odpovědět musí.

Další možnost kontroly představují výroční zprávy o činnosti služby, respektive jejich veřejná část. Část výroční zprávy dobrovolně zveřejňuje pouze BIS a VZ. Veřejnost se tak může dozvědět více o činnosti dané služby v uplynulém roce. Sama BIS k tomu na

svých stránkách uvádí: „*Vstřícným gestem Služby je její veřejná výroční zpráva. Smyslem a cílem této komunikace je Službu odděmonizovat a přesvědčit, že je zde proto, aby občany chránila a pracovala v jejich zájmu. V mnoha případech se bez pomoci veřejnosti Služba neobejde a bude tím úspěšnější, čím více bude mít veřejnost na své straně.*“⁶⁹

Veřejné kontrole jistě napomáhá i fakt, že všechny české zpravodajské služby mají zřízeny internetové stránky, které jsou přehledně uspořádány a obsahují jak obecné informace o činnosti služby či její historii, tak i kontaktní údaje umožňující veřejnosti službu přímo kontaktovat.

„*Do sféry veřejné kontroly je možno zahrnout také tzv. think-tanky a různé výzkumné a akademické instituce, které zkoumají a monitorují činnost zpravodajských služeb především na bázi otevřených zdrojů.*“⁷⁰ Příkladem takového think-tanku⁷¹ je DCAF, jehož výstupy jsem v této práci zmiňoval.

4.2.5. Kontrola zvláštními orgány

Kontrola zpravodajských služeb výše uvedenými subjekty se zaměřuje na hlavní činnost zpravodajských služeb – vyhledávání, shromažďování a vyhodnocování informací, přičemž mohou být zasažena základní práva a svobody jednotlivce. Kontrola zvláštními orgány se zaměřuje na jiné stránky činnosti služeb.

Hospodaření se státním majetkem a plnění státního rozpočtu podle zvláštních předpisů musí být také kontrolováno. Pravomoc k této kontrole má Nejvyšší kontrolní úřad⁷² a také Ministerstvo financí⁷³.

Jiná, zvláštním zákonem stanovená, kontrola může být u zpravodajských služeb dle § 13a odst. 1 zákona o ZS vykonána jen se souhlasem ředitele služby. Příkladem takové jiné kontroly může být kontrola protipožárních opatření. Pokud ředitel

---

⁶⁹ *Jak pracujeme* [online]. [cit. 2015-11-07]. Dostupné z: <http://bis.cz/jak-pracujeme.html>.

⁷⁰ POKORNÝ, L. *Zpravodajské služby*. Praha: Auditorium, 2012. S. 45.

⁷¹ Think-tank je odborná instituce, která se zabývá výzkumem v oblasti politiky a dalších veřejnoprávních oblastech. Sdružují se do nich experti hájící shodné zájmy. Think-tanky tak hojně zasahují do veřejných odborných debat.

⁷² Dle zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů.

⁷³ Dle zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

zpravodajské služby nedá souhlas s provedením kontroly, kontrolu provede sama služba a o jejím výsledku kontrolní orgán, který o kontrolu požádal, informuje. Služba si může s kontrolním orgánem domluvit zvláštní podmínky výkonu kontroly.

Benátská komise při Radě Evropy ve svém dokumentu zmiňuje možnost kontroly zpravodajských služeb veřejným ochráncem práv.⁷⁴ V českém právním řádu je taková možnost veřejnému ochránci práv zapovězena.⁷⁵

4.3. Problémy současného systému kontroly

Účinnou právní úpravu kontroly činnosti zpravodajských služeb ze strany exekutivy, justice, veřejnosti i dalších zvláštních orgánů považují za dostatečnou a správně nastavenou. Udivuje mne ale, jak špatně je nastavena parlamentní kontrola.

Stav *de iure* je takový, že by měl existovat jeden obecný kontrolní orgán, zřízený dle zákona o ZS, který by dohlížel na činnost všech zpravodajských služeb. Tento kontrolní orgán by tak mohl kontrolovat i služby s vnější působností. Dále by měly existovat zvláštní kontrolní orgány ve vztahu k BIS a VZ, zřízené podle zákona o BIS a zákona o VZ. Současný systém je tak postaven na dvoukolejnosti kontroly zpravodajských služeb.

Problém je ovšem v tom, že stav *de iure* neodpovídá stavu *de facto*. Výše popsaný systém od nabytí účinnosti příslušných zákonů nikdy nefungoval, protože obecný kontrolní orgán Poslanecká sněmovna nikdy nezřídila. Já se proto ptám, jak je možné, že zákonodárce přijme v řádném legislativním procesu zákon, vloží do něj ustanovení opravňující PS PČR ke zřízení obecného kontrolního orgánu dohlízejícího na činnost zpravodajských služeb a Poslanecká sněmovna takový orgán nezřídí? Jak je možné, že za 20 let od nabytí účinnosti zákona o ZS tomuto nevěnoval nikdo patřičnou pozornost? Na tyto otázky neznám odpověď. Nicméně je faktem, že Poslanecká sněmovna zcela rezignovala na zřízení obecného kontrolního orgánu a pouze se rozhodla zřídit Stálé komise, které kontrolují činnost BIS a VZ.

---

⁷⁴ *Internal Security Services in Europe: Report adopted by the Venice Commission at its 34th Plenary meeting* [online]. Strasbourg, 7 March 1998 [cit. 2014-12-18]. S. 14. Dostupné z: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-INF\(1998\)006-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-INF(1998)006-e)

⁷⁵ Dle § 1 odst. 7 zákona č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

A jaký je praktický důsledek této situace? Vnější zpravodajské služby jsou zcela mimo parlamentní kontrolu. V případě ÚZSI není žádný orgán, který by měl pravomoc ji kontrolovat, a v případě VZ je sice zřízena Stálá komise pro kontrolu činnosti Vojenského zpravodajství, ale z kontroly této komise jsou vyloučeny informace mající původ v zahraničí a data o používání zpravodajských prostředků v zahraničí. Můžeme tedy uzavřít, že ačkoliv se poslanci stále snaží hovořit o větší kontrole zpravodajských služeb a debatují o možnostech, jak této větší kontrole dosáhnout, po dvě dekády nebyli schopní naplnit literu zákona. To považuji za skutečně velké selhání.

Můžeme ovšem vyzorovat snahu po změně této neblahé situace. V možných úvahách se však už nesetkáváme s obecným kontrolním orgánem zřízeným Poslaneckou sněmovnou, ale spíše s nezávislým orgánem složeným z uznávaných odborníků na zpravodajskou problematiku, které by Poslanecká sněmovna volila. Nezávislý orgán by tak doplňoval kontrolu vykonávanou Stálými komisemi.

V březnu 2008 byl vypracován věcný záměr zákona, který by rušil stávající a vytvářel dvě nové zpravodajské služby. Práce na připravovaném zákoně byly nakonec zastaveny. Je však důležité poznamenat, že zpravodajské služby měl kontrolovat Parlament a právě nově zřízený, nezávislý kontrolní orgán složený z odborníků.⁷⁶

I v současnosti vidíme, že vláda se kontrole činnosti služeb věnuje. V létě 2015 předložil předseda vlády věcné zásady nové právní úpravy týkající se kontroly zpravodajských služeb. Podle nich má být zřízena zvláštní parlamentní komise i pro ÚZSI a dále se má vytvořit nový nezávislý kontrolní orgán dohlížející na všechny zpravodajské služby.⁷⁷ V nejbližší době tak uvidíme, jestli bude konečně zavedena dvoustupňová mimoexekutivní kontrola zpravodajských služeb či nikoliv.

Vezmeme-li v úvahu, jak se ke kontrole zpravodajských služeb postavila Poslanecká sněmovna a jak po dobu 20 let ignoruje zákon o ZS, tak bych se spíše klonil k tomu, aby druhý stupeň kontroly tvořil nezávislý kontrolní orgán, jehož členy by PS PČR pouze volila. Tím se plně ztotožňuji s názorem Vlastimila Göttingera, který napsal:

---

⁷⁶ MICHÁLEK, L.; POKORNÝ, L.; STIERANKA, J.; MARKO, M. *Zpravodajství a zpravodajské služby*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. S. 198.

⁷⁷ *Kontrola zpravodajských služeb a la chytrá horákyně aneb pravomoci opět rostou, kontrola zůstává bezzubá* [online]. Centrum bezpečnostních studií, 2015 [cit. 2015-11-06]. S. 4. Dostupné z: <http://www.cevroinstitut.cz/data/2015-08-28-kontrola-zpravodajskych-sluzeb.pdf>.

„S ohledem na skutečnost, že parlamentní kontrola zpravodajských služeb, jak bylo naznačeno výše, v praxi nefunguje, bylo by větší otevření informačního toku směrem k poslancům kontraproduktivní.“⁷⁸

Pokud jde o možné členy takového kontrolního orgánu, tak bych byl zásadně proti uplatňování principu virility. Domnívám se, že by bylo pro práci kontrolního orgánu efektivnější, pokud by se jeho členové věnovali pouze své kontrolní činnosti. Za členy takového nezávislého kontrolního orgánu bych proto nedával předsedu Nejvyššího správního soudu či Veřejného ochránce práv, ale spíše bych pro bývalé ředitele zpravodajských služeb, vysoce postavené příslušníky jiných bezpečnostních sborů nebo lidi z akademické obce zabývající se problematikou zpravodajství.

---

⁷⁸ GÖTTINGER, V. *Tři otázky nad správou zpravodajských služeb*. In *Dny práva – 2008 – Days of Law* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2008 [cit. 2015-11-10]. S. 8. Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/sprava/gottinger.pdf>.

5. Příslušníci zpravodajských služeb v České republice

Právní úprava dotýkající se příslušníků zpravodajských služeb je velmi obsáhlá. Zahrnuje mnoho svébytných oblastí jako je např. vznik a ukončení služebního poměru, odměňování příslušníků, dále oprávnění příslušníků nosit a používat služební střelnou zbraň nebo také způsoby prokazování své příslušnosti ke zpravodajské službě vůči třetím osobám. Z toho je zřejmé, že tuto právní úpravu najdeme rozestou v několika zákonech. Kusé zmínky o příslušnících zpravodajských služeb najdeme ve 3 základních zákonech, kterými jsou zákon o ZS, zákon o BIS a zákon o VZ. Detailnější úpravu obsahuje zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů, a na ně navazující právní předpisy.

Tato kapitola mi neposkytuje dostatečný prostor, abych se dopodrobna vyjádřil ke všem aspektům postavení příslušníků zpravodajských služeb. To by totiž vydalo na samostatnou diplomovou práci. Vyberu proto jen některá dílčí témata a na ně se blíže zaměřím.

5.1. Služební poměr

Služební poměr příslušníků zpravodajských služeb je upraven 2 zákony. Pro příslušníky BIS a ÚZSI platí zákon o služebním poměru a služební poměr příslušníků VZ se řídí zákonem o vojácích z povolání.

Aby se člověk mohl stát příslušníkem BIS či ÚZSI, musí splňovat následující předpoklady stanovené v § 13 odst. 1 zákona o služebním poměru:

- a) občanství ČR,
- b) uchazeč o přijetí do služebního poměru písemně požádá,
- c) je starší 18 let,
- d) je bezúhonný, přičemž zákon stanoví, co se bezúhonností rozumí,
- e) splňuje stupeň vzdělání stanovený pro dané služební místo,
- f) je zdravotně, osobnostně a fyzicky způsobilý k výkonu služby,
- g) je svéprávní,

- h) je oprávněný seznamovat se s utajovanými informacemi podle zvláštního právního předpisu, má-li být ustanoven na služební místo, pro které se tato způsobilost vyžaduje,
- i) není členem politické strany nebo politického hnutí, ani odborové organizace,
- j) nevykonává živnostenskou nebo jinou výdělečnou činnost a není členem řídicích nebo kontrolních orgánů právnických osob, které vykonávají podnikatelskou činnost.

Podle § 3 odst. 1 zákona o vojácích z povolání platí podobné předpoklady i pro zájemce o přijetí do VZ:

- a) občanství ČR,
- b) věk nad 18 let,
- c) složení vojenské přísahy,
- d) uchazeč není členem politické strany, politického hnutí, odborové organizace, nepodporuje, nepropaguje nebo nesympatizuje s hnutím, které prokazatelně směřuje k potlačování práv a svobod člověka nebo hlásá národnostní, náboženskou anebo rasovou zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob,
- e) trestní bezúhonnost,
- f) zdravotní způsobilost k výkonu služby,
- g) splnění kvalifikačních předpokladů stanovených pro služební zařazení.

Je však třeba zdůraznit, že i když jsou splněny veškeré zákonem stanovené předpoklady, tak na přijetí do služebního poměru není právní nárok.

Jakmile se člověk stane příslušníkem zpravodajské služby, je povinen plnit úkoly dané služby, přičemž musí dbát cti, vážnosti a důstojnosti třetích osob i své vlastní. Dále je povinen dbát i toho, aby jeho činností nevznikla nikomu škoda ani jiná nepřiměřená újma.

Svoji příslušnost ke zpravodajské službě prokazují její příslušníci služebním průkazem s evidenčním číslem a ústním prohlášením „Bezpečnostní informační služba“, „Úřad pro zahraniční styky a informace“ nebo „Vojenské zpravodajství“. Vzor služebního průkazu příslušníka BIS je stanoven nařízením vlády č. 359/2002 Sb. (viz Příloha č. 3: Vzor služebního průkazu příslušníka BIS), vzor služebního průkazu příslušníka ÚZSI je upraven nařízením vlády č. 384/2004 Sb. (viz Příloha č. 6: Vzor

služebního průkazu příslušníka ÚZSI) a v případě příslušníků VZ je daný vzor stanoven nařízením vlády č. 374/2005 Sb. (viz Příloha č. 10: Vzor služebního průkazu příslušníka VZ).

Odměňování příslušníků, doby odpočinku i pohotovosti a stejně tak i bližší podmínky výkonu služby stanoví zákon o služebním poměru a zákon o vojácích z povolání. Tato témata přeskočím a budu se věnovat už jen skončení služebního poměru.

Služební poměr příslušníků BIS a ÚZSI může skončit 4 způsoby. První způsob je uplynutím doby určité a následným neprodloužením služebního poměru na dobu neurčitou.⁷⁹ Druhou možností je propuštění ze služebního poměru. Důvodů k propuštění je mnoho – příslušník o propuštění sám požádá, pozbyde předpoklady pro přijetí do služebního poměru atp. Třetím důvodem skončení služebního poměru je logicky smrt příslušníka, případně prohlášení za mrtvého. A posledním důvodem je uplynutí roku, v němž příslušník dovršil věk 65 let.

Výše uvedené způsoby skončení služebního poměru jsou v případě příslušníků VZ doplněny o další. Služební poměr příslušníka VZ tedy může skončit i odnětím hodnosti, případně rozhodnutím soudu o ztrátě vojenské hodnosti. Dále pak také zrušením služebního poměru ve zkušební době a ztrátou zdravotní způsobilosti na základě rozhodnutí přezkumné komise.

V souvislosti s ukončením služebního poměru chci ještě zmínit skutečnost, že příslušník zpravodajské služby, který skončí služební poměr, jenž trval alespoň 15 let, má nárok na výsluhový příspěvek. Jeho výše je stanovena v zákonech rozdílně, nicméně je vždy určena jeho minimální i maximální výměra. „*Samozřejmě, že nemůže nahradit plně dosavadní služební příjem, ale musí být dostatečně vysoké* [pozn. myšleno výsluhové plnění neboli výsluhový příspěvek], *aby příslušník mohl přejít do jiného zaměstnání bez zásadní újmy na životní úrovni. (...) Správné stanovení výše výsluhových nároků má velký význam. Je-li stanovena v nízké míře, ztrácí výše popsanou regulační funkci a poskytování příspěvku za službu se může jevit jak zbytečné.*“⁸⁰

---

⁷⁹ Služební poměr příslušníků BIS a ÚZSI je v zásadě vždy uzavřen nejdříve na dobu určitou v délce trvání 3 let. Následně je služební poměr prodloužen na dobu neurčitou, pakliže je úspěšně vykonána služební zkouška a podle služebního hodnocení příslušník dosahuje minimálně dobrých výsledků.

⁸⁰ TOMEK, P., NOVÝ, K. *Služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. S. 159.

Výše uvedené neplatí a příslušník nárok na výsluhový příspěvek nemá v případě, že jeho služební poměr skončil např. z důvodu pozbytí státního občanství, omezení svéprávnosti, jeho úmrtí či spáchání trestného činu apod.

5.2. Zvláštní povinnosti a omezení práv

To, že pracovat jako příslušník zpravodajské služby je skutečně obtížná práce, dokládá i fakt, že příslušníci musí dodržovat zvláštní zákonné povinnosti a jsou také omezeni na svých základních právech. Ovšem vzhledem k tomu, jak důležitou práci vykonávají a jak dennodenně přicházejí do styku s utajovanými informacemi, považují tyto zvláštní zákonné povinnosti a omezení za legitimní. Mají totiž za cíl zajistit bezpečnost republiky a napomoci nestrannému výkonu služby.

Pro příslušníky BIS a ÚZSI jsou zvláštní povinnosti stanoveny v § 45 odst. 1 zákona o služebním poměru. Příslušníci BIS a ÚZSI jsou tak povinni:

- a) dodržovat služební kázeň,
- b) zdržet se jednání, které může vést ke střetu zájmu služby se zájmy osobními a ohrozit důvěru v nestranný výkon služby, zejména nezneužívat ve prospěch vlastní nebo v prospěch jiných osob informace nabyté v souvislosti s výkonem služby a v souvislosti s výkonem služby nepřijímat dary nebo jiné výhody,
- c) zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dozvěděli při výkonu služby; to neplatí, jestliže příslušníci byli této povinnosti zproštěni služebním funkcionářem, nestanoví-li zvláštní právní předpis jinak,
- d) prohlubovat svoji odbornost a udržovat svoji fyzickou zdatnost potřebnou pro zastávané služební místo a podrobovat se jejímu ověřování služebním funkcionářem,
- e) dodržovat pravidla služební zdvořilosti,
- f) poskytovat bezpečnostnímu sboru osobní údaje nezbytné pro rozhodování ve služebním poměru a pro plnění povinností bezpečnostního sboru podle zvláštních právních předpisů,
- g) vykonávat službu tak, aby nebyla ovlivňována jejich politickým, náboženským nebo jiným přesvědčením,

- h) ohlašovat vedoucímu příslušníkovi závady a nedostatky, které ohrožují nebo ztěžují výkon služby, a skutečnost, že byli pravomocně odsouzeni pro trestný čin, bez zbytečného odkladu,
- i) chovat se a jednat i v době mimo službu tak, aby svým jednáním neohrozili dobrou pověst bezpečnostního sboru.

Jde-li o omezení základních práv příslušníků, tak příslušníci BIS a ÚZSI nemohou být členi politické strany, politického hnutí a ani odborové organizace. V případě politické strany a politického hnutí příslušníci BIS a ÚZSI nesmí vykonávat činnost v jejich prospěch. Příslušníci dále nesmí být členi řídicích nebo kontrolních orgánů právnických osob, které provozují podnikatelskou činnost, s výjimkou případů, kdy jsou do těchto orgánů vysláni zpravodajskou službou. Samotní příslušníci mají zakázáno vykonávat jinou výdělečnou činnost než službu dle zákona o služebním poměru.

V případě příslušníků VZ jsou jejich zvláštní povinnosti upraveny v § 48 odst. 1 zákona o vojácích z povolání. Příslušník VZ je povinen:

- a) důsledně a přesně plnit úkoly, které mu ukládají právní předpisy a rozkazy nadřízených,
- b) svědomitě a řádně konat službu podle svých sil, znalostí a schopností,
- c) zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dozvěděl při výkonu služby a které v zájmu služby nelze sdělovat jiným osobám; to neplatí, pokud byl této povinnosti zproštěn služebním orgánem,
- d) ohlásit svému nadřízenému závady, nedostatky, které ohrožují nebo ztěžují výkon služby, a hrozící škodu,
- e) zvyšovat své odborné znalosti a prohlubovat svoji kvalifikaci, dbát o svoji fyzickou zdatnost,
- f) dodržovat pravidla služební zdvořilosti a chovat se i mimo službu tak, aby neohrozil vážnost a důvěryhodnost ozbrojených sil, dodržovat při výkonu služby právní předpisy, mezinárodní právo válečné a humanitární, mezinárodní smlouvy a rozkazy nadřízených,
- g) při výkonu služby nosit předepsaný stejnokroj; výjimky stanoví služební orgán,
- h) nezneužívat ve svůj prospěch nebo ve prospěch jiných osob informace získané při výkonu služby a nepřijímat neoprávněné dary nebo jiné výhody v souvislosti s výkonem služby,

- i) bezodkladně ohlásit nadřízenému zahájení trestního řízení vůči své osobě a informovat ho o průběhu a ukončení tohoto trestního řízení.

Příslušníci VZ mají omezení základních práv upraveno lehce odlišně od příslušníků civilních zpravodajských služeb. Stejně jako oni nesmí být členi politické strany, politického hnutí a odborové organizace. Po vzoru příslušníků BIS a ÚZSI příslušníci VZ nesmí být členi statutárních nebo kontrolních orgánů právnických osob, které provozují podnikatelskou činnost, ovšem s výjimkou případů členství ve statutárních nebo kontrolních orgánech nestavebních bytových družstev zřízených ke správě bytového fondu.

Nadto příslušníci VZ nesmí být členi právnických osob a organizačních složek státu, jejichž zřizovatelem nebo zakladatelem je ministerstvo nebo jiný správní úřad. Příslušník VZ má dále explicitně zakázáno ve vojenských objektech pořádat politická shromáždění či provádět politickou agitaci. A konečně příslušník VZ nesmí pořádat náboženské obřady a bohoslužby a účastnit se jich, brání-li tomu důležitý zájem služby.

5.3. Držení a užívání zbraně

Příslušníci všech 3 českých zpravodajských služeb jsou oprávněni držet a nosit služební střelnou zbraň. U příslušníků ÚZSI zákon o ZS ještě upřesňuje, že jsou oprávněni držet a nosit služební střelnou zbraň pouze při ochraně činností, které služba koná na území České republiky.

V souladu s principem odebrání všech výkonných pravomocí, o kterém jsem více hovořil v kapitole 1.2.2., je stanoveno, že zpravodajci mohou služební střelnou zbraň použít pouze v případě krajní nouze a nutné obrany. Co přesně se rozumí krajní nouzí a nutnou obranou, je rozvedeno v §§ 28 a 29 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“).

5.4. Trestní odpovědnost

Příslušníci zpravodajských služeb jsou fyzické osoby jako každý jiný, a proto se na ně vztahuje obecná trestní odpovědnost.

Vztahuje se však na ně též trestní odpovědnost za trestné činy dle XII. hlavy zvláštní části trestního zákoníku neboli na příslušníky zpravodajských služeb dopadají vybraná ustanovení trestního zákoníku o trestných činech vojenských. Je pochopitelné,

že se tato ustanovení vztahují na příslušníky VZ, ale že se některá z těchto ustanovení budou vztahovat i na příslušníky civilních zpravodajských služeb, by mohlo leckoho překvapit.

Příslušníci VZ jsou vojáci z povolání, a proto se na ně ustanovení o trestných činech vojenských vztahují beze zbytku. Příslušníci civilních zpravodajských služeb (BIS a ÚZSI) se mohou dopustit trestných činů: porušení služební povinnosti příslušníka bezpečnostního sboru (§ 398), dále pak neuposlechnutí rozkazu (§ 375), neuposlechnutí rozkazu z nedbalosti (§ 376), urážka mezi vojáky (§ 378), urážka mezi vojáky násilím nebo pohrůžkou násilí (§ 379), urážka vojáka stejné hodnosti násilím nebo pohrůžkou násilí (§ 380), násilí vůči nadřízenému (§ 381), porušení povinnosti strážní služby (§ 389) a konečně porušení povinnosti dozorčí nebo jiné služby (§ 390).⁸¹

---

⁸¹ Viz § 399 trestního zákoníku.

Závěr

Moje diplomová práce byla zaměřena na postavení a činnost českých zpravodajských služeb a tyto byly zkoumány ze všech možných úhlů. Postupoval jsem od nejobecnějšího ke konkrétnostem, a proto jsem se na úvod práce pokusil definovat pojem „zpravodajská služba“. Zjistil jsem, že různí autoři užívají různé definice. Můžeme však shrnout, že zpravodajská služba je vždy orgánem státu zřízeným k specifickému účelu, kterým je získávání, shromažďování a vyhodnocování informací důležitých pro bezpečnost státu. Takto zjištěné informace jsou služby povinny předávat určeným adresátům. Zpravodajské služby tak plní funkci jakýchsi „očí a uší“ státu.

Dále jsem se věnoval odlišení zpravodajské služby od ostatních veřejných bezpečnostních sborů, přičemž největší důraz jsem kladl na rozlišení zpravodajských služeb a Policie ČR. Odborná literatura se tomuto tématu hojně věnuje a obyčejní lidé mezi těmito orgány státu nedělají rozdíly. To jsou důvody, proč i já jsem tomuto odlišení věnoval celou kapitolu, kde jsem uvedl 4 základní rozlišovací znaky.

Ve své práci jsem také zmínil nejdůležitější způsoby dělení zpravodajských služeb a zabýval jsem se i náležitostmi právní úpravy zpravodajských služeb, jež doporučují přijmout jak mezinárodní organizace, tak i odborné think-tanky. V tomto směru jsem zjistil, že česká právní úprava činnosti zpravodajských služeb odpovídá mezinárodním, respektive evropským, standardům. Valnou většinu doporučení totiž v sobě již česká právní úprava dopadající na zpravodajské služby obsahuje. Jedinou výjimkou tady je nemožnost občanů dozvědět se, zda o nich služba vede ve svých evidencích nějaké záznamy. To ale nemění nic na tom, že česká právní úprava postavení a činnosti zpravodajských služeb z formálního i materiálního hlediska odpovídá uvedeným doporučením.

Poté jsem se zaměřil na jednotlivé české zpravodajské služby a jejich vzájemné systémové vazby. V této kapitole jsem popisoval působnost jednotlivých zpravodajských služeb, a jak vypadá systém řízení. Zmiňoval jsem úkolování služeb, koordinaci jejich činností i podávání zpráv o výsledcích zpravodajské činnosti příslušným adresátům. Vzhledem k tomu, že jsem se v této kapitole dostal konkrétně (ne jen tedy z obecného pohledu jako v předcházejících částech) k účinné legislativní úpravě, připojil jsem i problémy, jež jsem objevil, a návrhy možného postupu k jejich odstranění.

Dále jsem se věnoval přiznaným oprávněním zpravodajských služeb. Největší pozornost jsem věnoval specifickým prostředkům získávání informací, jejichž používání významně odlišuje zpravodajské služby od jiných veřejných bezpečnostních sborů. Neopomněl jsem však ani zmínit další přiznaná oprávnění a opět jsem připojil vlastní názor, kde jsem poukázal na to, že přiznaná oprávnění považuji za vhodná a přiměřená.

Navázal jsem pak kapitolou týkající se kontroly činnosti zpravodajských služeb. Probral jsem jak vnitřní kontrolu, tak kontrolu vykonávanou subjekty mimo zpravodajskou službu. Následně jsem zhodnotil systém kontroly a vyjádřil jsem své rozčarování nad přístupem Poslanecké sněmovny ke kontrole zpravodajských služeb.

V poslední kapitole jsem alespoň okrajově musel zmínit zpravodajce neboli příslušníky zpravodajských služeb, protože oni a jejich postavení jsou pro práci služeb klíčoví. Zabýval jsem se služebním poměrem zpravodajců, jejich trestní odpovědností i zvláštními omezeními jejich základních práv zaručených LZPS.

A jaký je tedy výstup této diplomové práce?

Celou práci jsem se snažil koncipovat tak, aby byla protknuta mým názorem. Na tomto místě se tedy pokusím shrnout to nejdůležitější. Česká republika má vytvořený fungující systém 3 zpravodajských služeb. Zpravodajské služby jsou řádně legislativně ukotveny, přičemž příslušná legislativa je v souladu s většinovými evropskými proudy. Nicméně je pravdou, že vždy je možné něco vylepšovat a zde bych rád uvedl několik takových příkladů.

Na prvním místě musím uvést přílišnou asymetrii mezi zpravodajskými službami. Jak už jsem v příslušné kapitole říkal, je pro mě zcela nepochopitelné, že zákonodárce vytvořil 3 různé způsoby jmenování ředitelů služeb, 3 různé přístupy k postavení služeb apod. Dalším projevem asymetrie je, že ředitel BIS je odpovědný vládě jako celku, kdežto ostatní ředitelé jsou odpovědní pouze příslušnému ministrovi. Asymetrie se projevuje i v možnosti Poslanecké sněmovny ingerovat do jmenování ředitelů služeb. S tímto souvisí i nelogické spojení Ministerstva vnitra a civilní rozvědky, kdy ředitel ÚZSI je odpovědný z výkonu své funkce ministru vnitra.

Dalším problémem je přílišná složitost systému řízení. Než jsem tento systém popsal, zabralo mi to více než 2 stránky textu. To je způsobeno tím, že vláda, která činnost zpravodajských služeb koordinuje, si k tomuto vytvořila Bezpečnostní radu státu, která si zase zřídila Výbor pro zpravodajskou činnost, který si opět může zřizovat další podřízené

orgány. Myslím si, že je na místě se zamyslet nad zjednodušením současného stavu. Nešel bych však cestou zřízení jednoho „superúředníka“, který by koordinoval činnost služeb, ale spíše bych zmenšil počet mezistupňů mezi vládou a zpravodajskými službami. Hledal bych tak více přímější model řízení a koordinace činnosti.

Všechny výše uvedené problémy mají jedno společné – nejsou tak zásadní a spíše se dají označit za technické problémy. V zásadě na činnost služeb nemá vliv, jakým způsobem je jmenován jejich ředitel, komu je ředitel z výkonu funkce odpovědný ani to, jak složitý je systém koordinace činnosti služeb. Nicméně z legislativně-technického pohledu se jedná o nedostatky, nad kterými je třeba se zamyslet.

Výraznějším problémem, který není pouhou technikálií, je kontrola zpravodajské činnosti. V dnešní bezpečnostní situaci považuji za oprávněné uvažovat o navyšování oprávnění zpravodajským službám, ovšem za stejně legitimní považuji i úvahy o revizi systému kontroly zpravodajských služeb. Mohl-li bych parafrázovat známý bonmot, tak s velkou mocí by měla přijít i zesílená kontrola. Současný stav zejména parlamentní kontroly považuji za zcela nevyhovující. Poslanecká sněmovna nedodrží vlastní zákony a za více než 20 let od nabytí účinnosti zákona o ZS nezřídila kontrolní orgány tak, jak jí zákon o ZS ukládá. Kdo jiný by měl plnit zákony než ten, kdo je sám schvaluje? Proto se ztotožňuji se současnou vládní koncepcí, která mění systém kontroly zpravodajských služeb tak, že chce zavést parlamentní kontrolu i nad ÚZSI a zároveň navrhuje zřídit i druhý stupeň mimoexekutivní kontroly, jenž by byl tvořen nezávislými odborníky volenými Poslaneckou sněmovnou.

Ve své práci ale nechci být pouze kritický. Pokud bych měl zvolit pozitivní a dobře nastavenou věc, tak uvedu oddělení zpravodajských služeb od Policie ČR. V této problematice nevidím žádnou chybu a souhlasím i se samotným vůdčím principem říkajícím, že orgány, které „toho hodně ví“, mají být odděleny od orgánů s výkonnými pravomocemi.

Na samotný závěr chci dodat, že v úvodu jsem si vytyčil hlavní témata, kterým se chci v diplomové práci věnovat. Myslím si, že jsem žádné zmíněné téma nevynechal a že jsem se ke každému podrobně vyjádřil včetně mého pohledu de lege ferenda. Také jsem často (hlavně na začátku) srovnával českou právní úpravu s úpravou doporučenou mezinárodními organizacemi a jinými institucemi, na což jsem také v úvodu upozorňoval.

Domnívám se proto, že se mi podařilo co nejúplněji vyjádřit ke všemu souvisejícímu s postavením a činností zpravodajských služeb v České republice, což bylo mým cílem.

Seznam zkratk

BIS	Bezpečnostní informační služba
BRS	Bezpečnostní rada státu
DCAF	Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces
GFŘ	Generální finanční ředitelství
Horní zákon	Zákon č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, ve znění pozdějších předpisů
LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky
PS PČR nebo též Poslanecká sněmovna	Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky
Stálé komise	Stálá komise pro kontrolu činnosti Bezpečnostní informační služby a Stálá komise pro kontrolu činnosti Vojenského zpravodajství
Statut BRS	Statut Bezpečnostní rady státu tvořící Přílohu č. 1 k usnesení vlády č. 544 ze dne 9. července 2014
Statut SZS	Statut Společné zpravodajské skupiny tvořící Přílohu k usnesení Bezpečnostní rady státu č. 54 ze dne 6. června 2005
Statut VZČ	Statut Výboru pro zpravodajskou činnost tvořící Přílohu č. 6 k usnesení vlády č. 544 ze dne 9. července 2014

Trestní řád	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů
Trestní zákoník	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Ústavní zákon o bezpečnosti ČR	Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů
ÚZSI	Úřad pro zahraniční styky a informace
VZ	Vojenské zpravodajství
VZČ	Výbor pro zpravodajskou činnost
Zákon o archivnictví	Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o BIS	Zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o ochraně osobních údajů	Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o ochraně utajovaných informací	Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o silničním provozu	Zákon č. 361/2000 Sb. o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o služebním poměru	Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o svobodném přístupu k informacím	Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o veřejných zakázkách	Zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o vojácích z povolání	Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o VZ	Zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o ZS	Zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité literatury

Monografie

- [1] BALABÁN, M., STEJSKAL, L. a kol. *Kapitoly o bezpečnosti*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1863-0.
- [2] HENDRYCH, D. et al. *Právní slovník. 3., podstatně rozš. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.
- [3] MICHÁLEK, L.; POKORNÝ, L.; STIERANKA, J.; MARKO, M. *Zpravodajství a zpravodajské služby*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-428-2.
- [4] POKORNÝ, L. *Zpravodajské služby*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-21-6.
- [5] SLÁDEČEK, V. *Obecné správní právo. 3., aktualizované a upravené vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. ISBN 978-80-7478-002-8.
- [6] TOMEK, P. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů s komentářem k 1. 7. 2012, 2. aktualizované vydání*. Olomouc: ANAG, 2012. ISBN 978-80-7263-752-2.
- [7] TOMEK, P., NOVÝ, K. *Služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-71-7.
- [8] ZETOCHA, K. *Zpravodajské služby v nové demokracii: Česká republika*. Brno: Barrister & Principal, 2009. ISBN 978-80-87029-64-0.

Odborné články

- [9] GÖTTINGER, V. *Tři otázky nad správou zpravodajských služeb*. In *Dny práva – 2008 – Days of Law* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2008 [cit. 2015-11-10].
Dostupné z:
<http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/sprava/gottinger.pdf>.
- [10] HAVRÁNEK, D. *Právní rámec spolupráce zpravodajských služeb a Policie České republiky*. *Správní právo*. 2014, č. 3, s. 167 – 179.
- [11] JIRÁČEK, L. *ČR 25 LET POTÉ - ZPRAVODAJSKÉ SLUŽBY*. *ČTRNÁCTIDENÍK* [online]. 2014, č. 16 [cit. 2015-02-24]. Dostupné z:
http://www.cevro.cz/web_files/soubory//ctrnacni-deniky/2014/14denik_16_2014.pdf.

- [12] MATES, P. *Funkce veřejných sborů*. Právní rozhledy. 2010, č. 13, s. 467 – 471.
- [13] ŠUHAJ, M., HORÁK, O. *Nová role zpravodajství*. Vojenské rozhledy, 2009, roč. 18 (50), č. 3, s. 37 – 42. ISSN 2336-2995 (online). Dostupné z: <http://vojenskerozhledy.cz/kategorie/nova-role-zpravodajstvi?highlight=WyJ6cHJhdm9kYWpzdHZpII0=>.
- [14] *Z připravovaných právních předpisů*. Právní rozhledy. 1994, č. 7, s. 263 – 264.

Právní předpisy, judikáty a jiné

- [15] Zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- [16] Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.
- [17] Zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů.
- [18] Zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství, ve znění pozdějších předpisů.
- [19] Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů.
- [20] Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.
- [21] Doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1402 z dubna roku 1999 – „Control of internal security services in Council of Europe member states“. Dostupné z: <http://assembly.coe.int/documents/adoptedtext/ta99/erec1402.htm>.
- [22] Doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1713 z roku 2005 – „Democratic oversight of the security sector in member states“. Dostupné z: <http://assembly.coe.int/documents/adoptedtext/ta05/EREC1713.htm>.
- [23] Statut Bezpečnostní rady státu tvořící Přílohu č. 1 k usnesení vlády č. 544 ze dne 9. července 2014.
- [24] Statut Výboru pro zpravodajskou činnost tvořící Přílohu č. 6 k usnesení vlády č. 544 ze dne 9. července 2014.
- [25] Statut Společné zpravodajské skupiny tvořící Přílohu k usnesení Bezpečnostní rady státu č. 54 ze dne 6. června 2005.
- [26] Důvodová zpráva k zákonu č. 153/1994 Sb. o zpravodajských službách České republiky.

- [27] Nařízení vlády č. 522/2005 Sb., kterým se stanoví seznam utajovaných informací, ve znění pozdějších předpisů.
- [28] Nařízení vlády č. 359/2002 Sb., kterým se stanoví vzor služebního průkazu příslušníka Bezpečnostní informační služby, ve znění pozdějších předpisů.
- [29] Nařízení vlády č. 384/2004 Sb., kterým se stanoví vzor služebního průkazu příslušníka Úřadu pro zahraniční styky a informace, ve znění pozdějších předpisů.
- [30] Nařízení vlády č. 374/2005 Sb., kterým se stanoví vzor služebního průkazu příslušníka Vojenského zpravodajství, ve znění pozdějších předpisů.
- [31] Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- [32] Důvodová zpráva k zákonu č. 219/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.
- [33] Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- [34] Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- [35] Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů.
- [36] Zákon č. 361/2000 Sb. o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- [37] Zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů.
- [38] Zákon č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, ve znění pozdějších předpisů.
- [39] Zákon č. 594/2004 Sb., jímž se provádí režim Evropských společenství pro kontrolu vývozu, přepravy, zprostředkování a tranzitu zboží dvojího užití, ve znění pozdějších předpisů.
- [40] Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.
- [41] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- [42] Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů.

- [43] Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- [44] Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.
- [45] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 6. 2000, č. j. 25 Cdo 1121/2000.
- [46] Nález Ústavního soudu ze dne 18. 6. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 7/02.
- [47] Usnesení vlády č. 1060 ze dne 13. září 2006.
- [48] Nález Ústavního soudu ze dne 29. 2. 2008 sp. zn. I. ÚS 3038/07.

Internetové zdroje

- [49] *601. skupina speciálních sil - současnost* [online]. [cit. 2015-10-09]. Dostupné z: <http://www.601skss.cz/soucasnost.html>.
- [50] *Čím se zabýváme.* [online]. [cit. 2014-12-31]. Dostupné z: <http://bis.cz/cim-se-zabyvame.html>.
- [51] *Činnost zpravodajských služeb a státní zřízení* [online]. [cit. 2014-12-18]. Dostupné z: <http://www.uzsi.cz/cz/cinnost-zpravodajskych-sluzeb-a-statni-zrizeni.html>.
- [52] *DCAF Backgrounder: Intelligence Services* [online]. March 2006 [cit. 2014-12-21]. Dostupné z: <http://www.dcaf.ch/Publications/Intelligence-Services>.
- [53] *Dělení zpravodajských služeb (podle hlavního pole zájmu)* [online]. [cit. 2014-12-16]. Dostupné z: <http://www.uzsi.cz/cz/deleni-zpravodajskych-sluzeb-podle-hlavniho-pole-zajmu.html>.
- [54] *Dělení zpravodajských služeb (podle metod sběru informací)* [online]. [cit. 2014-12-18]. Dostupné z: <http://www.uzsi.cz/cz/deleni-zpravodajskych-sluzeb-podle-metod-sberu-informaci.html>.
- [55] *Dělení zpravodajských služeb (podle směru působnosti)* [online]. [cit. 2014-12-18]. Dostupné z: <http://www.uzsi.cz/cz/deleni-zpravodajskych-sluzeb-podle-smeru-pusobnosti.html>.
- [56] *Internal Security Services in Europe: Report adopted by the Venice Commission at its 34th Plenary meeting* [online]. Strasbourg, 7 March 1998 [cit. 2014-12-18]. Dostupné z:

[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-INF\(1998\)006-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-INF(1998)006-e).

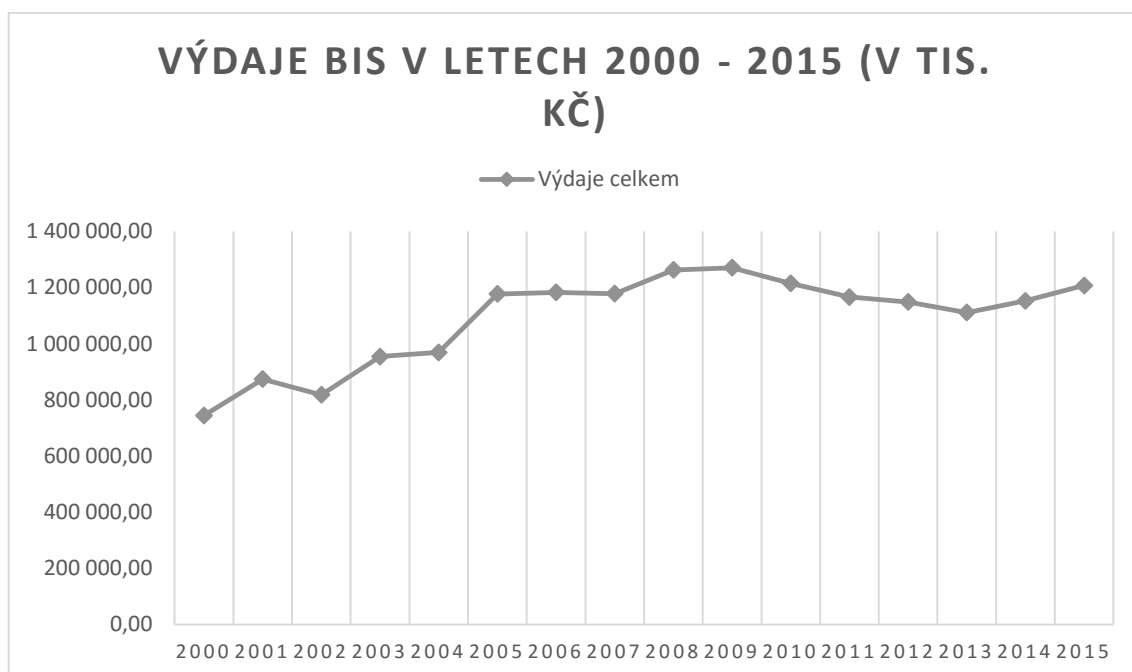
- [57] *Zákony o státním rozpočtu za roky 2000 až 2015* [online]. [cit. 2015-11-08]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/vyhledavani?q=St%C3%A1tn%C3%AD+rozpo%C4%8Det>.
- [58] *Výroční zprávy Vojenského zpravodajství 2004 - 2014* [online]. [cit. 2015-12-08]. Dostupné z: <http://vzcr.cz/cs/vyrocnizpravy/article/vyrocnizpravyo-cinnosti-vojenskeho-zpravodajstvi>.
- [59] *Kontrola zpravodajských služeb a la chytrá horákyne aneb pravomoci opět rostou, kontrola zůstává bezzubá* [online]. Centrum bezpečnostních studií, 2015 [cit. 2015-11-06]. S. 3. Dostupné z: <http://www.cevroinstitut.cz/data/2015-08-28-kontrola-zpravodajskych-sluzeb.pdf>.
- [60] Organizační schéma ÚZSI. In: *Jak jsme uspořádáni* [online]. ÚZSI, 2. 11. 2010. [cit. 2014-12-31]. Dostupné z: <http://uzsi.cz/cz/jak-jsme-usporadani.html>.
- [61] Organizační uspořádání. In: *Organizační uspořádání* [online]. Vojenské zpravodajství. [cit. 2014-10-09]. Dostupné z: <http://www.vzcr.cz/cs/onas/organizacni-usporadani>.
- [62] *Příspěvek k debatě o reformě zpravodajských služeb v České republice: Pracovní panel k reformní agendě* [online]. Institutu pro evropskou politiku EUROPEUM, 2009 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: http://www.europeum.org/doc/pdf/PP_Europeum.pdf.
- [63] *Ředitel*. [online]. [cit. 2014-12-31]. Dostupné z: <http://www.vzcr.cz/cs/onas/reditel>.
- [64] SCHNEIDER, J. *Struktura zpravodajského systému* [online]. Institutu pro evropskou politiku EUROPEUM, 2009 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: http://www.europeum.org/doc/pdf/Jan_Schneider_skupinaI_final.pdf.
- [65] *Šéf BIS v ohrožení. Spekuluje se o jeho odchodu* [online]. Novinky.cz, 2014 [cit. 2014-12-31]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/347773-sef-bis-v-ohrozeni-spekuluje-se-o-jeho-odchodu.html>.
- [66] *ÚZSI má nového ředitele*. [online]. [cit. 2014-12-31]. Dostupné z: <http://uzsi.cz/cz/uzsi-ma-noveho-reditele-2.html>.

- [67] *Vnitřní kontrola* [online]. [cit. 2015-11-01]. Dostupné z: <http://bis.cz/vnitri-kontrola.html>.
- [68] *Zahraniční mise 601. skupiny speciálních sil*. [online]. [cit. 2014-12-31]. Dostupné z: <http://www.601skss.cz/mise.html>.
- [69] ZEMAN, P. *Legislativní úpravy a vymezení působnosti českých ZS* [online]. Institutu pro evropskou politiku EUROPEUM, 2009 [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: http://www.europeum.org/doc/pdf/Petr_Zeman_skupinaI_final.pdf.
- [70] Znak BIS. In: *Znak BIS, služební přísaha a průkaz*. [online]. [cit. 2014-12-31]. Dostupné z: <http://bis.cz/znak-prisaha.html>.
- [71] Znak. In: *Znak* [online]. [cit. 2014-12-31]. Dostupné z: <http://uzsi.cz/cz/znak-1.html>.
- [72] Znak. In: *Znak Vojenského zpravodajství* [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.vzcr.cz/cs/o-nas/symboly/article/znak-vojenskeho-zpravodajstvi>.

Přílohy

Příloha č. 1: Rozpočet BIS v letech 2000 – 2015

2000 - 2015 (v tis. Kč)	
	Výdaje celkem
2000	744 564,00
2001	873 591,00
2002	817 944,00
2003	954 194,00
2004	968 905,00
2005	1 177 143,00
2006	1 182 696,00
2007	1 178 276,00
2008	1 262 725,00
2009	1 270 363,00
2010	1 214 681,00
2011	1 166 001,00
2012	1 148 827,00
2013	1 111 104,00
2014	1 152 677,00
2015	1 207 324,00

Příloha č. 2: Znak BIS

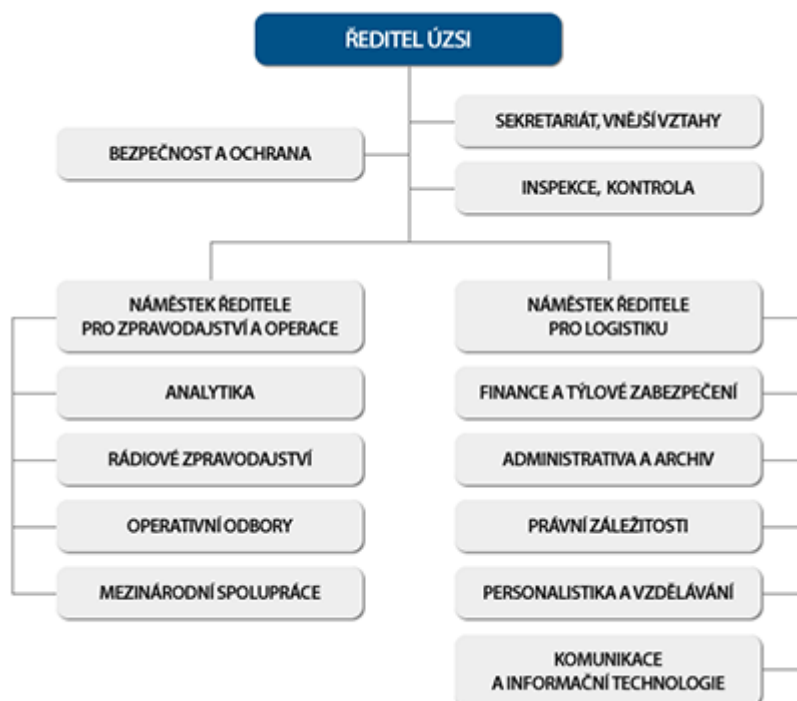

Příloha č. 3: Vzor služebního průkazu příslušníka BIS

BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ SLUŽBA	
	EVIDENČNÍ ČÍSLO <input type="text"/>
	DATUM <input type="text"/>
ŘEDITEL BIS BEZPEČNOSTNÍ INFORMAČNÍ SLUŽBA	

Jméno : _____
Příjmení : _____

Příloha č. 4: Vnitřní struktura ÚZSI

Příloha č. 5: Znak ÚZSI

Příloha č. 6: Vzor služebního průkazu příslušníka ÚZSI

ÚŘAD PRO ZAHRANIČNÍ STYKY A INFORMACE

OSOBNÍ EVIDENČNÍ ČÍSLO

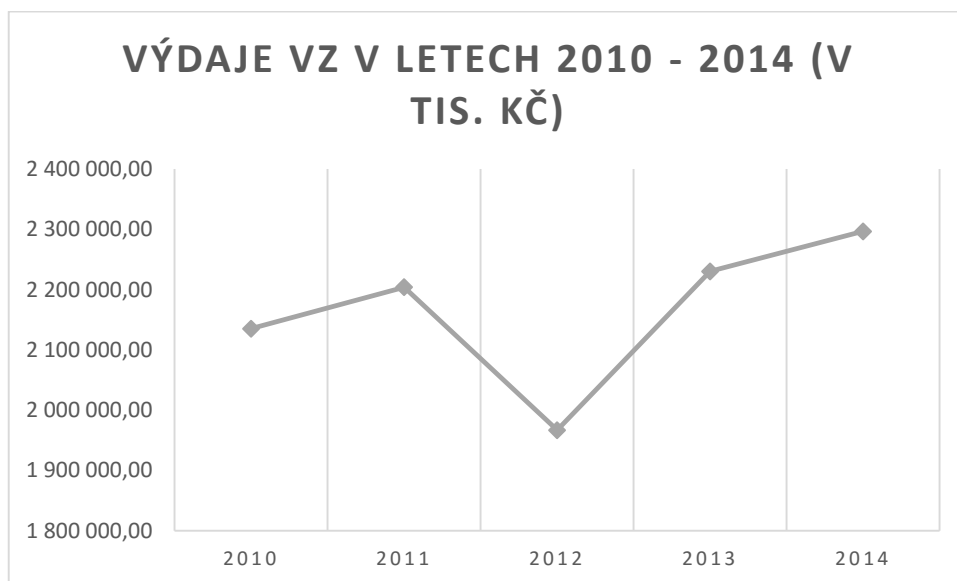
DATUM

ŘEDITEL ÚZSI

ÚŘAD PRO ZAHRANIČNÍ STYKY A INFORMACE

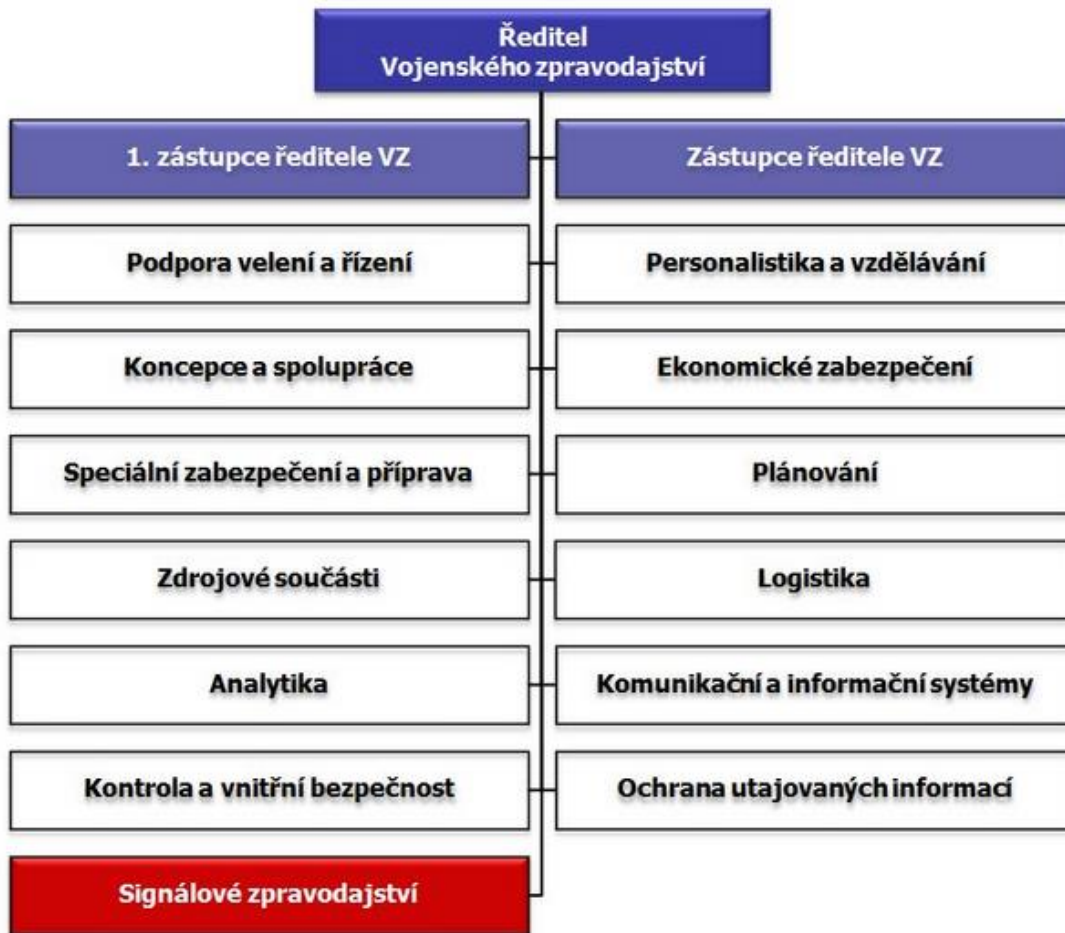
Příloha č. 7: Rozpočet VZ v letech 2010 – 2014

2010 - 2014 (v tis. Kč)	
	Výdaje celkem
2010	2 135 230,00
2011	2 204 119,00
2012	1 966 990,50
2013	2 230 299,00
2014	2 296 731,00

Příloha č. 8: Vnitřní struktura VZ

Příloha č. 9: Znak VZ

Příloha č. 10: Vzor služebního průkazu příslušníka VZ

Resumé a klíčová slova

Postavení a činnost zpravodajských služeb v České republice (právní aspekty)

Moje diplomová práce se pokouší zanalyzovat postavení a činnost zpravodajských služeb v České republice. V dnešní době důležitost zpravodajských služeb celosvětově stoupá kvůli stále větší hrozbě teroristických útoků a zhoršující se bezpečnostní situaci ve světě. České zpravodajské služby se musí této situaci přizpůsobit, a právě proto jsem začal zkoumat příslušnou českou legislativu. Začal jsem zjišťovat, zda české zpravodajské služby mají potřebná oprávnění ke splnění svých zákonných povinností, kdo řídí a koordinuje jejich činnost, kdo je kontroluje apod. Všechny tyto otázky jsou blíže popsány a odpovězeny v mé práci.

Diplomová práce se skládá z 5 kapitol, každá z nich se zabývá rozdílnými aspekty postavení a činnosti zpravodajských služeb. Kapitola jedna je víceméně obecná, následující kapitoly jsou spíše zaměřeny na české zpravodajské služby.

První kapitola je úvodní. Je tu uvedeno několik definic pojmu „zpravodajská služba“. Také jsem tam zmínil možná dělení zpravodajských služeb a základní náležitosti národní právní úpravy doporučené příslušnými mezinárodními organizacemi a dalšími mezinárodními institucemi.

Následující druhá kapitola charakterizuje české zpravodajské služby. Cílem této kapitoly je přesně popsat české služby – tzn., jak jsou řízeny, komu musí podávat zprávy o své činnosti, jak spolupracují s cizími zpravodajskými službami a také co přesně je každá zpravodajská služba povinna dělat. Připojen je i autorův názor na všechny typy problémů, kterými české zpravodajské služby trpí.

Kapitola tři se pouze zaměřuje na oprávnění, která jsou českým zpravodajským službám svěřena. Tato kapitola je spíše popisná. Zdůrazněny jsou zvláštní prostředky získávání informací, které mohou narušovat základní lidská práva a svobody.

Čtvrtá kapitola se soustřeďuje na kontrolu zpravodajských služeb. Kapitola je rozdělena na 2 části. První část popisuje vnitřní kontrolu zpravodajských služeb, zatímco druhá část se zabývá vnější kontrolou. V druhé části je tak rozebrána kontrola ze strany moci výkonné, Parlamentu i justice. Na konci je opět připojen autorův názor.

Poslední kapitola je o příslušnících zpravodajských služeb. Kapitola popisuje jejich postavení, rozebírá jejich trestní odpovědnost a také vysvětluje jejich zvláštní

povinnosti a zvláštní omezení jejich základních práv. Tato kapitola zmiňuje také právo příslušníků zpravodajských služeb držet služební střelnou zbraň.

Na konci mé diplomové práce je závěr, kde stručně představuji celou práci a všechny její výstupy. Hlavním výstupem je, že Česká republika má fungující systém zpravodajských služeb, ale určitá vylepšení jsou vhodná. Navrhuji několik změn v příslušné legislativě týkající se systému řízení a kontroly českých zpravodajských služeb.

Klíčová slova:

Zpravodajství

Zpravodajské služby

Summary and key words

Status and activities of the intelligence services in the Czech Republic (legal aspects)

My master's degree thesis attempts to analyse the status and activities of the intelligence services in the Czech Republic. Nowadays the importance of the intelligence services is steadily growing worldwide because of bigger threat of terrorists' attacks and worsening security situation in certain regions in the world. Czech intelligence services must adapt to this situation and that's why I started to investigate particular Czech legislation. I started to examine whether the Czech intelligence services are given necessary powers to fulfil their lawful duties, who governs and coordinates their activities, who controls them etc. All these questions are described and answered in the thesis.

The thesis is composed of five chapters, each of them deals with different aspects of the status and activities of the intelligence services. Chapter one is more or less general, subsequent chapters are rather focused on Czech intelligence services.

The first chapter is introductory. There are stated a few definitions of an intelligence service. In this chapter I also mentioned possible divisions of intelligence services and basic requirements of national legislation recommended by relevant international organisations and some other international institutions.

Following chapter two characterises Czech intelligence services. The goal of the chapter is to describe them precisely i.e. how they are governed, to whom they have to submit reports concerning their activities, how they cooperate with other intelligence services from abroad and also what exactly each intelligence service is obliged to do. There is connected author's opinion as to all types of problems the Czech intelligence services suffer.

Chapter three focuses only on the powers vested in the Czech intelligence services. The chapter is rather descriptive. Special means of getting information that can infringe basic human rights and freedoms are emphasised.

The fourth chapter concentrates on the control of intelligence services. It is subdivided into two parts. Part one describes internal control of intelligence services whereas part two deals with external control. In the second part there is analysed executive, Parliamentary and judicial control. At the end there's again connected author's opinion.

The last chapter is about the members of the Czech intelligence services. The chapter describes their status, analyses their criminal liability and also explains their special duties and special restrictions to their basic human rights. The chapter mentions the right of the members of intelligence services to possess an official gun.

At the end of my master's degree thesis there is a conclusion where I briefly present my work and all the outcomes. The main outcome is that the Czech Republic has a working system of the intelligence services but some improvements are appropriate. I suggest a few changes in the relevant legislation concerning the system of governing and controlling the Czech intelligence services.

Key words:

Intelligence

Intelligence services